

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Integrační tendence Ukrajiny, Gruzie a Moldavska

Integration Tendencies of Ukraine, Georgia and Moldova

Student: Bc. Julie Dudková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Iva Honová, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Julie Dudková

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210T004 Eurospráva

Téma:

Integrační tendence Ukrajiny, Gruzie a Moldavska
Integration Tendencies of Ukraine, Georgia and Moldova

Jazyk vypracování:

čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Teoretická východiska integračních procesů
  3. Ukrajina, Gruzie a Moldavsko ve světové ekonomice
  4. Potenciál zapojení Ukrajiny, Gruzie a Moldavska do evropské a euroasijské integrace
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012, ISBN 978-007-7131-722.
BEKYASHEV, Damir Kamilevich, Kamil Abdulovich BEKYASHEV a Sergey Jurgenich KASHKIN. *Mezhdunarodno-pravovyye osnovy sozdaniya i funkcionirovaniya Yevraziyskogo ekonomicheskogo soyuza*. Čeljabinsk: Prospekt, 2014. ISBN 978-5-392-12414-5.
FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 803 s. ISBN 978-807-3252-236.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iva Honová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

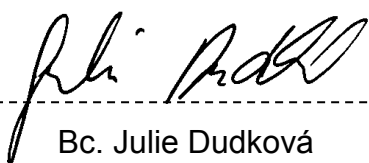

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala zcela samostatně“.

V Ostravě dne 24. dubna 2015

Bc. Julie Dudková

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce, Ing. Ivě Honové, Ph.D., za věnovaný čas, sdílené poznatky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA INTEGRAČNÍCH PROCESŮ	8
2.1	Globální a regionální integrace	8
2.1.1	Globální integrace	9
2.1.2	Regionální integrace	9
2.2	Formy integrace.....	10
2.2.1	Vojenská integrace	11
2.2.2	Politická integrace	11
2.2.3	Ekonomická integrace.....	11
2.3	Stupně ekonomické integrace.....	11
2.3.1	Tradiční členění	12
2.3.2	Aktuálnější členění.....	15
2.4	Paradigmata ekonomické integrace	17
2.4.1	Supranacionální paradigma	17
2.4.2	Intergovernmentální paradigma	20
2.5	Motivy integrace	22
2.6	Protiintegrační síly	22
2.6.1	Příklady protiintegračních sil	23
2.7	Shrnutí integračních procesů.....	24
3	UKRAJINA, GRUZIE A MOLDAVSKO VE SVĚTOVÉ EKONOMICE	25
3.1	Ukrajina	25
3.1.1	Politický systém	26
3.1.2	Struktura národního hospodářství	27
3.1.3	Zahraniční obchod	28
3.1.4	Vývoj ekonomické a politické situace v období 1990 - 2010	32

3.1.5	Začlenění Ukrajiny do mezinárodních organizací	36
3.2	Gruzie	37
3.2.1	Politický systém	38
3.2.2	Struktura národního hospodářství	39
3.2.3	Zahraniční obchod	40
3.2.4	Vývoj ekonomické a politické situace v období 1991 - 2010	43
3.2.5	Začlenění Gruzie do mezinárodních organizací	49
3.3	Moldavsko	50
3.3.1	Politický systém	51
3.3.2	Struktura národního hospodářství	51
3.3.3	Zahraniční obchod	53
3.3.4	Vývoj ekonomické a politické situace v období 1990 – 2010	56
3.3.5	Začlenění Moldavska do mezinárodních organizací	60
3.4	Magické čtyřúhelníky Ukrajiny, Gruzie a Moldavska posledních let.....	60
3.5	Komparace Ukrajiny, Gruzie a Moldavska	65
4	POTENCIÁL ZAPOJENÍ UKRAJINY, GRUZIE A MOLDAVSKA DO EVROPSKÉ A EUROASIJSKÉ INTEGRACE	67
4.1	Současný stav vztahu Ukrajina, Gruzie a Moldavsko – EU	69
4.2	Zásadní prvky v rozhodování o členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska v EU.....	70
4.2.1	Podíl na jednom z největších trhů světa	71
4.2.2	Vliv členství v EU na zemědělství	74
4.2.3	Vnější postavení	75
4.2.4	Vliv členství v EU na objem přímých zahraničních investic (PZI).....	76
4.2.5	Podpora snižování disparit.....	77
4.2.6	Zlepšování životního prostředí	78
4.2.7	Energetika.....	79
4.3	Současný stav vztahu Ukrajina, Gruzie a Moldavsko – EAHU	80

4.4	Zásadní prvky v rozhodování o členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska v EAHU.....	82
4.4.1	Integrace historicky podobných zemí	82
4.4.2	Společný trh	83
4.4.3	Soběstačnost v oblasti zdrojů energie	84
4.4.4	Neexistence ekvivalentu Politiky soudržnosti EU	84
4.5	Shrnutí potenciální integrace Ukrajiny, Gruzie a Moldavska.....	85
4.6	Současné směřování politik Ukrajiny, Gruzie a Moldavska.....	87
5	ZÁVĚR	88
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
	SEZNAM ZKRATEK	98
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	101

1 ÚVOD

90. léta 20. století představují jedno z nejvýznamnějších období politické a ekonomické historie. Po rozpadu SSSR a pádu tzv. východního bloku, se pro nově vzniklé státy otevírá možnost rozhodovat se sami o vlastním osudu. Mezi 15 států, které vznikly po zániku SSSR, patří i Ukrajina, Gruzie a Moldavsko. Právě tyto země si během více než 20 - leté samostatnosti ujasňovaly, jakým směrem se má jejich zahraniční politika ubírat, a zároveň bojovaly s vnitřními konflikty. V současnosti stojí před definitivním rozhodnutím, zda upevnit vztahy s Ruskem a nově vzniklou integrací – Euroasijskou unií, nebo se přiklonit k západním trhům pomocí Evropské unie, se kterou v nedávné minulosti podepsaly Asociační dohody. Obě varianty mají své přínosy, ale také s sebou přinášejí rizika.

Překládaná diplomová práce se zaměřuje na představení potenciálních možností integrace analyzovaných zemí. Cílem diplomové práce je definovat vztahy Ukrajiny, Gruzie a Moldavska právě s těmito dvěma integracemi a vymezit prvky, které mohou ovlivnit rozhodující se politiky, která z unií by byla pro rozvoj Ukrajiny, Gruzie a Moldavska z ekonomického hlediska přínosnější.

Diplomová práce je rozdělena, kromě úvodu a závěru, do tří hlavních kapitol. První z nich –kapitola „Teoretická východiska integračních procesů“ - obsahuje teoretická východiska integračních procesů. Vymezuje pojem integrace a představuje její možné úrovně, formy a stupně, kterých vytvářené ekonomické integrace dosahují.

Třetí kapitola „Ukrajina, Gruzie a Moldavsko ve světové ekonomice“ představuje Ukrajinu, Gruzii a Moldavsko z politického a ekonomického hlediska, přičemž ekonomická charakteristika převažuje. Důraz je kladen na strukturu jednotlivých ekonomik a na komoditní analýzu exportu a importu a obchodních partnerů. Neméně důležitá je část věnovaná ekonomickému vývoji jednotlivých zemí v období od nabytí nezávislosti až po ukončení druhé dekády 21. století. Závěrečný oddíl třetí kapitoly komparuje Ukrajinu, Gruzii a Moldavsko použitím magických čtyřúhelníků v období let 2010 – 2013.

Předposlední kapitola „Potenciál zapojení Ukrajiny, Gruzie a Moldavska do evropské a euroasijské integrace“ se zabývá možnostmi integrace do unií, kterých se mohou země triády stát členy. Jejich integrační potenciál spočívá především v jejich strategické poloze a v možnosti přinést jedné nebo druhé unii politickou

a ekonomickou převahu v regionu. Tato kapitola je rozdělena do několika oddílů. První dva z nich se zabývají hypotézou členství zemí v EU. Charakterizují současný vztah mezi zeměmi a EU, uvádí prvky, které mohou být rozhodující pro integraci zemí do EU. Třetí a čtvrtý oddíl kopírují strukturu prvních dvou oddílů, avšak jsou zaměřeny na předpoklad členství států v Euroasijské unii. Na závěr kapitoly jsou shrnuty výsledky analýzy potenciálních členství v uniích a současné směřování vnitřních politik jednotlivých zemí.

Při zpracování diplomové práci jsou využity publikace jak českých, tak i zahraničních autorů, dokumenty zveřejněné na webových stránkách jednotlivých statistických úřadů zemí, dále elektronické zdroje věnované charakteristikám fungování unií, objasnění současného vývoje v analyzovaném regionu. Pro zpracování předposlední kapitoly jsou aplikovány především nabyté znalosti a vlastní úsudek.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA INTEGRAČNÍCH PROCESŮ

Pojem integrace má mnoho významů, zahrnuje oblasti od matematiky přes sociologii až po ekonomii a politiku. Termín integrace bude pro účely této práce chápán jako proces sbližování a spolupráce národů řízená společně vytvořeným orgánem, a to z různých důvodů, především vojenských, politických nebo ekonomických.

V Evropě se tendence bližší spolupráce až spojování států objevují už ve středověku, kdy v 9. století představovala tzv. Karolinská říše¹ protiváhu k Byzantské říši. Myšlenku evropské integrace také podporoval český král Jiří z Poděbrad (15. století). Ten měl vizi v propojení katolických států za účelem zabránění vzájemných konfliktů a především společné obraně vůči vnějšímu agresorovi, a to při vytvoření vrchního a soudního orgánu. V průběhu let mnoho filosofů, diplomatů i panovníků vydávalo spisy o propagaci evropské integrace, proto tento pojem není výdobytkem posledních dvou století².

Významnou postavou pro evropskou integraci byl bezesporu Richard N. Coudenhove – Kalergi. Celý život se zabýval idejí vzniku tzv. Pan-Evropy, tedy sjednocené Evropy. Výsledkem celoživotní politikovy práce bylo vydání knihy (1923), která byla často označována za utopistickou. Kniha uvádí myšlenku spojení všech evropských národů s cílem vzbudit v politicích nutkání hospodářské a politické integrace, za účelem opětovného nabytí prvního místa na světovém dění, které Evropa ztratila po První světové válce. Druhým důvodem pro vytvoření měla být hrozba ruským bolševismem. Projekt Pan-Evropa se začal realizovat o 30 let později. Výsledkem realizace je dnešní 28 – členná Evropská unie, které se nadále vyvíjí³. Evropská unie však není jediným integračním seskupením, které bylo na území Evropy vytvořeno, dokonce jsou evropské státy členy organizací globálnějšího charakteru.

2.1 Globální a regionální integrace

Spojování národů je výsledkem působení globalizace a regionalizace. V dnešní době je celkem nemožné z důvodu globalizace, aby se stát nezapojoval do mezinárodního dění, pokud se tedy nejedná o zcela uzavřenou zemi (např. KLDR).

---

¹ císař Karel Veliký

² EUROSKOP. *Projekty sjednocené Evropy*, 2015

³ EUROPEUM. *Pan-Evropa - vize jednotné Evropy dvacátých let*, 2000

Státy, sdružující se v integračním seskupení, mají větší možnost měnit světové dění a zvýšit svou konkurenceschopnost, než v případě, kdyby své postoje prosazovaly samostatně. Země se mohou integrovat na dvou liniích, a to na regionální a globální⁴.

2.1.1 Globální integrace

V případě integrace globálního charakteru dochází ke vzájemné spolupráci zemí celého světa, která je důsledkem vzájemné závislosti, tzv. interdependence. Tato úroveň integrace většinou řeší globální problematiku. Jako reprezentanta takové integrace můžeme uvést World Trade Organization (WTO). Jedná se o světovou organizaci, která sdružuje 160 zemí (k únoru 2015) z celého světa. Smyslem WTO je nastavování pravidel mezinárodního obchodu a jejich následný dohled.

Za dalšího představitele globální integrace můžeme považovat organizaci Organisation for Economic Co-operation and Development, známou pod zkratkou OECD, sdružující 34 nejvyspělejších zemí světa. Cílem této organizace je koordinace postupů v ekonomických a sociálně - politických oblastech⁵.

2.1.2 Regionální integrace

Většina členů globálních organizací je součástí menších regionálních celků. V těchto případech je majoritně řešena politická a ekonomická spolupráce mezi státy konkrétního regionu. Integrací sousedních zemí dochází k povzbuzení hospodářského růstu zapojených zemí, stabilizuje se politická sféra a upevňují se mezinárodní obchodní vztahy, např. vytvořením volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Regionální integrace se často vyvíjí, není statickým jevem. Často se postupem času formuje od jednodušších forem integrace (pásmo volného obchodu) po ty složitější (např. hospodářská unie).

Téměř na každém kontinentu existuje alespoň jedna více či méně rozvinutá regionální integrace. V Jižní Americe se můžeme setkat s tzv. MERCOSUREm (v překladu Společný trh jihu), který sdružuje státy jako je Brazílie a Argentina s cílem vytvořit zónu volného obchodu (ZVO) a celní unii. ZVO byla taky vytvořena na území Severní Ameriky, kdy v roce 1994 vznikla NAFTA. Jejími signatářskými zeměmi jsou Kanada, Spojené státy americké a Mexiko. V oblasti Karibiku se vytvoření regionální

---

⁴ Zlý, 2009

⁵ Ministerstvo zahraničních věcí; 2015

integrace nabízelo. V této oblasti bylo vytvořeno společenství CARICOM, které v současnosti připravuje jednotný vnitřní trh.

Velkým projektem na africkém území bylo vytvoření Africké unie, která funguje dodnes a může se pyšnit velkou členskou základnou. Členy jsou všechny africké státy kromě Maroka, avšak dochází k pozastavování členství z různých důvodů.

S velkou rozlohou Asie se snoubí i velký počet regionálních organizací. Na jihovýchodě kontinentu bylo vytvořeno Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Blíže k Evropě se plně integrovaly do formy federace emiráty na Blízkém východě (Spojené arabské emiráty, které jsou jako celek součástí jiného seskupení, a to GCC (Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu) jako představitelé společného trhu v regionu a vzájemné obranné pomoci⁶.

I na území nejmenšího kontinentu - Austrálie a Oceánie - vznikla vzájemná spolupráce, a to mezi Austrálií a Novým Zélandem, která má dojít až k vytvoření jednotného trhu. Tato integrace bývá označovaná podle smlouvy, kterou tyto dvě země podepsaly (Australia New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement, ANZCERTA)⁷.

Ani Evropa se nevyhnula integračním tendencím. Po vyjmutí nejrozsáhlejší a nejvyvinutější integrace, Evropské unie, vzniklo na starém kontinentě několik uskupení na úrovni zóny volného obchodu, např. Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA), Evropské sdružené volného obchodu (EFTA) nebo Baltská zóna volného obchodu (BAFTA), která vstupem všech tehdejších členů do EU zanikla. Po pádu rozpadu Sovětského svazu se kromě BAFTy zformovalo Společenství nezávislých států sdružující státy, které v minulosti bývaly součástí Sovětského svazu a dodnes na Rusku participují a spolupracují s ním. Více o evropské integraci v podkapitole 2.7.

2.2 Formy integrace

Integrace může mít několik forem. Nejčastěji se uvádí, že země spolupracují politicky, vojensky a hlavně ekonomicky a často se stává, že jsou tyto formy provázané anebo se z jedné formy vyvine forma jiná.

---

⁶ The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf

⁷ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

2.2.1 Vojská integrace

Důvodem pro vytvoření takové integrace je spolupráce zemí k vytvoření větší ofenzivní nebo defenzivní vojenské síly. Příkladem takového spojení v dějinách může být spojení rakouského a ruského císaře v tažení proti francouzskému císaři Napoleonovi. V minulosti bližší dnešní době bylo vytvořeno sdružení Varšavská smlouva, která měla v druhé polovině 20. století oponovat Severoatlantické smlouvě (NATO). Varšavská smlouva byla spolkem zemí tzv. Východního bloku (členem tedy bylo i tehdejší Československá socialistická republika) a na rozdíl od NATO, které funguje dodnes, se rozpadla po pádu tzv. železné opony⁸.

2.2.2 Politická integrace

Politická integrace představuje spojení původně suverénních států, které po sloučení mají společné politické představitele, kteří zastupují spojené státy navenek. Často je výsledkem politické integrace vytvoření federace, ve které mají spojené státy společnou politickou reprezentaci, ale současně mají i vlastní zástupce a fungují celkem nezávisle. Za příklad takové federace můžeme označit Spojené státy americké nebo do značené míry i Spolkovou republiku Německo aj.⁹

2.2.3 Ekonomická integrace

Nejčastější forma integrace států, která svým vytvořením omezuje či rovnou ruší obchodní překážky mezi signatářskými zeměmi. Často dochází k postupnému prohlubování, kdy liberalizace vzájemného obchodu prorůstá až ve spolupráci hospodářskou a může dojít až k politické úplné integraci. Ekonomická integrace má několik stupňů, ve kterých se liší úroveň předané národní suverenity¹⁰. Nejjednodušší úrovní ekonomické integrace je zóna volného obchodu, naopak nepropracovanějším je unie politická. Podrobnější charakteristika jednotlivých stupňů je blíže rozebrána v podkapitole 2.3.

2.3 Stupně ekonomické integrace

Stupně ekonomické integrace jsou projevem postupného prohlubování a zvyšování intenzity spolupráce. Na obrázku 2.1 jsou vyobrazeny dva trojúhelníky. Každý z nich znázorňuje stupně ekonomické integrace, kdy je naznačeno, že každý následující stupeň stojí na stupni předchozím, jednodušším, tzn., že každá

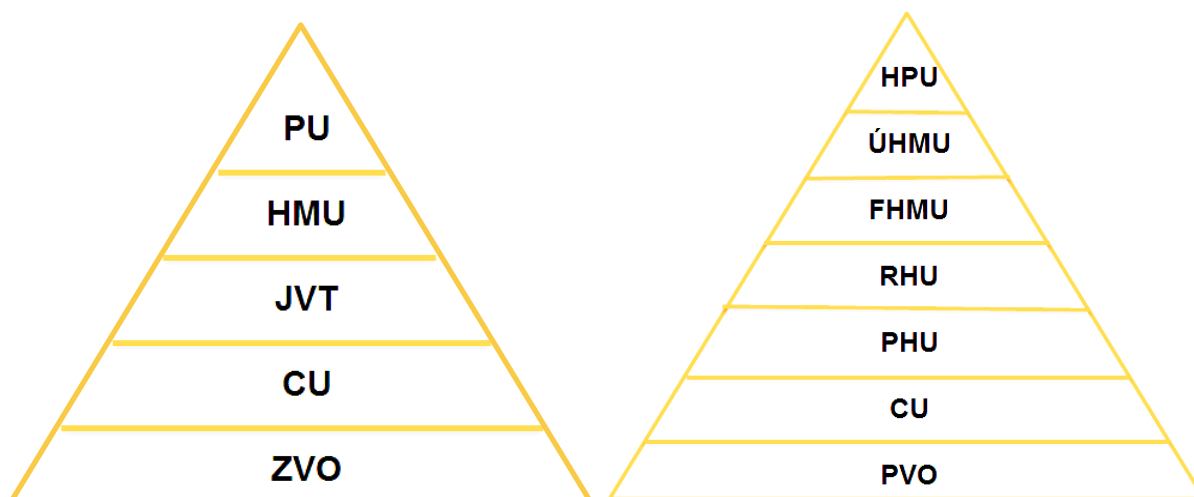
⁸ Kuklík, Petráš; 2007

⁹ Kuklík, Petráš; 2007

¹⁰ Encyclopaedia Britannica; 2013

rozvinutější úroveň integrace obsahuje prvky té předešlé. Levý trojúhelník zobrazuje tradiční členění, které odráží podobu integračních procesů 50. a 60. let. Druhý trojúhelník je pak vyobrazením aktuálnějšího modelu, který vychází z procesu evropské integrace.

Obrázek 2.1 Tradiční a aktuálnější členění stupňů ekonomické integrace

Zdroj: Zlý, 2009; vlastní zpracování

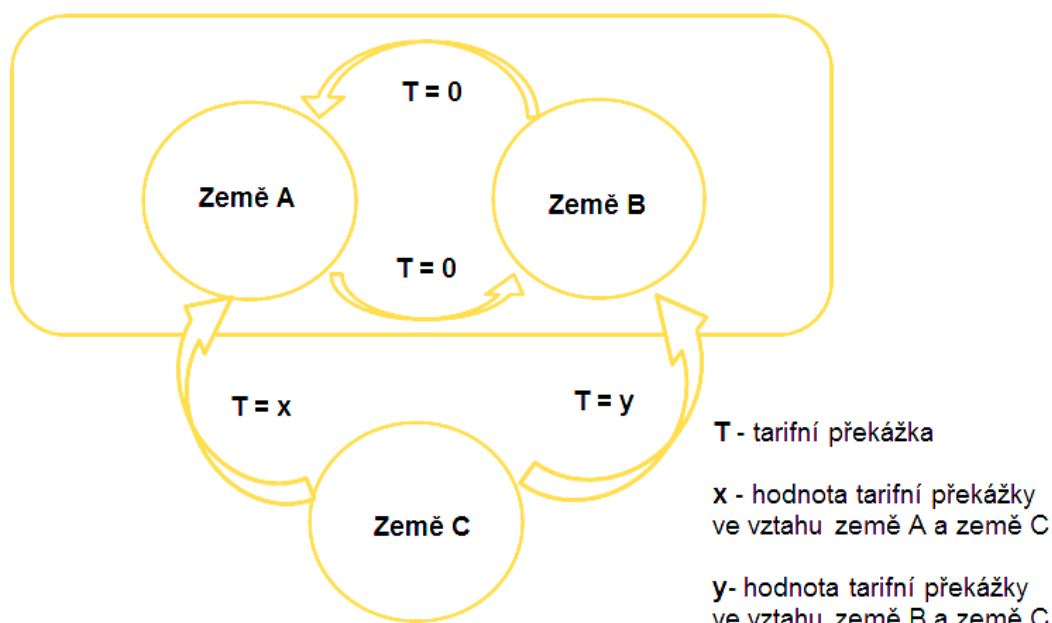
2.3.1 Tradiční členění

Tradiční členění je obecně používaná škála charakteristik úrovní jednotlivých integračních procesů.

- **Zóna volného obchodu (ZVO)** – nejjednodušší forma ekonomické integrace. Pro takto utvořené seskupení je charakteristický fakt, že se jedná o bezcelní a kvantitativně neomezenou oblast pro export a import v rámci těchto států. Tzn., že veškeré zboží se v rámci ZVO pohybuje bez celního zatížení v jakémkoliv množství. Dalším znakem ZVO je samostatné postavení jednotlivých států vůči třetím zemím, kdy si každý stát určuje mimo ZVO svou celní politiku. Následující schéma (obrázek 2.2) je vyobrazením systému fungování ZVO. Je na něm vidět, že členské země (země A a země B) mají navzájem odstraněny tarifní překážky, některé netarifní překážky jsou ovšem zachovány. Ze schématu lze taky vypožorovat, že každý z členů ZVO má svou vlastní celní politiku vůči třetím zemím (země C)¹¹.

¹¹ Varadzin, 2013

Obrázek: 2.2 Schéma fungování zóny volného obchodu

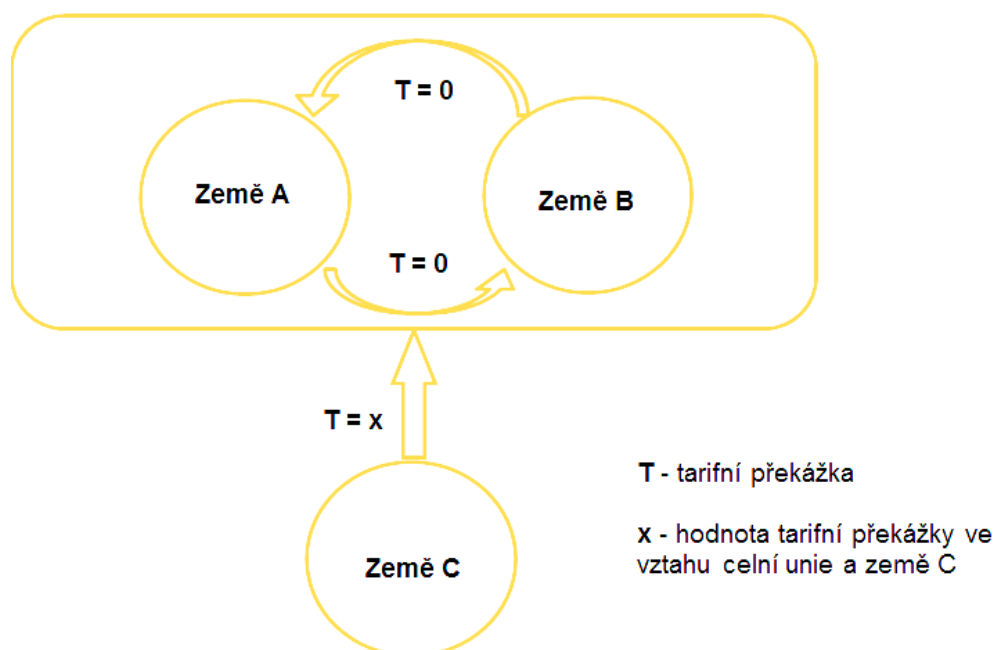

Zdroj: Varadzin, 2013; vlastní úprava

- **Celní unie (CU)** - stojí na základech ZVO. Přidanou hodnotou k ZVO je vytvoření společného celního sazebníků a společné obchodní politiky vůči třetím zemím. Vytvoření takového stupně integrace spolu se správným nastavením společné obchodní politiky může napomoci k lepšímu přístupu na další světové trhy. Na obrázku 2.3 je graficky vyobrazen vztah mezi celní unií a okolním světem. Jak je vidět, celní unie vystupuje na světovém poli v oblasti celní politiky jako jednotlivec, tzn., že existuje jedna společná hodnota tarifní sazby pro export a jedna pro import mezi celní unií a třetí zemí, popř. jiným uskupením¹².

¹² tamtéž

Obrázek 2.3 Schéma fungování celní unie

Zdroj: Varadzin, 2013; vlastní úprava

- **Společný trh, někdy označován jako jednotný vnitřní trh (JVT)** – vyšší stupeň ekonomické integrace stojící na pevných základech celní unie. Celní unie byla zónou pro uvolněný pohyb zboží, při dosažení JVT již dochází k úplné liberalizaci pohybu nejen zboží, ale i služeb, osob a kapitálu, tzv. čtyři svobody. Členské země tedy tvoří prostor, kde neexistuje žádné tarifní překážky a snaží se i o likvidaci těch netarifních. Kromě společného celního sazebníku a realizaci čtyř svobod zahrnuje JVT také vytváření dalších společných orgánů a politik a hlavně vytvoření prostoru s pravidly, která platí pro všechny, kteří chtějí na území JVT obchodovat, přesouvat svá sídla, pracovat v jiné zemi než domácí nebo cestovat. Nejedná se ovšem o prostor s rovnými podmínkami. Každá členská země vytváří své prostředí s vlastními podmínkami, např. daňové zatížení, pravidla pro založení obchodní společnosti apod., ale nesmí v tomto ohledu diskriminovat a záměrně ztěžovat podmínky zahraničním (v rámci JVT) subjektům¹³.

¹³ Varadzin, 2013

- **Hospodářská a měnová unie (HMU)** - čtvrtý stupeň ekonomické integrace, která spočívá ve vzájemné koordinaci členských hospodářských politik. Tento stupeň můžeme relativně rozdělit na dva celky: hospodářskou unii a měnovou unii. V rámci hospodářské unie členské státy provádí svou fiskální, sociální a jiných částí hospodářské politiky v souladu s nastavenými cíli integračního seskupení. Měnová unie představuje další prohloubení spolupráce členských zemí, kdy jsou směnné kurzy těchto zemí navzájem fixovány (neúplná měnová unie) nebo dokonce používají jednu společnou měnu (přímá unie). Vstupem do měnové unie se státy dobrovolně vzdávají vlastního přímého vlivu na monetární politiku, jejíž regulace a dohled se přenáší na orgán integračního seskupení, který má představovat centrální banku celé měnové unie¹⁴.
- **Politická unie (PU)** – vrchol integračního procesu. Po dosažení této úrovně dochází k dovršení společné fiskální, měnové a dalších politik. Vzniká jednotný útvar vzešlý ze spojení dříve samostatných nezávislých států. Společné instituce získávají pravomoci na správu nejdůležitějších oblastí (zahraniční politika, zahraniční politika, soudnictví apod.). Takto spojené státy mají jednotné soudní systém, hospodářskou politiku, měnu, armádu a také politickou reprezentaci (prezident, panovník, vláda)¹⁵.

2.3.2 Aktuálnější členění

Aktuálnější model členění stupňů integrace, více odpovídá procesu evropské integrace. První dva stupně zůstávají zachovány, avšak další stupně jsou rozšířeny a definovány na základě praxe (obrázek 2.4).

---

¹⁴ Varadzin, 2013

¹⁵ tamtéž

Obrázek 2.4 Porovnání integračních stupňů

pásmo volného obchodu	celní unie	primární HU	rozvinutá HU	formativní	úplná	hospodářská a měnové unie
		společný trh		hospodářská a měnová unie		

Zdroj: Zlý; 2009; vlastní úprava

- **Pásmo volného obchodu (PVO)** – viz Zóna volného obchodu v podkapitole 1.3.1.
- **Celní unie (CU)** - viz Celní unie v podkapitole 1.3.1.
- **Primární hospodářská unie (PHU)** – z velké části kopíruje definici společného trhu z tradičního modelu integračních stupňů (viz Společný trh v podkapitole 1.3.1). Novým prvkem je neúplný volný pohyb výrobních faktorů, ten je pouze liberalizován. Důležitým elementem je vytváření užší kooperace v některých oblastech hospodářské politiky jednotlivých zemí. Z důvodů postupného uvolňování přístupu na trhy dochází ke koordinaci sociálních nebo soutěžních politik, nebo rovnou k vytvoření politik společných (např. dopravní, zemědělská). Integruje se tedy nejen trhy, ale také hospodářská politika¹⁶.
- **Rozvinutá hospodářská unie (RHU)** – rozvinutost unie spočívá nejen v odstraňování viditelných překážek obchodu, ale i k eliminaci těch neviditelných (technické, množstevní, materiální pravidla), které by mohly zabraňovat volnému pohybu zboží, služeb a výrobních faktorů¹⁷.
- **Formativní hospodářská a měnová unie (FHMU)** – měnová unie představuje vrchol ekonomické integrace. Pro přechod k měnové unii je nutné dosáhnout uspokojivé míry integrace hospodářské unie. Vytvoření měnové unie je doprovázeno se vznikem společného měnového orgánů s nadnárodními pravomocemi (společná centrální banka), která vytváří společnou měnovou politiku. Dalším prvkem měnové unie je společné platidlo,

¹⁶ Zlý, 2009

¹⁷ tamtéž

pokud se nejedná o asymetrickou formu měnové unie. V takovém případě se je vytvořena nová společná měna, kdy původní národní měny zanikají, tzv. symetrická forma. Naopak asymetrická forma měnové unie jsou národní měny uchovány, ale určuje se, která z národních centrálních bank bude provádět monetární politiku¹⁸.

- **Úplná hospodářská a měnová unie (ÚHMU)** – integrační stupeň, který je synonymem pro úplnou ekonomickou integraci. V průběhu fungování měnové unie budou členské státy stále více propojeny v nastavování hospodářských politik, tzn., rozšíří se koordinované a společné politiky, příkladem může být společná fiskální politika¹⁹.
- **Hospodářská a politická unie (HPU)** – vyvrcholení integračních procesů. Definici hospodářské a měnové unie můžeme srovnat s vymezením politické unie v tradičním modelu integračních stupňů (viz Politická unie v podkapitole 1.3.1).

2.4 Paradigmata ekonomické integrace

Není snadné vymezit paradigmata ekonomické integrace, protože se v průběhu let mění historicko-politické vnímání, často se navzájem paradigmata prolínají a navíc je jejich značná část definována až zpětně, což pak může docházet k jistému zkreslování. Přístupy k integraci můžeme obecně rozdělit do dvou krajních paradigmat (teoretické zachycení charakteru integrace), podle úrovně dělení národních suverenit:

- paradigma supranacionální (nadmárodní),
- paradigma intergovernmentální (mezivládní).

2.4.1 Supranacionální paradigma

Nadmárodní paradigma je založeno na předpokladu posílení nadmárodní autority. Podle tohoto paradigmatu může pouze přenesení kompetencí z národních úrovní na tu nadmárodní dosáhnout stanovených cílů a stabilizovat další směřování

---

¹⁸ Zlý, 2009

¹⁹ tamtéž

integrace. Základem supranacionalismu je vytvoření jistého nadnárodního rozhodovacího centra, kterému jsou odevzdány dílčí části národní suverenity a která pak přijímají rozhodnutí platná pro všechny členy. Podle úrovně a způsobu přenesení národní suverenity na nadnárodní centrum supranacionální paradigma definujeme dva přístupy²⁰.

a) Federalismus

Nejstarší integrační teorie, která se zakládá na myšlence, že by se státy měly bezvýhradně integrovat do společenství řízený vytvořenou nadnárodní autoritou. Federalismus by měl vést k tzv. jednotě v různosti, tzn. vytvoření nové formy spojením dříve autonomních a suverénních států se společnou politickou reprezentací a institucemi, za podmínky respektování národních odlišností a specifických potřeb z různých okruhů (kulturních, historických, ekonomických, sociálních apod.).

Klíčovým znakem federalismu je odevzdání národní suverenity nadnárodnímu celku, a to za účelem zabránění kolizím politických center, která by hájila své národní preference. K přesunu národní svrchovanosti ve prospěch nadnárodní autority dochází po dohodě mezi státy a centrem nadnárodní moci. Otázkou je, co státy vede k bezvýhradnému odevzdání své suverenity. Existují dva federalistické přístupy:

- **politický realismus** – vidí motiv pro setrvání v nadnárodní integraci ve výsledku srovnání výhod a ztrát vyplývajících ze členství takového seskupení, proto, aby stát vstoupil do federalistického závazku, musí tento vstup, a tím i odevzdání své svrchovanosti, přinášet více výhod než ztrát. Nastane-li případ, že ztráty budou vyšší než výhody, státy, které takto svůj vstup vyhodnotí, často uvažují z takového společenství vystoupit.
- **Idealistický přístup** – vidí ve ztrátě své suverenity výhody v podobě navázání a budování vzájemné sítě vztahů s předpokladem budoucího růstu výhod²¹.

---

²⁰ Pitrová, 2002

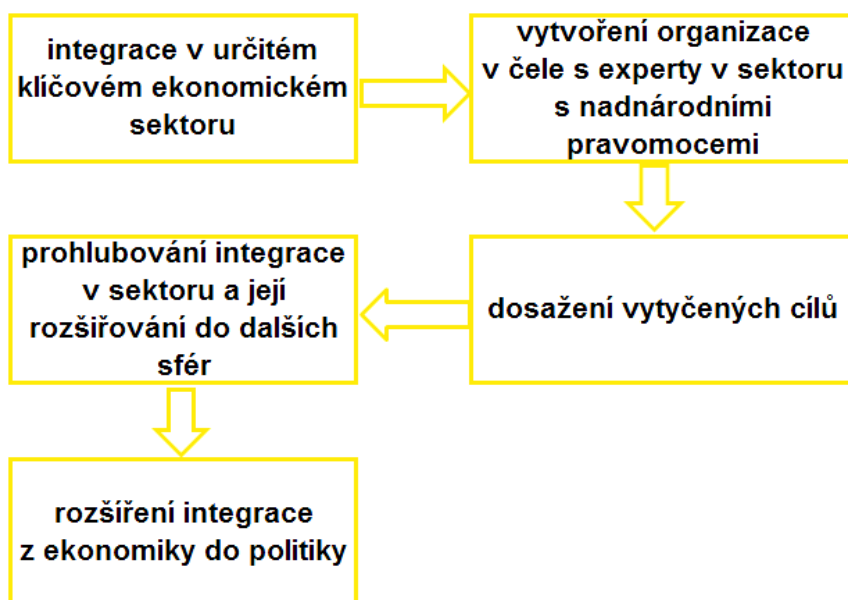
²¹ Pitrová, 2002

b) Neofunkcionalismus

Federalismus se opíral o nutnost bezvýhradného odevzdání národní svrchovanosti nadnárodní autoritě. Naopak neofunkcionalismus zakládá úspěšnost supranacionální integrace na funkčnosti. Přenos národních suverenit má probíhat čistě nenásilně a jen v takových oblastech, ve kterých dojde k vzájemné shodě všech protagonistů (ekonomická a politická elita) rozhodnutí. Hlavní rozdíl vůči federalismu je motiv vytváření nadnárodní moci. V teorii neofunkcionalismu, na rozdíl od federalismu, nejsou klíčovým hnacím motorem supranacionální integrace zájmy vyššího celku a ideové nároky a ztráta suverenity se nemusí týkat důležitých oblastí státního vlivu. Hlavním motivem přenesení rozhodovacích kompetencí na vyšší celek bylo v případě federalismu překonání konfliktů mezi odvěkými rivaly, v případě neofunkcionalismu se jedná o uvažování zisků plynoucích z integrace.

Neofunkcionalisté nepočítali ze statickým charakterem integrace. Předpokládali prohlubování integrace i v dalších oblastech, kdy další přesun národní suverenity probíhá na základě pozitivní zkušeností z předešlých ztrát svrchovanosti státu, tzv. efekt spillover (efekt přelévání)²². Mechanismus přelévání se dá jednoduše vykreslit schématem (obrázek 2.5)

Obrázek 2.5 Schéma efektu přelévání

Zdroj: P. Kratochvíl, 2008; vlastní zpracování

²² tamtéž

2.4.2 Intergovernmentální paradigma

Mezivládní paradigma, jak již z názvu vyplývá, přepokládá zachování a nedotknutelnost národních suverenit. Zohledňuje fakt, že každý stát se potýká s vlastními problémy, které nejlépe vyřeší pouze daný stát. Mezistátní spolupráce je tedy založená na koordinaci vládních postupů bez narušení národní suverenity, obzvláště pak ve strategických politikách (zahraniční a bezpečnostní). Hlavním rozdílem vůči supranacionálnímu pohledu integrace je účel institucí společenství. V případě nadnárodního paradigmatu je vytvořena instituce, která má exekutivní moc a politickou zodpovědnost. U mezinárodního paradigmatu má taková instituce pouze administrativní funkci s výkonnou mocí, která aplikuje rozhodnutí přijatá na mezinárodních konferencích. Představitelé institucí, vytvořené podle mezinárodního paradigmatu, nejsou voleni, jako v případě supranacionalismu. Do intergovernmentálního paradigmatu řadíme 2 teorie: teorii vzájemné závislosti a koncepci víceúrovňového vládnutí²³.

a) Teorie vzájemné závislosti

V odborných literaturách často zvaná jako teorie interdependence nebo jako liberální mezivládní přístup. Podle této teorie jsou klíčovými aktéry jednotlivé ekonomiky, které jsou si jak geograficky, tak i kulturně nebo hospodářsky podobné. Vazby mezi nimi se vytvářejí zcela přirozeně i bez podpory společných institucí. Čím jsou si státy podobnější, tím jsou vzájemné vztahy a vzájemná závislost silnější²⁴.

Průběh integrace má podle teorie vzájemné závislosti zpravidla 3 fáze (obrázek 2.6).

---

²³ Trpelková, 2015

²⁴ Slaný, 2003

Obrázek 2.: Fáze průběhu integrace

Zdroj: P. Kratochvíl, 2008; vlastní zpracování

Schéma, které zobrazuje 3 fáze integračního procesu, také znázorňuje tzv. dvojúrovňovou hru, kdy vyjednávání probíhají na dvou úrovních, národní a mezinárodní. V první fázi – národní úroveň – dochází ke stanovení národních preferencí. Ty jsou v jednotlivých zemích vytvářeny po jednáních vládních představitelů se zájmovými skupinami. Po vymezení svých preferencí národní reprezentace jedná na již mezinárodní úrovni, např. na summitu, a snaží se své preference prosadit. Po dosažení konsensu přichází na řadu třetí fáze, a to zajištění dohledu nad plněním vyjednaných závazků, např. vytvořením institucí k tomu určených²⁵.

b) Koncepce víceúrovňového vládnutí

Koncepce rozšiřující předchozí teorii vzájemné závislosti. V oboru případech je klíčovým aktérem integrace stát, avšak vyjednávání probíhá na více úrovních a ne pouze na dvou, jak tomu bylo u dvojúrovňové hry. Koncepce předpokládá, že se priority státu vytváří nejen na té nejvyšší národní úrovni, ale zasahují do rozhodování i představitelé regionů, měst a obcí nebo zástupci určitých sociálních skupin. Do rozhodovacího procesu tak zasahuje větší počet aktérů. Nejčastěji je používán model se třemi rovinami rozhodování, a to nadnárodní, vládní a substátní rovina, tedy úroveň nižších celků působících uvnitř států²⁶.

²⁵ Kratochvíl, 2008

²⁶ tamtéž

2.5 Motivy integrace

Důvody, proč vstoupit do integračního seskupení, bývají převážně politického a ekonomického charakteru, často bývají tyto dva motivy propojeny. Pokud se společenství vytváří z čistě ekonomických důvodů, očekává se úzká hospodářská spolupráce, která může vést až k úplnému propojení národních trhů. Takové partnerství posiluje celkové postavení na světovém obchodu. Další výhody integrace viz podkapitola 2.7.

V případě politického motivu je hlavní cílem dospět nejen k ekonomickému rozvoji, ale rovněž k rozvoji bezpečnostnímu, sociálnímu, kulturnímu nebo právnímu.

2.6 Protiintegrační síly

Integrační proces není zcela jednoduchou záležitostí. Mnohé snahy o hlubší spolupráci jsou doprovázeny kritikou, negativistickými názory ale také s ekonomickými, sociálními nebo jinými překážkami, které negativně působí na buď vznikající, nebo již zaběhnutou integraci. Překážky integračního procesu můžeme klasifikovat:

- **podle fáze integrace**
  - **antiintegrační** – síly působící proti vytvoření integrace nebo tento proces alespoň brzdí,
  - **desintegrační** – síly, které mají již vytvořenou integraci destabilizovat se snahou o úplný zánik integrace,
- **podle charakteru**
  - **objektivní** – jasně dané faktory, které vedou k nemožnosti nebo velmi komplikované integraci (odlišné náboženství, politické systémy, kulturní rozdíly apod.)
  - **subjektivní** – potenciálně integrované země nemají zájem o zapojení se do společenství z různých politických nebo ideových důvodů (nacionalismus, územní spory, xenofobie atd.)²⁷.

---

²⁷ Zlý, 2009

2.6.1 Příklady protiintegračních sil

Žádný z protiintegračních sil neúčinkuje samostatně, jednotlivé síly se skládají a prolínají. Čím jsou síly navzájem propojené a složité, tím komplikovaněji se dají klasifikovat a nakonec je i překonat.

a) Nacionalismus

Nacionalismus můžeme definovat jakou soubor idejí, názorů a stanovisek, které mají jedno společné, a to prosazování vlastního národa. Taková prezentace jednoho národa může vést až k mezinárodnímu konfliktu. Pro potenciální vytváření integrace není nacionalismus pozitivním jevem. Pokud nacionalisté prosadí svou ideologii, projeví se to v neochotě zapojování se do vyšších celků.

b) Problematické historické vztahy

Hlavním důvodem, proč se jedna země nechce zapojit do společenství, může být také historická nesnášenlivost se zemí, která již členem je. Tento problém se často řeší v oblastech s nevyřešenými spory anebo v oblastech, kde často probíhaly konflikty a války. Zátěž pro potenciální integraci může vyplývat také z neochoty se integrovat se zemí, která v minulosti potlačovala práva jiného státu.

c) Separatismus

Separatismus představuje problematiku národnostních menšin ve státě, jejíž tendence oddělení si vlastního území od většinové národnosti může vést k destabilizaci společnosti země nebo až nemožnosti integrace či desintegraci. Separatismus spočívá ve vyčlenění skupiny obyvatel „hostitelské“ země. Tato skupina se snaží o oddělení území, které obývají, od většinového národa a vytvořit si vlastní stát, nebo se připojit k „domácí“ zemi.

d) Územní spory

Navazuje na problematické historické vztahy. Spory se často vedou o oblasti, které jsou pro zúčastněné země strategickým místem. Takovýto spor komplikuje integraci v místech, kde je jeho potenciál vysoký, anebo ji destabilizuje.

e) Xenofobie

Xenofobii můžeme volně přeložit jako nepřátelství vůči cizincům. Někdy bývá chybně zaměňována za rasismus. Xenofobie nepředstavuje ideologii nadřazenosti národa nebo rasy, ale označuje odpor vůči všemu cizímu, lidem z cizí země nebo předsudků k nim. Takový vztah národa vůči jiným národům pozitivně nepřispívá k vytváření mezinárodních celků, ba naopak vede ke konzervatismu a izolaci vůči vnějšímu světu²⁸.

Vyjmenované prvky protiintegračních sil nejsou jedinými představiteli takovýchto sil. Existuje jich celá řada. Můžeme mezi nimi najít např. náboženské rozdíly, rozdílnost politik nebo politickou agresi s anexí²⁹.

2.7 Shrnutí integračních procesů

Integrační seskupení vznikají na základě domluvené spolupráce mezi dvěma a více zeměmi při různé úrovni odevzdání vlastní suverenity. Spolupráce může probíhat na dvou liniích - globální a regionální, a to z různých důvodů - vojenského, politického nebo ekonomického.

Ekonomická integrace nabývá několika stupňů. Podle tradičního členění je nejjednodušší formou ekonomické integrace zóna volného pohybu, kdy si zúčastněné státy ruší celní bariéry. Hlubší integrací je celní unie, které tvoří společnou celní politiku vůči třetím zemím. Dalším stupněm je společný trh, ve které, kromě společné celní politiky, figuruje i volný pohyb služeb, osob a kapitálu. Hospodářská a měnová unie je dalším stupněm ekonomické integrace, v této fázi zúčastněné země koordinují své hospodářské politiky a zavádí se společná měna. Vrcholem integračních procesů je politická integrace, která může mít podobu federace států se společnou hlavou státu.

Ekonomická spolupráce má několik motivů, jedním z nich je vzájemné propojování trhů a posilování postavení na světovém obchodu. Existují však i protiintegrační síly, které zabraňují buď samotnému vzniku integrace, nebo se již vzniklou integrací snaží rozložit. Mezi takové síly patří např. nacionalismu, územní a historické spory nebo xenofobie.

---

²⁸ Zlý, 2009

²⁹ tamtéž

3 UKRAJINA, GRUZIE A MOLDAVSKO VE SVĚTOVÉ EKONOMICE

Ukrajina, Gruzie a Moldavsko jsou zeměmi, které stojí na rozhraní proruskou a prozápadní politikou. Všechny tři země mají podobnou historii, polovinu 20. století byly součástí Sovětského svazu. Na začátku 90. let se SSSR rozpadl a nastalo tak období nového režimu a transformačních procesů. V této kapitole jsou představovány jednotlivé země jak z geografického hlediska, tak politického a ekonomického.

3.1 Ukrajina

Východoevropská postsovětská země Ukrajina je se svými 603,5 tisíci km² po Rusku druhým největším státem Evropy. 7 000 km hranic sdílí se 7 státy: Polskem, Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem, Moldávií, Ruskem a Běloruskem a má přístup k Černému a Azovskému moři. Díky své strategické poloze byla Ukrajina v historii, ale i v současnosti, cílem sporů soupeřících mocností. V minulosti byla pod nadvládou např. Ruska nebo Polska, které měly na obyvatelstvo kulturní vliv. Ukrajinské obyvatelstvo, čítající přes 45 mil. lidí, můžeme rozdělit do 2 skupin. Obyvatelé západní Ukrajiny, hovořící ukrajinsky, sympatizují s politikou spojenou se spoluprací se západními zeměmi, zatímco rusky hovořící východní část vyjadřuje svou náklonnost k Ruské federaci.

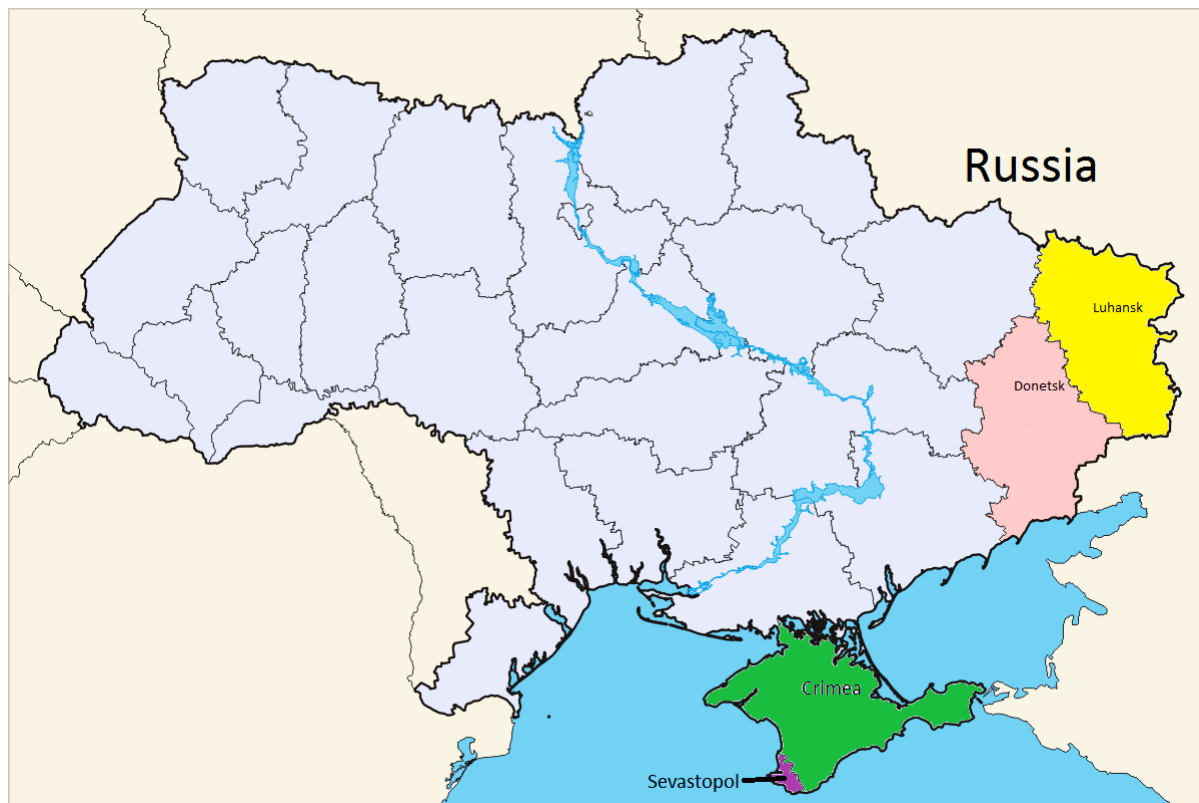
V roce 1991 nabyla Ukrajina status nezávislého státu. Její součástí je 24 provincií a města Kyjev se Sevastopolem. Dnes se velmi aktivně diskutuje o oblasti Autonomní republika Krym, ve které žije několik specifických národností – 2/3 obyvatel se hlásí k etnickým Rusům, zbylou třetinu tvoří Ukrajinci a Krymští Tataři. Krym má v Ukrajině zvláštní postavení. Už od jeho připojení k Ukrajině v roce 1954 se vyznačovala separatistickými tendencemi, které vedly k vyhlášení Autonomní republiky s vlastním parlamentem a vládou. Za vyvrcholení separatistických nálad Krymu můžeme považovat referendum z roku 2014 se souhlasem s připojením Krymu k Ruské federaci, avšak toto rozhodnutí neakceptuje velká řada států³⁰. Separatismus je v dnešní době na Ukrajině tématem číslo jedna i kvůli dalším oblastem – Doněcká a Luhanská (obrázek 3.1). Snaha oddělení východních částí Ukrajiny od zbytku země je projevem nesourodého národního myšlení. Taková nesourodost vyvstala z pomalého procesu transformace na tržní

---

³⁰ Rieger, 2014

systém, na který Ukrajina přecházela po rozpadu Sovětského svazu na začátku 90. let, nestabilní politickou reprezentací a hlavně historickou zátěží.

Obrázek 3.1 Problematické oblasti Ukrajiny

Zdroj: ukraine.countrypictures.in

3.1.1 Politický systém

Ukrajina je parlamentně prezidentským systémem. Každých 5 let probíhají prezidentské volby, které mají stejný charakter jako v České republice. Pokud kandidát získá v prvním kole nadpoloviční většinu, stává se prezidentem. Jestliže se tak nestane, probíhá druhé kolo, kde se o post nejvyššího představitele státu utkají první dva, kteří první kole získali největší počet hlasů. Volí se také 450 členů do jednokomorového parlamentu (Verchovna Rada), a to na dobu 5 let. Vítězná strana (popř. koalice) následně vytváří vládu, která je jmenována prezidentem³¹. Poslední prezidentské volby se konaly v květnu 2014. Již v prvním, kole se ziskem 54,7%, hlasů vyhrál Petro Porošenko³². Tentýž rok (26. října) se obměňoval i parlament. Volby sice vyhrál Blok Petra Porošenka, ale vládu sestavovala hlava druhé nejsilnější

³¹ European Forum for Democracy and Solidarity; 2015

³² HN online.sk; 2014

strany Lidová fronta Arsenij Jaceňuk. Po obou volbách se razantně změnil směr zahraniční politiky. V předchozím období ukrajinská politická reprezentace vyzdvihovala proruskou politiku, naopak ta dnešní se prezentuje jako proevropská³³.

3.1.2 Struktura národního hospodářství

Ukrajina je zemí se značnými těžebními zdroji a velkou plochou orné půdy, proto můžeme Ukrajinu označit za průmyslovou a zemědělskou zemi. Na východní části se těží černé a koksovatelné uhlí, dále se zde zakládají podniky, které pokrývají všechny fáze technologických procesů zpracovávání železné rudy a jiných neželezných kovů a jejich slitin. Ukrajinské naleziště železné rudy je 4. největší na světě (po Rusku, Brazílii a Austrálii). Pro východní část země je také charakteristické vysoce rozvinuté strojírenství a zvláště letecký průmysl. Vyrábějí se zde kromě zařízení do letadel a vrtulníků také raketové komplexy, umělé družice apod. Zařízení do letadel a vrtulníků jsou vyvážená do více než 100 zemí. Ukrajinský export je postaven i na loďařském odvětví. Zaměřuje se spíše na vyvážení na východ od Ukrajiny (Rusko, Bělorusko, Čína nebo Jižní Korea).

Střední část Ukrajiny, kde se nachází hlavní město Kyjev, má vysoký ekonomický potenciál, díky své geografické poloze. Nachází se zde jak úrodná půda, tak i další naleziště nerostných surovin. Tento potenciál podtrhuje i relativně rozvinutá dopravní infrastruktura. Střední Ukrajina se tak vyznačuje kombinací průmyslové a zemědělské výroby, která se na celkovém ukrajinském HDP podílí 60%. Z průmyslového sektoru, který se soustřeďuje v blízkosti Kyjeva, dominuje zpracovávání ropy, zemního plynu. Těží se zde železná ruda a vyrábějí se nákladní a železniční dopravní prostředky. Dále se u hlavního města rozvinulo strojírenství, kovoprůmysl, farmaceutická a chemická výroba, které je dále doplněna výrobou elektroniky a stavebních materiálů. V oblastech dále od Kyjeva převažuje zemědělství, zpracovávání zemědělských a potravinářských komodit, zejména cukr, dřevařský průmysl a výroba celulózy a papíru.

Západní Ukrajina nedisponuje až tak velkým ekonomickým potenciálem. Tato oblast je z více než 65% zaměřena na potravinářství a zemědělství. Západ země je také velmi zalesněný, proto se zde rozvinulo lesnictví a těžba dřeva, které se hned

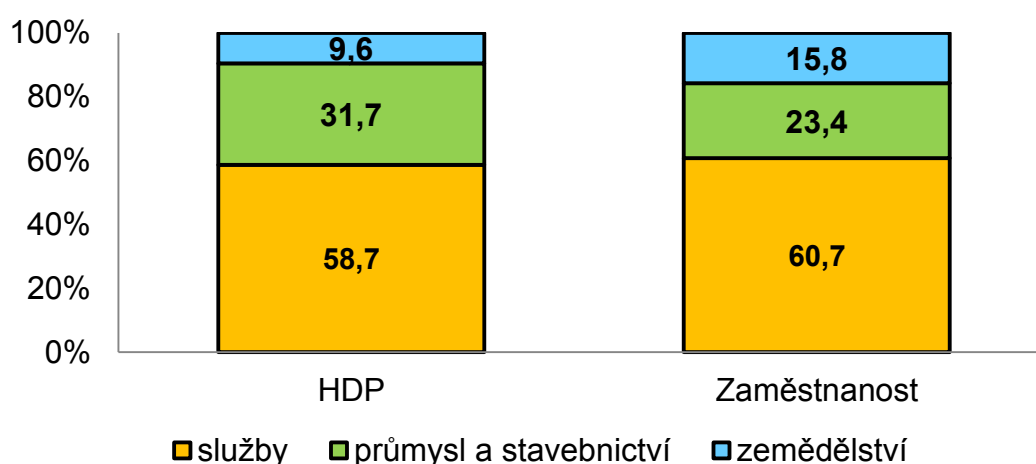
---

³³ Hospodářské noviny; 2014

zpracovává. Zbýlých 35% zahrnuje energetiku, chemický průmysl nebo strojírenství³⁴.

Znakem vyspělosti ekonomiky je vyšší (cca 60%) podíl na HDP terciárního sektoru. V minulosti sektor služeb nedosahoval takových hodnot, to se však v posledních letech změnilo. To však nemění nic na tom, že Ukrajina stále zaostává za EU. Jak je již popsáno výše, ukrajinská ekonomika stojí na průmyslu a vysoký podíl na HDP i zaměstnanosti připadá zemědělství, což je viditelné v grafu 3.1.

Graf 3.1 Sektory národního hospodářství; v %

Zdroj: World Bank; vlastní úprava

3.1.3 Zahraniční obchod

Stejně jako ostatní státy, tak i Ukrajina není omezená jen na spotřebu domácích produktů, část ukrajinské spotřeby byla vyprodukována mimo Ukrajinu, tzn., že se spotřební zboží dovezlo (importovalo). Pro energetickou náročnost výrobního procesu musí Ukrajina značnou zdroje energií dovážet, aby tak své produkty poskytnout k domácí spotřebě nebo ho exportovat. Ukrajina se během 20 let samostatnosti stala velmi otevřenou ekonomikou. Míra otevřenosti ukrajinské ekonomiky dosahuje téměř 96%. K výpočtu této míry se používá vzorec 3.1, ve kterém jsou níže použity data z roku 2013 uvedena v tabulce 3.1.

$$MoE = \frac{Export + Import}{HDP} \times 100 \quad (3.1)$$

³⁴ Forum Ekonomiczne; 2014

Tabulka 3.1 Míra otevřenosti Ukrajiny; v mil. USD

Ukrajina				
Ex	76450,2	45,54%	MoE	95,9%
Im	84584,7	50,39%		
HDP	167872,3			

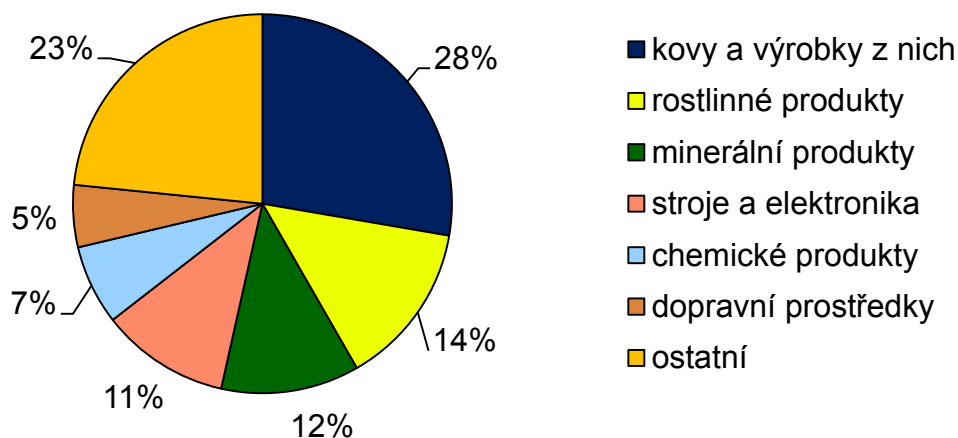
Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní výpočet a úprava

• Export

Mezi největší ukrajinské vývozní artikly patří železné polotovary (cca 9% z celkového exportu), rostlinné oleje a kukuřice (oba po cca 5%) a jiné železné produkty (cca 4%). V souhrnu se nejvíce exportuje černé kovy, obilí, nerostné suroviny, stroje a zemědělská a chemická produkce. Obecnější komoditní struktura vývozu je vykreslena v grafu 3.2.

Nejvíce Ukrajina vyváží do Evropy (53%) a Asie (32%). Jednotlivě pak je skoro čtvrtina ukrajinské produkce spotřebována v Rusku. Dále Ukrajina exportuje do Egypta (6,5%), Turecka (5,2%) a následně do zemí SNS a EU (znázornění v grafu 3.3)³⁵.

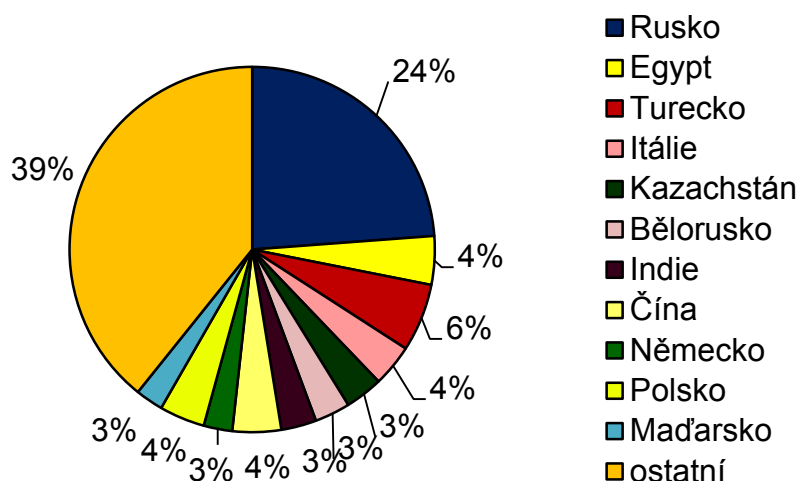
Graf 3.2 Struktura exportu (data za rok 2013)

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní úprava

³⁵ Statistical yearbook of Ukraine for 2013; 2014

Graf 3.3 Cílové destinace exportu (data za rok 2013)

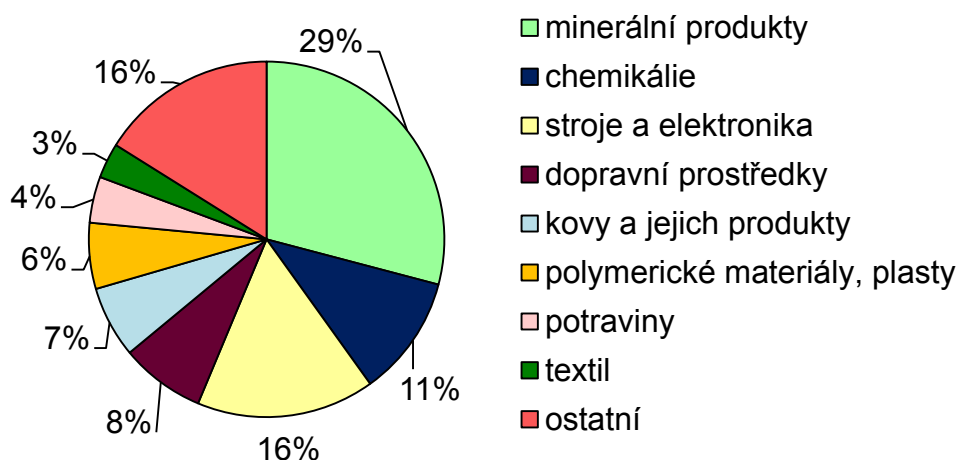
Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní úprava

• Import

Zcela zásadní pro ukrajinskou ekonomiku je dovoz nerostných surovin. Dále se na Ukrajinu dováží stroje a chemikálie. Podrobnější importní struktura je vyobrazena v grafu 3.4.

Dominantními importními partnery jsou země bývalého Sovětského svazu (nejvíce Rusko a Bělorusko). Velmi vysokou dynamiku vykazoval import ve vztahu s Čínou, Německem a Polskem. Další importující země mají menší podíl na celkovém importu (graf 3.5)³⁶.

Graf 3.4 Struktura importu (data za rok 2013)

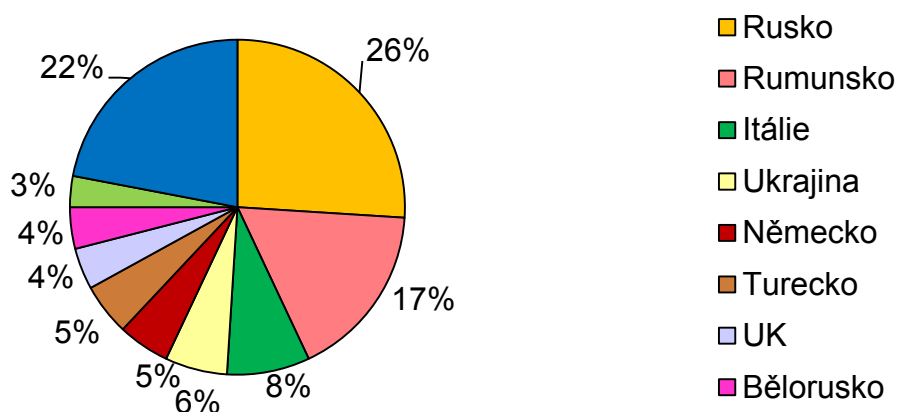

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní úprava

³⁶ Statistical yearbook of Ukraine for 2013; 2014

Graf 3.5 Importní země (vypočteno za rok 2013)

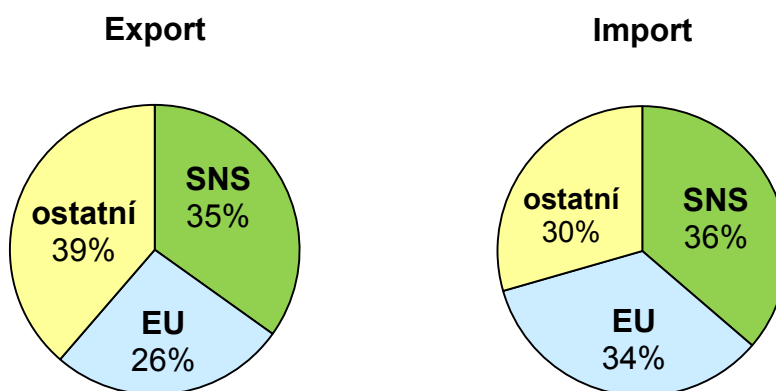

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní úprava

- **Čistý export**

Ukrajinský zahraniční obchod po většinu období samostatnosti měl východní směr. I dnes je Rusko největším obchodním partnerem. V exportu i importu zaujímá minimálně čtvrtinový podíl. Země Evropské unie jednotlivě nedosahují tak vysokých hodnot, pouze Německo a Polsko dosahují vyšších hodnot importu. Avšak v součtu všech zemí EU se může s Ruskem a státy SNS jen lehce zaostávají (v roce 2013), což dokládá i graf 3.6, kde levá část znázorňuje podíly zemí SNS, EU a ostatních na ukrajinský export a pravá část naopak import³⁷. V roce 2014 se podle předběžných statistických zpráv odhaduje, že se EU stala jak v exportu, tak i importu největším obchodním teritoriem³⁸.

Graf 3.6 Podíl zemí SNS a EU na ukrajinský vývoz a dovoz

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní úprava

³⁷ Statistical yearbook of Ukraine for 2013; 2014

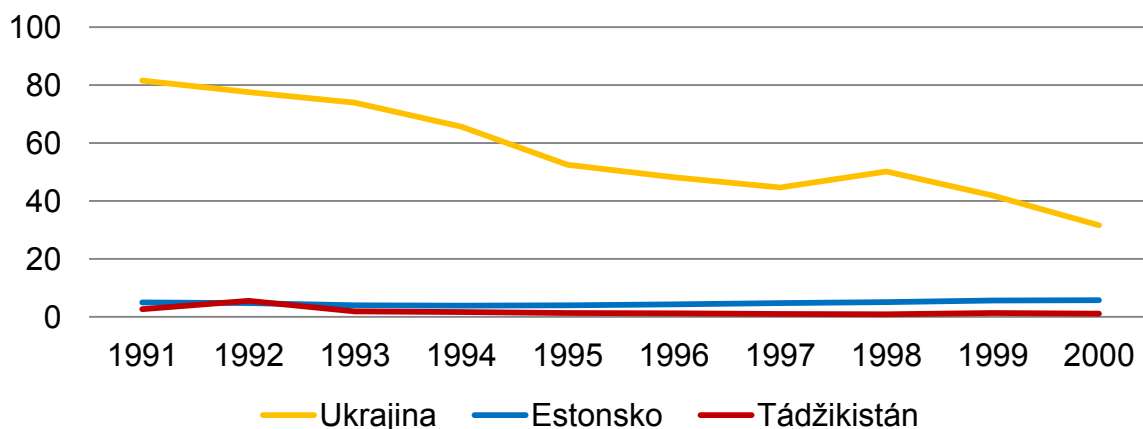
³⁸ Polonews.in.ua; 2015

3.1.4 Vývoj ekonomické a politické situace v období 1990 - 2010

Devadesátá léta na Ukrajině by se dala nazvat jako „léta hospodářské a politické transformace“. Po vyhlášení nezávislosti na Sovětský svaz bylo uspořádáno referendum, které nezávislost potvrdilo a byl zvolen první ukrajinský prezident – Leonid Kravčuk, který v roce 1992 rezignoval kvůli nezvládnuté ekonomické situaci. Předpokládalo se, že se nově vzniklá země stane plně demokratickou s volným trhem západního typu, která se připojí k evropské integraci a k dalším organizacím jako např. OECD, NATO, což se však nestalo kvůli politické situaci a chybné rozvojové politice.

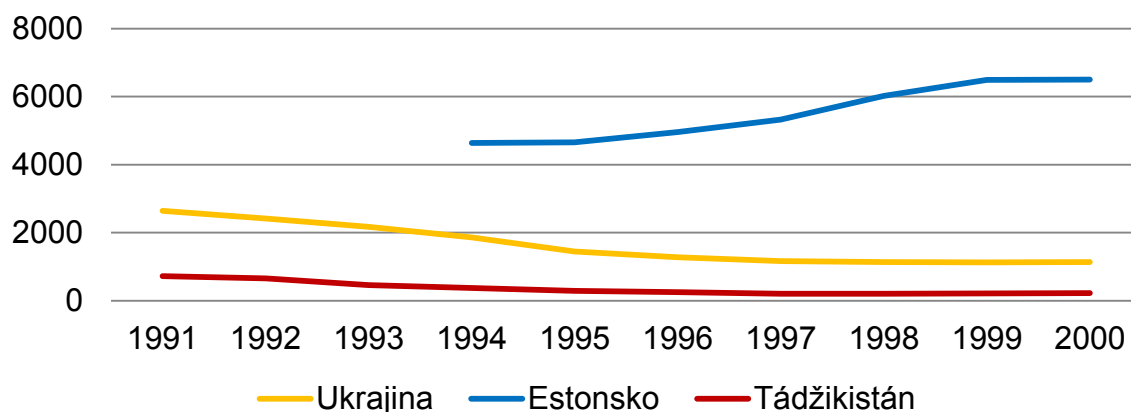
Na začátku 90. let byla Ukrajina jednou z nejchudších postsovětských republik. Důvodem byla historická zátěž a během sovětské éry drtivá dominance agrárního sektoru. Úroveň HDP na začátku byla i z těchto důvodů jedna z nejnižších v porovnání se zeměmi, vzniklé po rozpadu Sovětského svazu, a jeho vývoj nevypadal optimisticky, celé desetiletí, s výjimkou roku 1998, jeho hodnota klesala. Vývoj HDP a HDP per capita můžeme vidět níže v grafech 3.7 a 3.8, ve kterých je porovnán vývoj těchto dvou makroekonomických ukazatelů tří států: Ukrajiny, jakožto pozorovaná země, Estonsko, jako představitel státu, který po rozpadu Sovětského svazu dosahoval nejvyšších hodnot HDP per capita, a Tádžikistán s opačnými charakteristikami jako má Estonsko. Jednou z dalších příčin propadu a neustálého poklesu HDP byla liberalizace trhu a měnové politiky, která v prvních letech nebyla optimalizována.

Graf 3.7 Vývoj HDP Ukrajiny v období 1990 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mld. USD

Zdroj: *tradingeconomics.com*; vlastní zpracování

Graf 3.8 Vývoj ukrajinského HDP per capita v období 1990 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

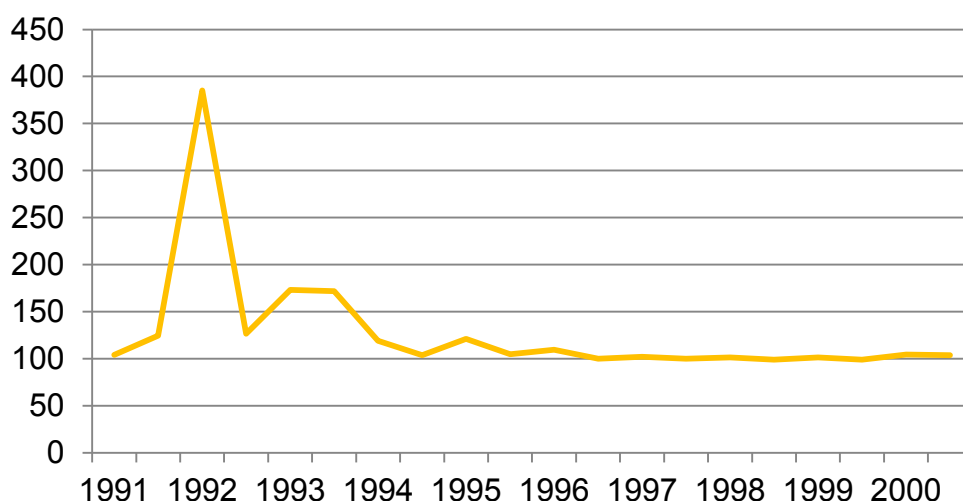

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Ukrajínští politici v raných letech samostatnosti začali prosazovat nutné ekonomické reformy, které byly doporučovány MMF a Světovou bankou. Avšak bez určení reformní strategie se jejich aplikace zaváděla pomalu nebo k aplikaci nedošlo vůbec. Doporučení navrhovala přechod na otevřený decentralizovaný systém obchodu a směnných kurzů. Tento krok měl přispět k urychlení integrace země do světové ekonomiky. V procesu přechodu na tržní systém byla vyhlášena liberalizace obchodu a tržních cen. Tento krok, společně se značnou závislostí na vnějších dodávkách energie a jejich rostoucích cen, způsobil hyperinflaci, v roce 1993 dosáhl meziměsíční index spotřebitelských cen (CPI) hodnoty vyšší než 350% (ilustrace vývoje CPI v grafu 3.9). Vliv na tak zásadní růst cen měla nadále nízká účinnost výroby nebo také nárůst deficitu státního rozpočtu a nerozvážná monetární politika. Snížení růstu cen a jeho následná stabilizace přišla až s novým guvernérem centrální banky, kterému se podařilo prosadit opatření, která měla napomoci k omezení měnové zásoby a tím ozdravit ukrajinskou ekonomiku³⁹.

³⁹ Referaty z ekonomiky; 2015

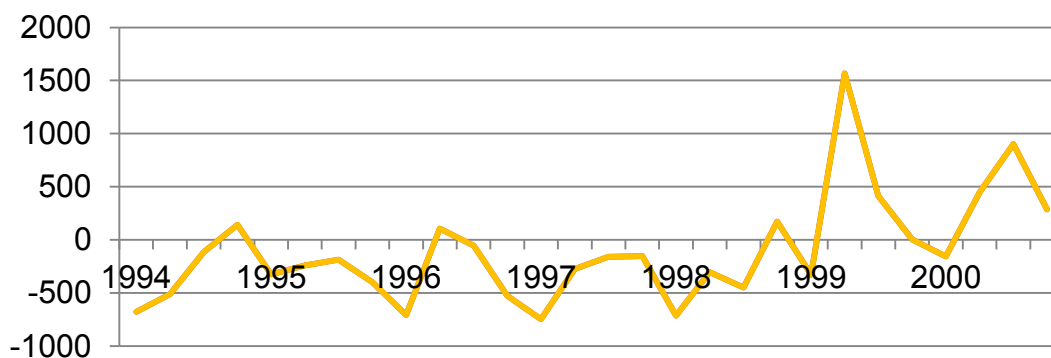
Graf 3.9 Vývoj indexu spotřebitelských cen Ukrajiny v období 1991 – 2000; v %

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní zpracování

Pokles HDP byl projevem neschopnosti politické reprezentace provést zásadní reformy. Zásadní problém tkvěl v nastolení špatné daňové politiky. Zvýšení sazby daně z příjmů fyzických osob, která dosáhla až 90%, vedla k rozšíření stínové ekonomiky. Růstu ekonomiky nepomohl ani kolaps průmyslové a obchodní činnosti, který byl doprovázen zvýšenou korupcí ve veřejné sféře a odlivu zahraničního kapitálu. To se projevilo v růstu deficitu státního rozpočtu a s růstem neoficiální nezaměstnanosti, kdy se zaměstnanci potýkali se sníženou mzdou a jejím zpožděným vyplácením. Ukrajina se tak stala pro investory nezajímavou, neexistence zdravého hospodářského prostředí nepodnítila zahraniční investory ke vstupu na ukrajinský trh. Tomu také odpovídá i záporné hodnoty běžného účtu platební bilance po většinu 90. let, jehož vývoj je ilustrován v grafu 3.10.

Graf 3.10 Vývoj běžného účtu Ukrajiny v období 1994 – 2000; v mil USD

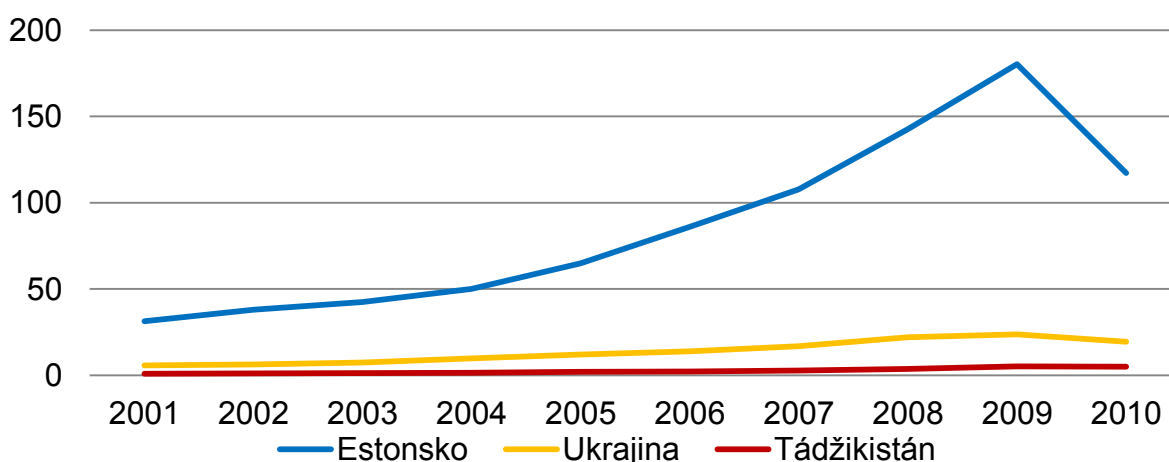

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Změna ve vývoji ukrajinské ekonomiky nastala až v novém tisíciletí. Až v roce 2000 byly provedeny kroky k překonání hospodářské krize a nerovnováhy mezi ekonomickou a politickou transformací. To však nemělo až takový vliv, jako technologické vylepšení výroby a vstupu renomovaných zahraničních bank na ukrajinský trh, které zajišťovaly snadnější přístup k zahraniční likviditě. Růst HDP v období po roce 2000 byl také projevem zvýšení domácí poptávky, podpořená expanzivní fiskální politikou. Také se dařilo ukrajinskému vývozu, kdy více než polovina celkového exportu putovala do EU a Asie. Neméně výši HDP ovlivnila cena plynu. Ta, i přes ekonomický růst, zůstala pro Ukrajinu beze změny. To se změnilo v roce 2006.

Vlivem propuknutí celosvětové krize se Ukrajina dostala do problémů s pokrytím schodku státního rozpočtu. Do té doby nepříliš zadlužená Ukrajina, která získávala významnou rozvojovou pomoc, musela schodek financovat zahraničními dluhy. I poklesem kurzu hřivny se hodnota zahraničního dluhu dostala na hodnotu 91,5% HDP. Tento stav si vynutil pomoc ze strany MMF. Ta poskytla pomoc Ukrajině ve výši 15,3 mld. USD, za podmínky provádění nutných fiskálních reforem. Následující 2 grafy ilustrují vývoj HDP a HDP per capita opět v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem (graf 3.11 a 3.12). Třetí graf 3.13 znázorňuje, jak se v průběhu času měnil cenový index CPI⁴⁰.

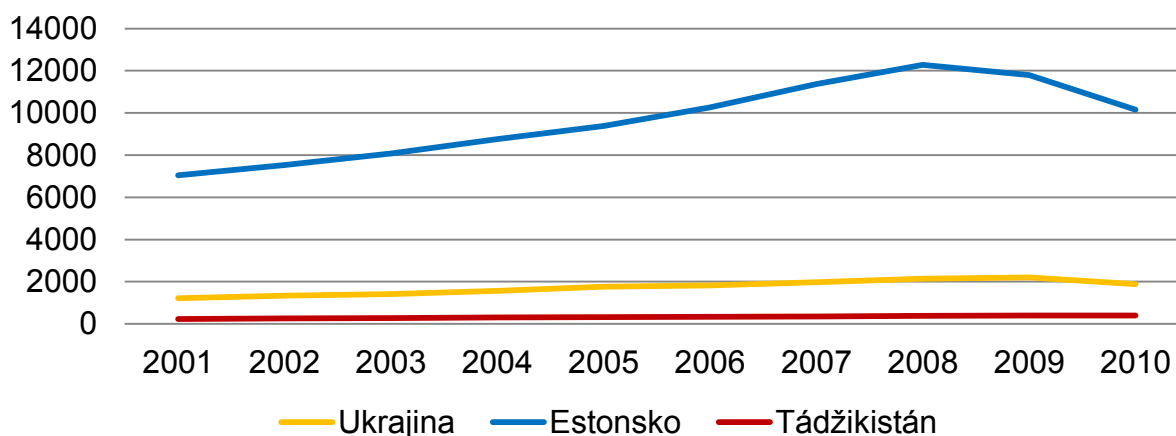
Graf 3.11 Vývoj ukrajinského HDP v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mld. USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

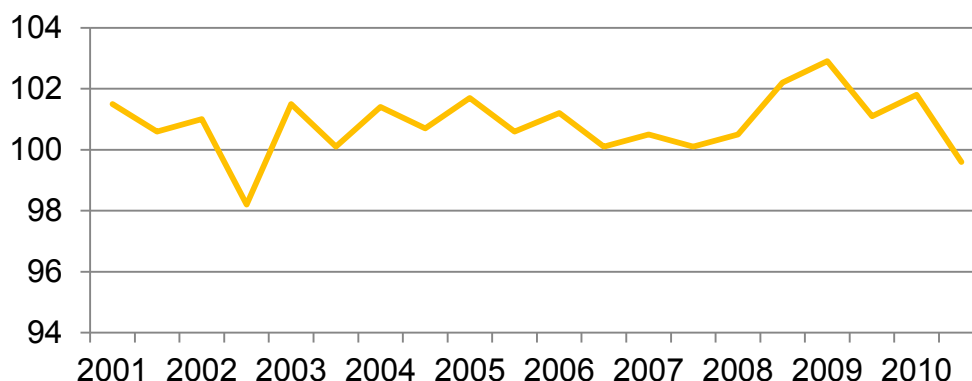
⁴⁰ Carnegie – Endowment for international peace; 2012

Graf 3.12 Vývoj ukrajinského HDP per capita v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Graf 3.13 Vývoj indexu spotřebitelských cen v období 2001 – 2010; v %

Zdroj: ukrajinský statistický úřad; vlastní zpracování

3.1.5 Začlenění Ukrajiny do mezinárodních organizací

Začlenění Ukrajiny do světových či jen regionálních mezinárodních skupin můžeme považovat za složité. Existují překážky, které plnému a hodnotnému zapojení do organizací komplikují či rovnou zabraňují. První překážkou je nejasná identifikace základních směrů zahraniční politiky. Druhou komplikací je nesourodost názorů na zahraniční vystupování země. Existuje totiž rozdílnost názorů mezi východem a západem Ukrajiny⁴¹. Tyto tři překážky jsou jen malým výčtem

⁴¹ Resurs nauchno-prakticheskikh konferentsiy; 2013

problémových prvků pro začleňování do mezinárodních struktur, avšak i přes tyto je Ukrajina součástí Rady Evropy, WTO, OSN nebo např. také GUAM⁴².

3.2 Gruzie

Zakavkazský stát Gruzie je dalším z postsovětských zemí. Svou rozlohou se podobá České republice, ale žije zde necelých 5 milionu obyvatel. Díky své rozloze a počtu obyvatel se Gruzie řadí do menších států. Nejlidnatějším městem je hlavní město Tbilisi, kde se soustřeďují politická a finanční centra. Tbilisi jako jediné gruzínské město čítá přes milion obyvatel, další města takového počtu zdaleka nedosahují. Polovina gruzínské populace žije na vesnicích. Gruzie má strategicky dobrou geografickou polohu. Prakticky se nachází na hranici mezi Evropou a Asií, stává se tak tranzitní zemí. Na západě tvoří její přirozenou hranici Černé moře. Nejdelší hranici sdílí s Ruskem na severu, dále pak Gruzie sousedí s Azerbajdžánem, Arménií a Tureckem na jihu.

Podle geografie je Gruzie čistě asijskou zemí, po kulturní stránce se však řadí k Evropě. Po dlouhá léta se tato země vyvíjela spíše pod vlivem evropských kultur, především pak ruskou, popř. sovětskou. Po většinu 20. století byla Gruzie součástí Sovětského svazu. Stejně jako Ukrajina po jeho pádu v roce 1991 vyhlásila nezávislost na Moskvě a podobně jako na Ukrajině se zde rozohnily tendence dalšího štěpení území, které vyústily až k občanské válce. Gruzie v 90. letech netrpěla pouze územními problémy. Problematickou oblastí se stala i vnitřní politika, která po různých korupčních skandálech zažila razantní obměnu, které se říká „růžová revoluce“. Po skončení revoluce se snažila nová politická reprezentace navazovat politické a obchodní vztahy se Západem. Tento fakt vznesl problematiku nevyřešeného územního konfliktu (osamostatnění oblastí Abcházie a Jižní Osetie (lokalizace těchto území na obrázku 3.1)), který je podporován Ruskem. Dokonce v roce 2008 problematické oblasti vyhlásili nezávislost na Gruzii, to však neakceptovala velká řada států⁴³.

---

⁴² Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrayiny; 2015

⁴³ Katedra geoinformatiky, Univerzita Palackého

Obrázek 3.2 Lokalizace Gruzie a jejich problematických oblastí

Zdroj: zprávy.aktualne.cz

3.2.1 Politický systém

Do posledních prezidentských voleb v roce 2013 byl v Gruzii oficiálně nastolen poloprezidentský systém. S účinností začínající nástupem nového prezidenta na nové pětileté období došlo k oslabení prezidentských pravomocí a zároveň k posílení postavení parlamentu. Gruzie se tak stala zemí s parlamentním systémem. Volba hlavy státu se novelizací ústavy nezměnila. Nadále se volí dvoukolovou přímou volbou režimem absolutní většiny. Poslední volby se konaly v říjnu 2013 a novým prezidentem se stal Giorgi Margvelašvili⁴⁴.

Gruzínský parlament tvoří pouze jedna komora. Ta se sestává ze 150 členů. Parlament se obvykle proměňuje každé 4 roky, kdy jsou vypisovány volby. Polovina členů parlamentu je volena v poměrovém režimu, druhá polovina je určena většinovým systémem hlasováním. Parlament zajišťuje správný chod státu, kontroluje vládu, naplňuje zákonodárnou moc a udává, jakým směrem se bude prosazovat vnitřní a vnější politika. Parlamentem schválená a prezidentem jmenovaná vláda je exekutivním orgánem. V čele vlády stojí premiér, který si vybírá své ministry do jednotlivých rezortů. Úkolem vlády je vytváření a prosazování zákonů a následné zajištění jejich implementace. Dále vláda spolu s prezidentem vystupuje jako státní

⁴⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR; 2015

reprezentace a prezentuje státní postoje na mezinárodní půdě⁴⁵. Volby do parlamentu naposledy proběhly v říjnu 2012. Zvítězila v nich dosavadní opoziční Koalice Gruzínský sen v čele s B. Ivanišvilim, kterého po jeho rezignaci nahradil nynější předseda vlády Irakli Garibašvili⁴⁶.

3.2.2 Struktura národního hospodářství

Hlavní charakteristickým prvkem gruzínské ekonomiky je zemědělství. Díky své geografické poloze má výborné podmínky pro pěstování mnoha plodin. V západní části země se daří pěstovat např. citrusové plody, ořechy, tabák, nebo také eukalypty a vavříň. Na druhé straně země, která je spíše hornatá, jsou vhodné podmínky pro pěstování brambor, obilnin a řepy. Gruzie je také známá svými vinicemi⁴⁷.

Průmyslová část gruzínské ekonomiky zaostává. Tato zaostalost je dána především historickým vývojem, především éra Sovětského svazu, kdy v tomto období se na gruzínském území preferovala zemědělská produkce. V dnešní době se politická reprezentace snaží restartovat těžký průmysl různými motivačními kroky. Gruzie má v těžebním průmyslu velký potenciál. Na jejím území se nachází velké množství různých nalezišť nerostných surovin, např. černé uhlí, měděné rudy, ropa nebo manganové rudy. Gruzie disponuje také zásobami stavebního materiálu, které mohou být vytěženy a exportovány. Kromě těžby nerostných surovin patří k dalším průmyslovým odvětvím, která se v Gruzii rozvíjí, průmysl potravinářský, chemický, nebo oblast zpracovávání kovů a nekovů.

Gruzie v oblasti služeb, především turismu, využívá své geografické polohy. Disponuje mořským pobřežím, téměř nedotčenou přírodou, krásnými horami a především se na jejím území nachází velký počet pramenů minerálních vod. Turismus v Gruzii vzkvétá i díky památkám a lázním, které se zde v hojném počtu nacházejí. Dále se v Gruzii poskytují služby běžného rázu, jako např. hotelnictví, velkoobchody, doprava, vzdělávání nebo poskytování zdravotní péče⁴⁸.

---

⁴⁵ Poslanecká sněmovna ČR; 2012

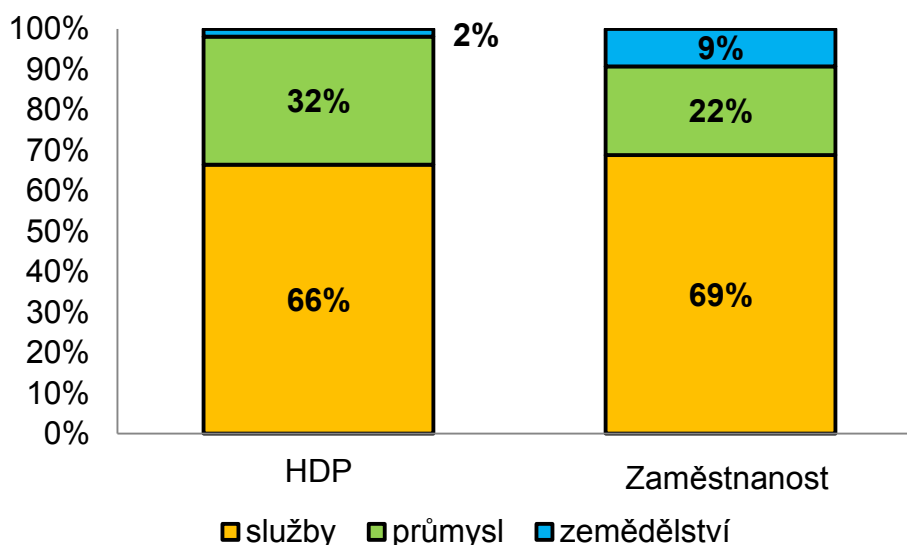
⁴⁶ Ministerstvo zahraničních věcí ČR; 2015

⁴⁷ Katedra geoinformatiky, Univerzita Palackého

⁴⁸ Informační a podnikatelský Systém i-RU.CZ; 2015

V grafu 3.14 jsou znázorněny podíly jednotlivých sektorů na HDP a zaměstnanosti. Ilustrovaný podíl zaměstnaných v zemědělském sektoru na první pohled neodpovídá výše popsané charakteristice. Je tomu tak, protože velká část zemědělců není zaměstnána, ale figurují v gruzínské ekonomice jako samozaměstnavatelé, nejsou tedy evidováni jako zaměstnanci.

Graf 3.14 Sektory gruzínského hospodářství; v %

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

3.2.3 Zahraniční obchod

Gruzie není uzavřenou ekonomikou, proto se vyskytuje na mezinárodním trhu a nabízí svou produkci nebo naopak poptává produkci jiných států. V roce 2014 Gruzie obchodovala s více než 120 zeměmi. Gruzie také vykazuje vysoké procento míry otevřenosti, tohle tvrzení je dokázáno tabulkou 3.2, ve které je použit vzorec 3.1 s daty z roku 2013.

Tabulka 3.2 Míra otevřenosti Gruzie; v mil USD

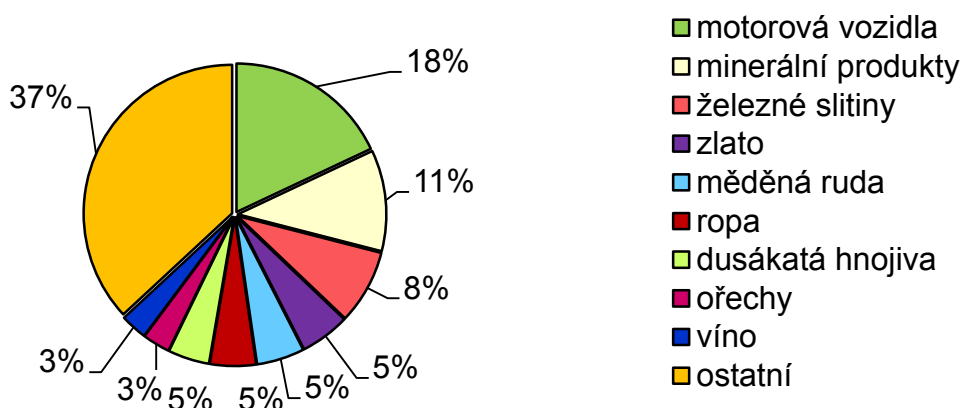
Gruzie				
Ex	2 908,5	18,0%	MoE 67,7%	
Im	8025,7	49,7%		
HDP	16139,9			

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní výpočet a úprava

- **Export**

Nejvyšší procento exportu (až 18%) zaujímají motorová vozidla. Tato položka má zvláštní charakter. Motorová vozidla se na území Gruzie nevyrábějí, v tomto případě se jedná o čistý reexport. Dále se z Gruzie vyváží minerální produkty (11%), slitiny železa (8,1%), zlato (5,4%) a také měděná ruda (5,2%). Tyto a další vývozní komodity jsou znázorněny v grafu 3.15.

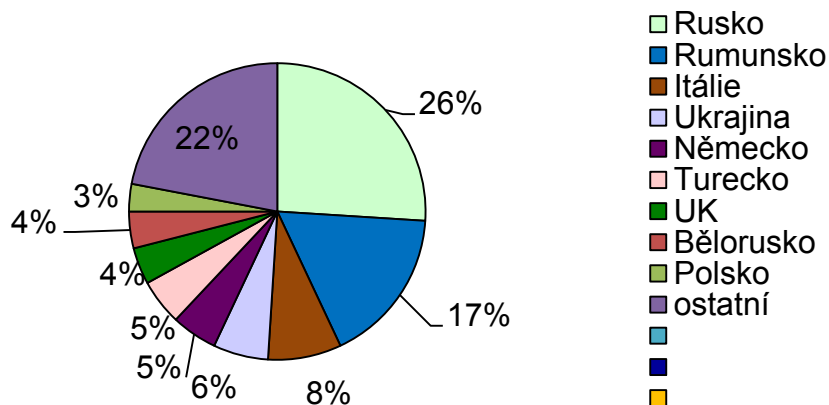
Graf 3.15 Vývozní komodity Gruzie; data za rok 2014

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

Nejvíce vývozu míří do sousedního Azerbajdžánu (19%), dále pak do Arménie (10%), Ruska (9,61%), Turecka (8,36%), Spojených států Amerických (7,26%), Bulharska (5,74%) a dalších. Největší exportní destinace jsou vyobrazeny v grafu 3.16⁴⁹.

Graf 3.16 Cíle gruzínského exportu; data za rok 2014

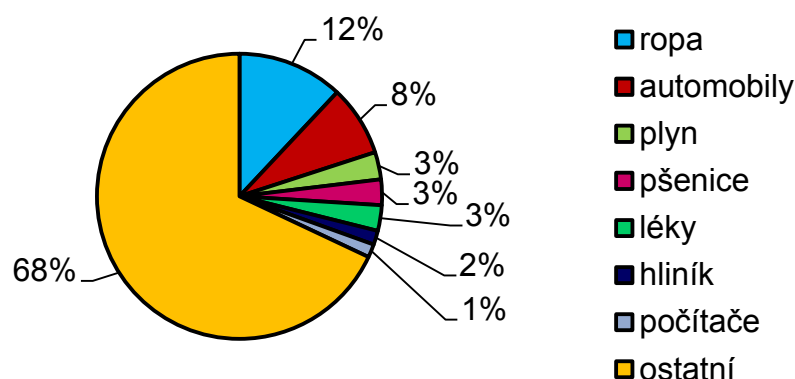
Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

⁴⁹ Observatory of economic complexity; 2015

- **Import**

Gruzie je vysoce závislá na dovozu surovin, zejména ropy, která tvoří až 12% z celkového dovozu, a plyn (3,1%). Kromě surovin se do Gruzie automobily (8%), pšenici (2,9%) nebo léky (2,9%). Tyhle a další dovozní artikly jsou zahrnuty v grafu 3.17.

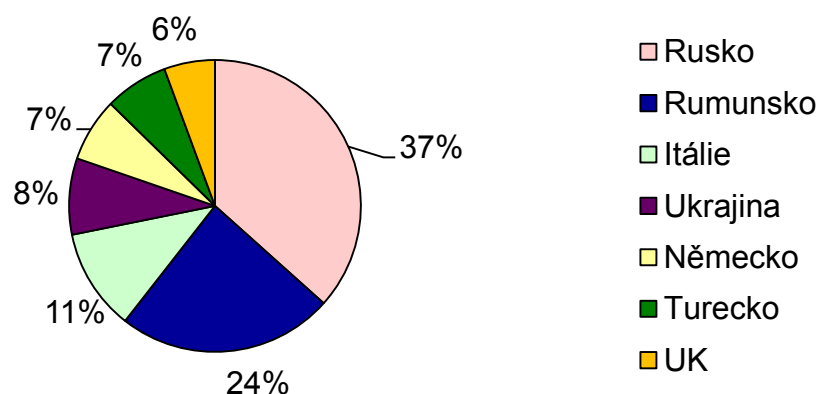
Graf 3.17 Gruzínský import; data 2014

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

Na konci roku 2014 do Gruzie importovalo přes 180 zemí. Největší podíl dovozu patří Turecku s 18% celkového importu. Dále jsou gruzínskými importními partnery Německo, Azerbajdžán, Rusko nebo Ukrajina. Jejich podíly jsou k dohledání na grafu 3.18⁵⁰.

Graf 3.18 Dovožci do Gruzie; data 2014

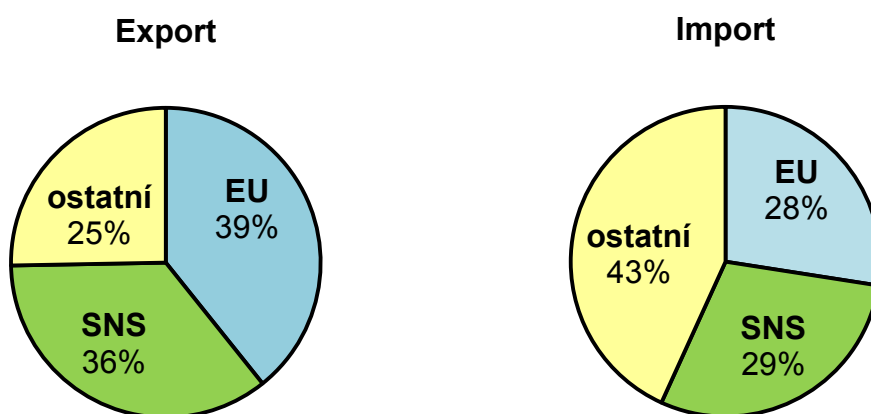
Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

⁵⁰ Observatory of economic complexity; 2015

- **Čistý export**

Gruzínská ekonomika se dlouhodobě potýká se záporným čistým exportem (NX). NX na konci roku 2014 dosáhl skoro šestimilionové hranice (v USD). Největší obchodní výměna probíhala na území Evropy, více než polovina exportu i importu z nebo do zemí EU a SNS⁵¹. V grafu 3.19, který má 2 části, je jasně vidět, že jak export, tak i import se dělí na 3 téměř stejně velké části. Jedna z nich znázorňuje země EU, druhá z nich členy SNS a třetí zahrnuje všechny ostatní obchodní partnery.

Graf 3.19 Podíl zemí SNS a EU na gruzínský vývoz a dovoz

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

3.2.4 Vývoj ekonomické a politické situace v období 1991 - 2010

Gruzínskou ekonomiku v 90. letech zásadně ovlivnilo několik událostí. První z nich bylo vyhlášení samostatnosti a nezávislosti na SSSR na začátku posledního desetiletí 20. století. Nově nabytá demokracie umožnila a vyžadovala důležité ekonomické reformy, k těm však pro slabé ekonomické cítění nové demokratické vlády nedošlo. Hospodářskému rozvoji nenapomohly ani vnitrostátní konflikty, ať už se jednalo o politický puč nebo občanskou válku, která se týkala odtržení dvou gruzínských oblastí (Abcházie a Jižní Osetie). Ozbrojený konflikt nemá nikdy pozitivní vliv na ekonomiku, kde se bojuje. Boje, kromě toho, že vyžadují nevratné investice, přinášejí hmotné (poničená infrastruktura, poškození orné půdy apod.) a nehmotné ztráty (kromě ztrát na životech také možné obchodní embarga). Nejen díky těmto

⁵¹ gruzínský statistický úřad; 2015

událostem a značné politické nestability spadl HDP až téměř na čtvrtinu hodnoty z roku 1990. Jen v roce 1992 klesl HDP o polovinu a pád pokračoval až do poloviny 90. let. Vliv na nepříznivý vývoj gruzínské ekonomiky měl také bez pochyby i přechod z centrálně plánovaného systému na tržní. Každou zemi, která procházela transformací, postihla tzv. transformační recese. Ta spočívala v tom, že se omezovala či úplně rušila výroba produktů, které neměly svou poptávku, a změna myšlení majitelů podniků, snažící se o maximální zisk a ne o naplnění nadsazeného plánu. Gruzie si také na začátku 90. let potýkala s nedostatkem zdrojů energie. Kombinace růstu jejich cen a kruté zimy snížila nejen koupěschopnost obyvatelstva, ale také konkurenceschopnost podniků⁵².

Rok 1995 se pro vývoj HDP stal zlomovým. Relativní klid a stabilita na politické scéně přispívaly k prosazování nutných reforem. Růst HDP dosahoval v druhé polovině 90. let až dvouciferných hodnot. Tomuto jevu napomohla i spolupráce s MMF. Vláda na doporučení MMF přestala podnikům cokoliv dotovat, zrušila umělé snižování ceny plynu a elektřiny. Těmito kroky vláda snížila potřebu vyššího zadlužování, které bylo z velké části kryto prostředky centrální banky. Na začátku 90. let takový způsob krytí druhu vyvolalo hyperinflaci. Aby banka mohla vládě poskytovat prostředky, musela zvyšovat peněžní nabídku. Při aplikaci kvantitativní teorie peněz je jasné, co narůst peněžní nabídky způsobí. Tato teorie se potvrdila a ceny rostly tempem, který se definuje jako hyperinflace. Přijatými reformami byl tak markantní růst cen oslabován a i díky tomuto kroku začala gruzínská ekonomika růst. V dalších letech byla cenová hladina poměrně stabilní. Do začátku nového tisíciletí nastaly jen dvě situace, kdy inflace nabyla vyšších hodnot, a to po zavedení nově gruzínské měny lari v roce 1995. Další inflační skok nastal o 3 roky později po oslabení měny způsobený ruskou finanční krizí z roku⁵³.

Grafy 3.20 a 3.21 zachycují vývoj HDP a HDP per capita 90. let. V obou případech je gruzínský hospodářský vývoj porovnáván s hospodářskou výkonností Estonska a Tadžikistánu, jako představiteli nejsilnějšího a nejslabšího z nově vzniklých států po rozpadu SSSR. Lepší srovnávací schopnost má však ukazatel HDP per capita, z jehož grafu je patrné, že se díky událostem první poloviny 90. let

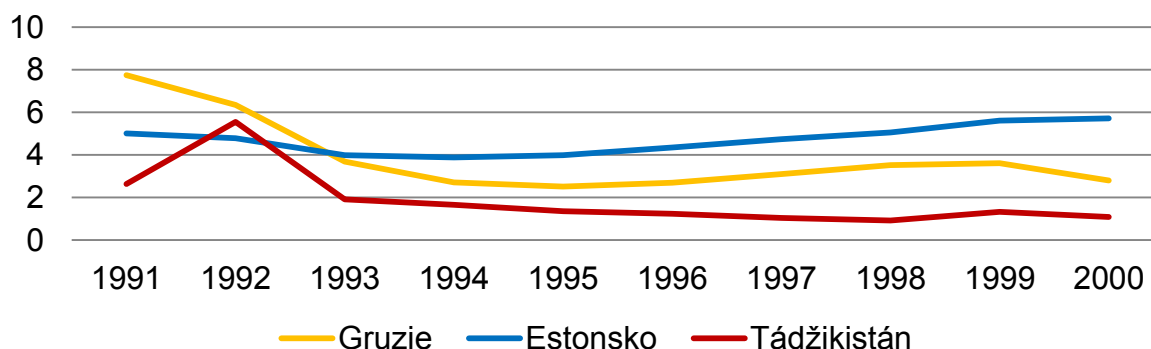
---

⁵² European initiative: Liberal academy Tbilisi; 2012

⁵³ European initiative: Liberal academy Tbilisi; 2012

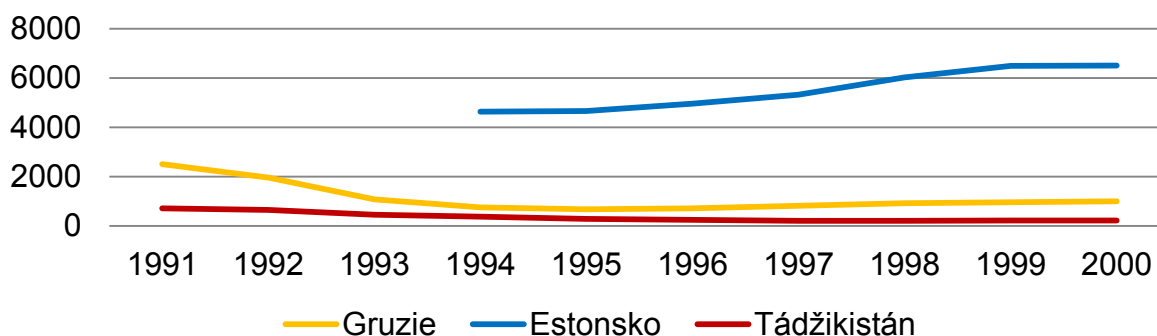
HDP per capita propadl o polovinu oproti roku 1990. Druhá polovina 90. let byla co do růstu HDP a HDP per capita optimističtější.

Graf 3.20 Vývoj gruzínského HDP v období 1991 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mld. USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Graf 3.21 Vývoj gruzínského HDP per capita v období 1991 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

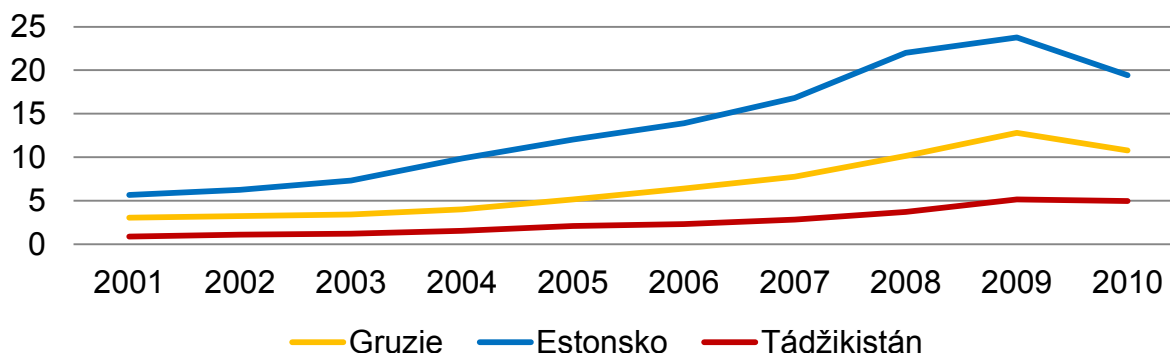
Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Relativní politická stabilita se v novém tisíciletí začínala rozpadat. Od roku 1993 byly sice přijaty demokratizační reformy, avšak nedařilo se vymýtit všude přítomnou korupci a i sám prezident Ševardnadze byl obviněn z toho, že se obohacuje z veřejných financí. Vlivem korupce a politické kriminality Gruzie, hlavně její instituce, ztrácela důvěru obyvatel ale také mezinárodních pozorovatelů. Gruzínskému rozvoji nenapomáhal ani neutuchající územní spor, který se táhl celá 90. léta a nekončí ani dnes. Roky 2003 a 2004 znamenaly změnu politické reprezentace, kdy se konaly volby jak do parlamentu, tak i ty prezidentské. Nová vláda se snažila o naprostou nezávislost na Rusku a nabírání prozápadního

politického a obchodního směru. Tato politická změna bývá nazývána jako tzv. růžová revoluce, která trvala až do posledních voleb do parlamentu (2012) a prezidentských voleb (2013).

V období vládnutí nových politických představitelů (2003 – 2013) byl v Gruzii zaznamenán nejrychlejší růst v rámci postsovětských zemí jak HDP, tak i HDP per capita (s výjimkou roku 2010). Dařilo se také snižovat chudobu v zemi. Ekonomickému růstu předcházely reformy, které usnadňovaly zakládání společností. V hodnocení Světové banky „Doing bussines“ se umísťuje na vyšších příčkách. Vytvoření atraktivního podnikatelského prostředí vedlo k výraznému přílivu přímých zahraničních investic, který hospodářský růst usnadňuje⁵⁴. Provedené reformy vytvořily odolnější ekonomiku vůči vnějším šokům. Ani takové události, jako byla válka s Ruskem v roce 2008 a globální krize, kde pouze v roce 2010 HDP mírně klesl, nezabránilo růstu. Toto tvrzení dokazuje ilustrace vývoje HDP a HDP per capita v grafech 3.22 a 3.23, kde jsou pro srovnání zakomponovány Estonsko a Tádžikistánem.

Graf 3.22 Vývoj gruzínského HDP v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mld. USD

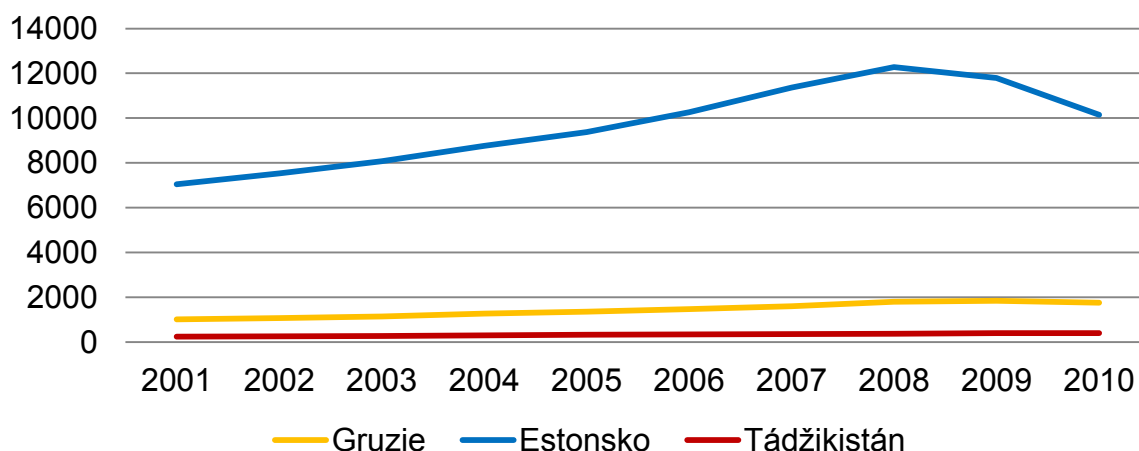

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

⁵⁴ Česko - Gruzínská smíšená obchodní komora; 2015

Graf 3.23 Vývoj gruzínského HDP per capita v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

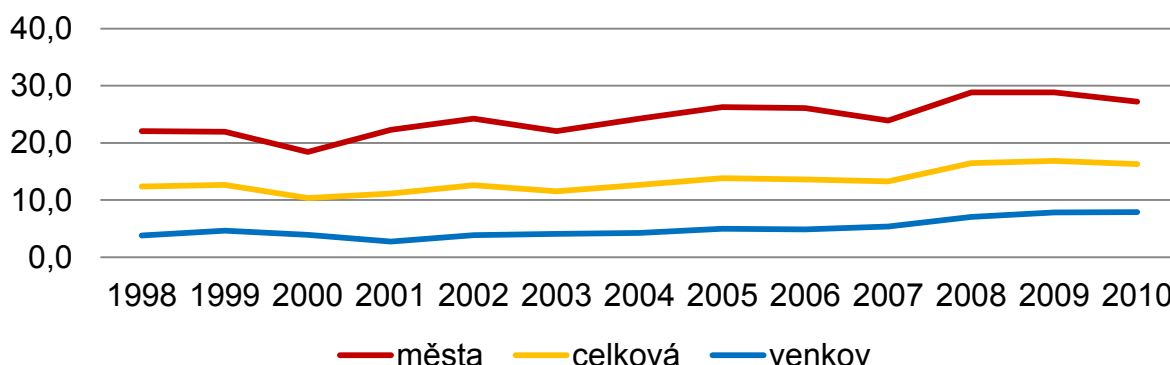

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Velmi nízkých hodnot dosahovala gruzínská nezaměstnanost. Tento fakt byl způsoben samozaměstnáváním. Velká část Gruzínců se živí zemědělstvím, proto neměli potřebu hledat práci jinde. Dalším důvodem nízké nezaměstnanosti byl nedokončení privatizace podniků. Nezaměstnanosti v druhé polovině 90. let začala růst. To bylo způsobeno privatizačními reformami, kdy byly podniky převáděny do soukromého sektoru. Soukromý podnikatel má za cíl mít co největší výnosy při co nejnižších nákladech. Pro zefektivnění provozu bylo nutné propustit nadbytečné pracovní síly. K takovému kroku se rozhodlo více podniků a došlo tak k hromadnému propuštění, kdy o práci přišlo více než 12% práceschopného obyvatelstva. Gruzie má v oblasti zaměstnanosti jednu světovou neobvyklost. V převážné části světa bývá vyšší nezaměstnanost koncentrována na vesnicích a mimo velká města. Gruzie je příkladem naprostého opaku. Stávalo se běžnou věcí, že nezaměstnanost ve městech přesahovala 25%, kdežto na venkově nikdy nepřekročila 8% hranici. Vysvětlení je celkem jednoduché. Obyvatelé na vesnicích využívali možnosti orné půdy a velká část z nich se registrovala jako OSVČ⁵⁵. Tento stav je znázorněn v grafu 3.24.

⁵⁵ Gruzínský statistický úřad; 2015

Graf 3.24 Vývoj městské, venkovské a celkové nezaměstnanosti v Gruzii za období 1998 – 2000; v %

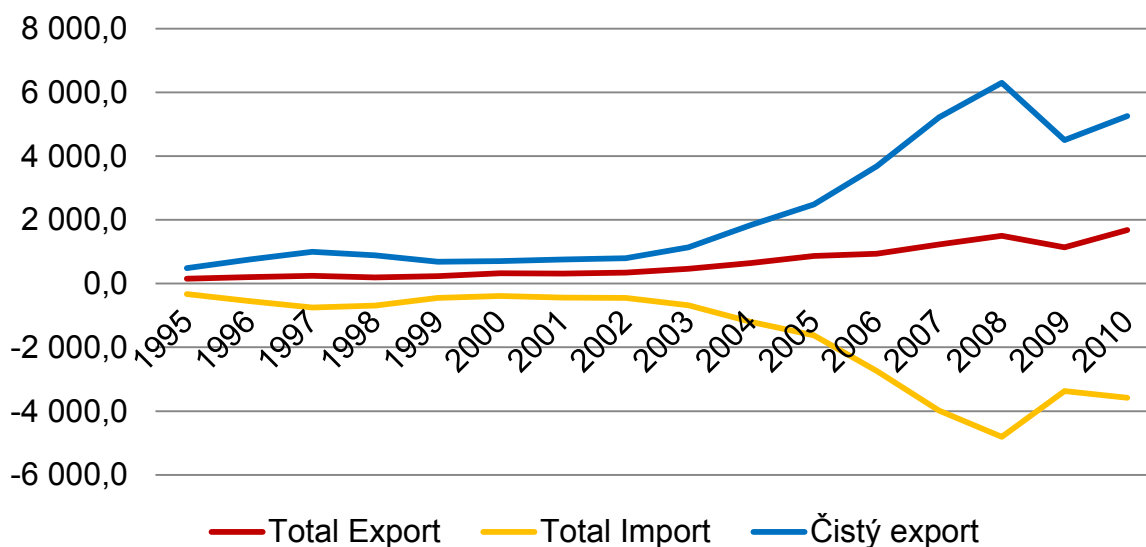
Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

Gruzie, jakožto otevřená ekonomika, obchoduje s ostatními zeměmi a uzavírá s nimi různé bilaterální a multilaterální smlouvy. Stav takového obchodování zaznamenává platební bilance, konkrétněji běžný účet platební bilance. Gruzie je malou ekonomikou, proto je vázaná na zahraniční poptávce po gruzínském zboží, která vytváří export. Gruzínský export je však o mnoho nižší než import. Je to dáno tím, že je Gruzie závislá na dodávce zdrojů energie. 90. léta byla ve znamení nízkého objemu obchodování. Stojí za tím celní překážky, která by postupně rušena, ale důležitým faktorem nízkého obchodu je bez pochyb nízká poptávka po gruzínském exportu způsobena poklesem ekonomiky sousedních zemí a tradičních obchodních partnerů⁵⁶. Zvýšení aktivity zahraničního obchodu nastal po uzavření Dohody o partnerství a spolupráci (PCA) a po nástupu nových politických představitelů a nastolení nové zahraniční prozápadní orientace. V tuto dobu byla Gruzie zahrnuta do programu Evropské politiky sousedství (ENP)⁵⁷. Na grafu 3.25 je vidět růst gruzínského exportu, avšak ještě vyššího nárůstu dosáhl import.

⁵⁶ Gruzínský statistický úřad; 2015

⁵⁷ Lidl; Asociace pro mezinárodní otázky; 2013

Graf 3.25 Vývoj gruzínského exportu, importu a výslednice čistého exportu; v mil. USD

Zdroj: gruzínský statistický úřad; vlastní úprava

3.2.5 Začlenění Gruzie do mezinárodních organizací

Společně s Ukrajinou je Gruzie členem organizace GUAM, která byla založena za účelem oslabení ruského vlivu v členských zemích. Dále se v 90. letech stala Gruzie součástí MMF. Využívá také výhod členství WTO a Rady Evropy. V souvislosti s válkou s Ruskem v roce 2008 vystoupila ze SNS⁵⁸. V současné době vede Gruzie prozápadní zahraniční politiku, která byla upevněna podpisem asociační dohody s EU, a je součástí tzv. Východního partnerství⁵⁹.

⁵⁸ European initiative: Liberal academy Tbilisi; 2012

⁵⁹ Office Of The State Minister Of Georgia; 2015

3.3 Moldavsko

Nejchudší evropská země Moldavsko je stát nacházející se v jihovýchodní Evropě, sousedící s Ukrajinou a Rumunskem. Rozkládá se na území 33 843,5 km², dále k území náleží i separatistické Podněstří, jehož rozloha činí 4 163 km². Celkově žije na území asi 4,1 mil. obyvatel. Hlavním městem je Kišiněv, dalšími většími městy jsou Tiraspol, Balti a další. Peněžní jednotkou je 1 leu = 100 bani.

Stejně jako dvě předchozí země, bylo Moldavsko součástí Sovětského svazu. Po jeho rozpadu v roce 1991 vzniklo nové moderní Moldavsko. Krátce po svém vzniku zažilo občanskou válku způsobenou separatistickými tendencemi. Podněsterská oblast a Gagauzsko (obrázek 3.2) považovaly setrvání v rámci jednoho státu za nepřijatelné a dožadovaly se vyhlášení samostatnosti. V případě Gagauzsska byl spor vyřešen vyhlášením autonomního území. Podněsterská oblast požadovala absolutní odtržení od Moldavska. Tato rozepře vyústila v občanskou válku, ve které figurovaly i ruské vojenské jednotky. Podněstří sice vyhlásilo absolutní nezávislost na Moldavsku, avšak kromě Ruska nezávislost žádný ze států neuznal⁶⁰.

Obrázek 3.3 Problematické oblasti v Moldavsku

Zdroj: interpretermag.com

⁶⁰ Ďurecová; 2014

3.3.1 Politický systém

Moldavsko je demokratickou zemí, ve které se moc dělí na zákonodárnou a výkonnou, stejně jako v jiných demokraciích. Moc výkonnou drží prezident a vláda. Prezident byl do změny ústavy na přelomu tisíciletí volen přímo. Dnes pro jednotlivé kandidáty hlasuje jednokomorový parlament. Před změnou ústavy byl politický systém na přechodu mezi parlamentní a prezidentským režimem. Dnes má moldavský prezident podobné pravomoce jako ten český⁶¹. Vyvrcholení posledních prezidentských voleb nastalo v březnu 2012. Přes problémový průběh byl nakonec vybrán Nicolae Timofti⁶².

Zákonodárná moc je v rukou jednokomorového parlamentu. Ten má 101 členů volených na 4 roky v tajných a přímých volbách, kde minimální počet hlasů pro vstup strany do parlamentu musí představovat minimálně 3% všech hlasů. Faktická vítězná strana po volbách sestavuje vládu, která je představitelem výkonné moci. Vláda určuje hlavní směry moldavské politiky jak na úrovni národní, tak i na té zahraniční. Vláda je vedena premiérem, který si vybírá své ministry. Takto vytvořená vláda pak žádá parlament o důvěru. Po vyslovení důvěry je vláda jmenována prezidentem⁶³. Nedávné parlamentní volby (prosinec 2014) vyhráli socialisté s proruskou orientací, avšak převahu získaly strany s prozápadní ideou. Premiérem se stal Chiril Gaburici, jehož vláda v březnu získala důvěru parlamentu⁶⁴.

3.3.2 Struktura národního hospodářství

Moldavsko dlouhodobě patří mezi nejchudší země Evropy. Je to dáno tím, že se na jeho území nenacházejí žádné významnější zdroje nerostných surovin. Není ani atraktivní pro turisty, nemá přístup k moři a nedisponuje ani horskými oblastmi, které by lákaly lyžaře.

Východoevropská země je závislá na agrární sektor. Díky své poloze má vhodné podmínky pro pěstování různých plodin a disponuje vysoce úrodnou půdou. Již za dob Sovětského svazu patřilo Moldavsko mezi hlavní dodavatele zemědělských produktů v rámci SSSR. Nejvýznamnější složkou moldavského

---

⁶¹ Kuta; 2011

⁶² iDNES.cz; 2012

⁶³ Kuta; 2011

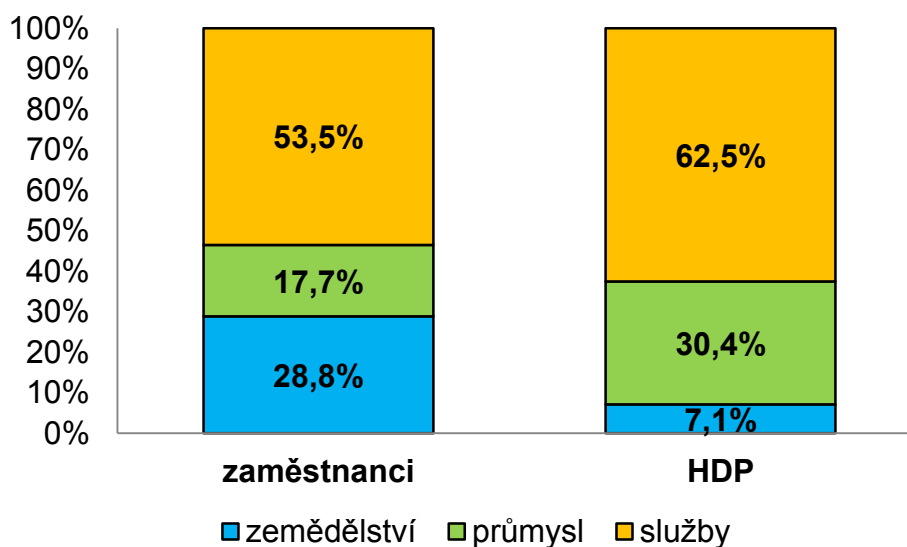
⁶⁴ zpravy.aktualne.cz; 2015

zemědělství je bezesporu pěstování vína. Dále se v Moldavsku pěstují ořechy, slunečnice, cukrová řepa a např. také tabák.

Průmyslová část moldavského hospodářství je soustředěna převážně v oblasti Podněstří, ale není příliš rozvinutý. Největší podíl moldavského průmyslu zaujímá zpracovatelský průmysl, který je z velké části napojen na zemědělství. Strojírenství, které je dalším prvkem moldavského průmyslu, má opět spojitost se zemědělstvím, kdy se vyrábějí stroje speciálně vybavené pro práci v sadech a vinicích. Nedílnou součástí průmyslu v Moldavsku je elektrotechnika, energetika, stavebnictví a těžba.

Terciární sektor představuje největší část moldavského HDP. Představuje poskytování základních služeb, jako doprava, zdravotnictví apod. Prosperují zde i podnikatelé v oblastech IT nebo vinařství spojené s turistikou, ten jen však v případě Moldavska téměř zanedbatelný. Před propuknutím světové krize navštívilo Moldavsko pouze 4 tis. cizinců⁶⁵. Jednotlivé podíly sektorů na zaměstnanosti a HDP je ilustrován v grafu 3.26.

Graf 3.26 Sektory moldavského hospodářství; v %

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

⁶⁵ Encyclopaedia Britannica; 2015

3.3.3 Zahraniční obchod

Moldavsko je malou otevřenou ekonomikou, která obchoduje v rámci WTO a podepisuje různé dohody o volném obchodu. V současné době Moldavsko obchoduje s necelou stovkou zemí. I Moldavsko vykazuje vysokou míru otevřenosti, kdy s použitím vzorce 3.1 MoE vyšlo 99,2%, což je viditelné v tabulce 3.3.

Tabulka 3.3 Míra otevřenosti Moldavska; v mil. USD

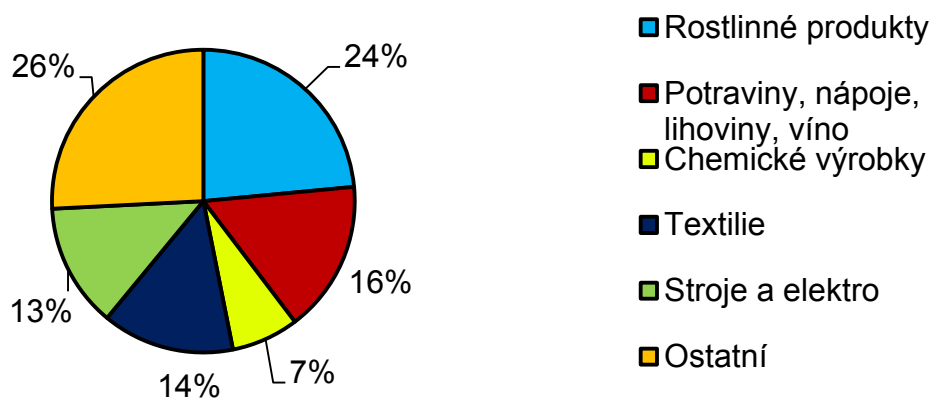
Moldavsko				
Ex	2428,3	30,4%	MoE	99,2%
Im	5492,4	68,8%		
HDP	7 982,9			

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní výpočet a úprava

- **Export**

Moldavsko je agrární zemí a tento fakt se projevuje i v exportu. Největší vyvážející položkou jsou právě zemědělské produkty, poté produkty z nich zpracované (potraviny, víno, nápoje), textilie, stroje a elektroniku⁶⁶. Procentuální zastoupení exportních komodit je znázorněno v následujícím grafu 3.27.

Graf 3.27 Moldavský export; v %

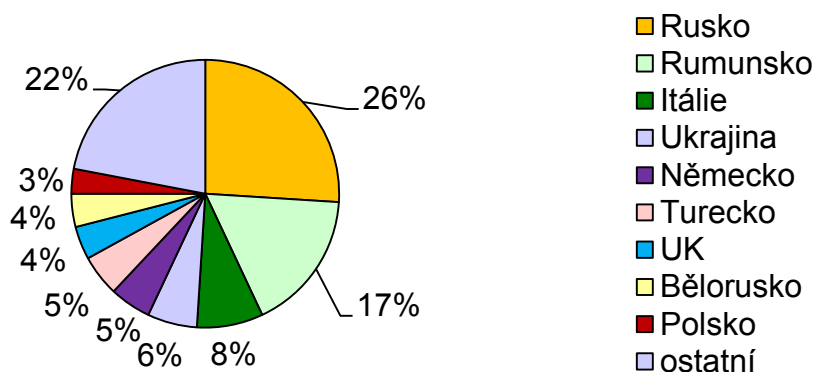

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní zpracování

⁶⁶ moldavský statistický úřad; 2015

Moldavský export míří do necelé stovky zemí. Nejvíce se exportuje do států SNS a EU. Největší část putuje do Ruska (až 26,02%). Druhým největším odbytištěm je Rumunsko se 16,93%⁶⁷. Další cíle moldavského exportu jsou uvedeny v grafu 3.28.

Graf 3.28 Cíle moldavského exportu; v %

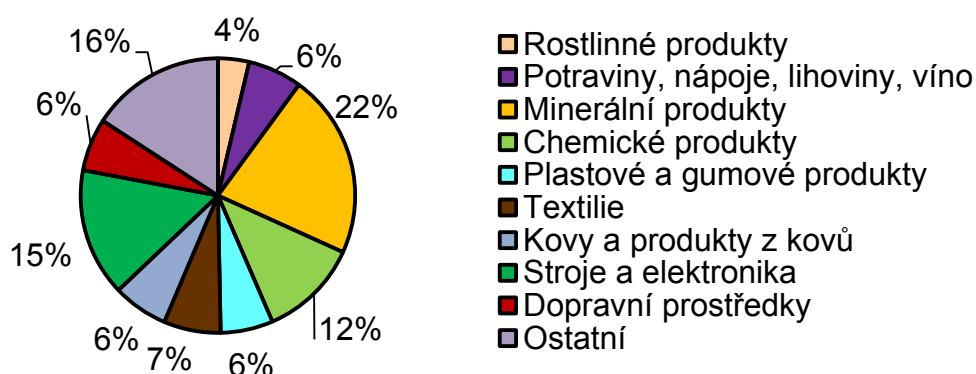

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

• Import

Jelikož Moldavsko nedisponuje žádnými většími energetickými zdroji, musí je tedy dovážet. Tyto zdroje tvoří největší část importu (až 22%). Kvůli nerozvinutému průmyslu a strojírenství Moldavané vytvářejí poptávku po zahraničních strojích, chemických produktech nebo dopravních prostředcích a kovových výrobcích⁶⁸. Jejich procentuální podíly na importu jsou ilustrovány v grafu 3.29.

Graf 3.29 Import do Moldavska; v %

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

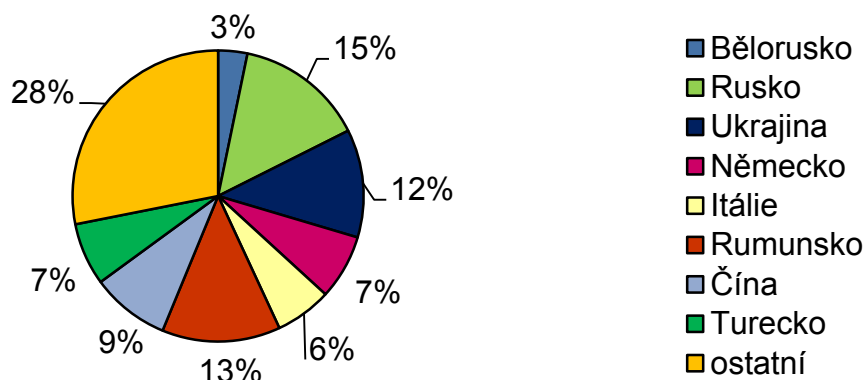
⁶⁷ moldavský statistický úřad; 2015

⁶⁸ moldavský statistický úřad; 2015

Největší importující zemí je s 15% Rusko následované Ukrajinou a sousedním Rumunskem a Čínou⁶⁹. Další země, které do Moldavska dovážejí, jsou zobrazeny na následujícím grafu 3.30.

Graf 3.30 Importující země do Moldavska; v %

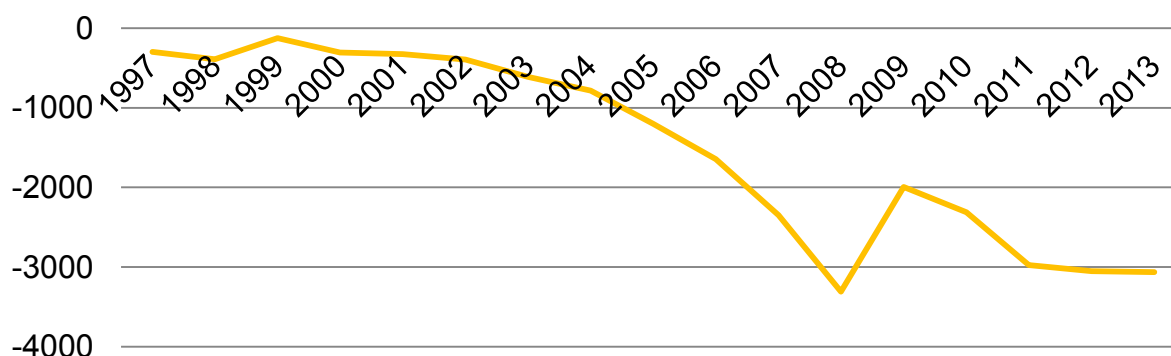

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

- **Čistý export**

Moldavský zahraniční obchod se delší časový úsek potýká se zápornými hodnotami. V období 1997 – 2010 výsledek běžného účtu dosáhl kladného výsledku v ojedinělých případech, avšak na celoroční výsledek to nemělo zásadní vliv, což je viditelné na grafu 3.31. Nejlepší situace nastala v polovině tohoto období, tedy kolem roku 2002, nejhorší naopak v roce 2008.

Graf 3.31 Vývoj výsledku běžného účtu Moldavska; v mil. USD

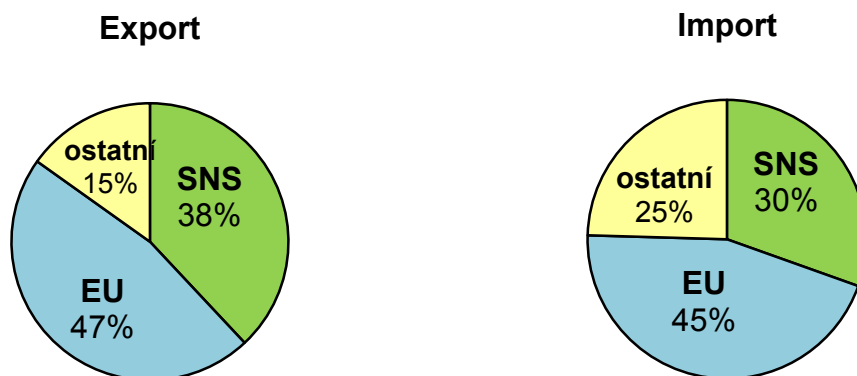

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní zpracování

⁶⁹ moldavský statistický úřad; 2015

Moldavsko obchoduje s asi stovkou zemí. Největší objemy putují do nebo ze zemí SNS a EU. Exportní i importní výměna se zeměmi v obou případech dosahuje téměř poloviny celkového exportu a importu. O něco menších hodnot dosahují obchodní výměny se státy SNS⁷⁰. Poměry EU a SNS na exportu a importu můžeme vidět na grafu 3.32.

Graf 3.32 Podíl zemí SNS a EU na moldavský vývoz a dovoz

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

3.3.4 Vývoj ekonomické a politické situace v období 1990 – 2010

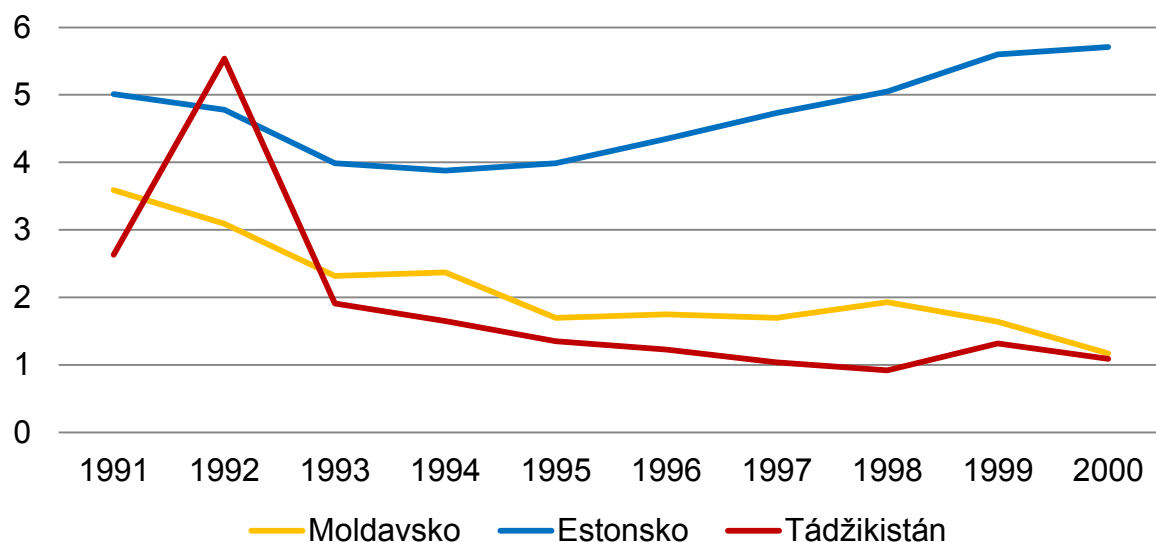
Na začátku 90. let si Moldavsko prošlo výrazným ekonomickým poklesem (graf 3.33 a 3.34⁷¹). Vláda nově vzniklé země nezvládala rychle přijímat a realizovat ekonomické reformy z různých důvodů např. korupce a nesnažila se ani o nastartování privatizace. Ekonomice neprospívala ani silná ekonomická závislost na Rusku. Ta nedovolovala Moldavsku bezproblémový rozvoj. Po vyhlášení samostatnosti přišlo Moldavsko o tradičního odběratele svých zemědělských a průmyslových produktů a snížením počtu zakázek došlo k likvidaci podniků. Hlavním negativním faktorem vývoje HDP však byl konflikt způsobený separatistickými tendencemi průmyslového Podněstří. Boje během občanské války zabraňovaly produkci, která je nutná k ekonomickému růstu. Jemný náznak oslabení krize přišel v roce 1997, kdy se moldavská ekonomika vymanila z červených čísel. Růst však nebyl silný a navíc netrval dlouho. O rok později se z Ruska převalila finanční krize, která ovlivnila vývoj domácí ekonomiky až do konce tisíciletí, kdy

⁷⁰ moldavský statistický úřad; 2015

⁷¹ V grafech jsou ze stejných důvodů, jak tomu bylo u Gruzie a Ukrajiny, zakomponovány Estonsko a Tádžikistán.

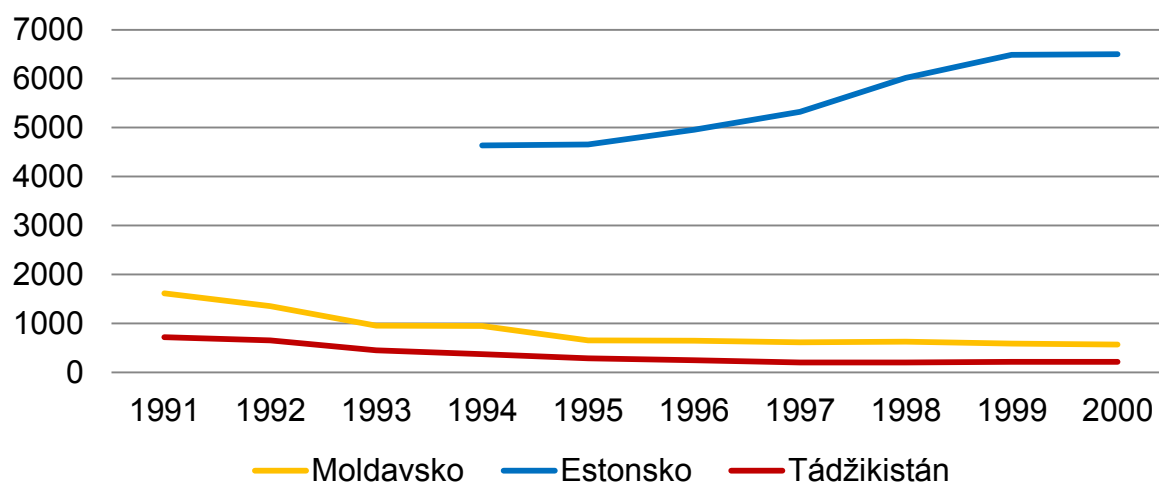
nejhorších čísel dosáhla v roce 2000. Hodnota HDP dosahovala pouze třetinové výše z roku 1989.

Graf 3.33 Vývoj moldavského HDP v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mld. USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Graf 3.34 Vývoj moldavského HDP per capita v období 2001 – 2010 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

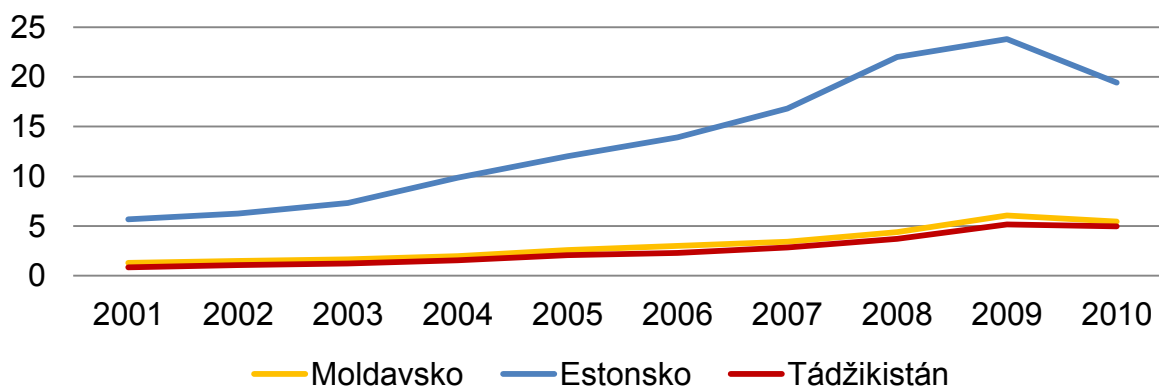

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Nová časová éra znamenala pro Moldavsko pozitivnější vývoj HDP, což je viditelné v grafech 3.35 a 3.36. Začaly se projevovat pozitivní efekty vstupu do WTO a uzavření bilaterálních smluv se zeměmi EU a v rámci SNS, jehož je členem. Oslabující prvek růstu spočívá ve velké míře migrace. Podle dostupných údajů odešla za prací do zahraničí až polovina ekonomicky aktivních Moldavanů, kteří pak posílají své peníze do domovské země.

Pozitivní vývoj ekonomiky byl v druhé dekádě od vzniku Moldavska narušen 2 šoky. První z nich nastal v roce 2006, kdy Rusko uvalilo embargo na dovoz moldavských vín a některých zemědělských produktů. Vinařství tvoří silnou základnu vývozu a až 80% exportu vína míří do Ruska. Tento ruský krok tak silně zasáhl odvětví, které přišlo o nemalé zisky, některá menší vinařství tímto vlivem zkrachovala. Prolomením embarga o rok později se export vín do Ruska již neobnovil v plné výši, zákaz vývozu tak měl delší časovou účinnost, než na jak dlouho byl vystaven. Druhý šok přišel s celosvětovou krizí, která se v Moldavsku projevila opožděně až v roce 2009. Nová vláda vlivem krize přijímala reformy pro vytváření přívětivějšího podnikatelského prostředí nebo přijímala zákony, které měly legislativně Moldavsko přiblížit k EU⁷².

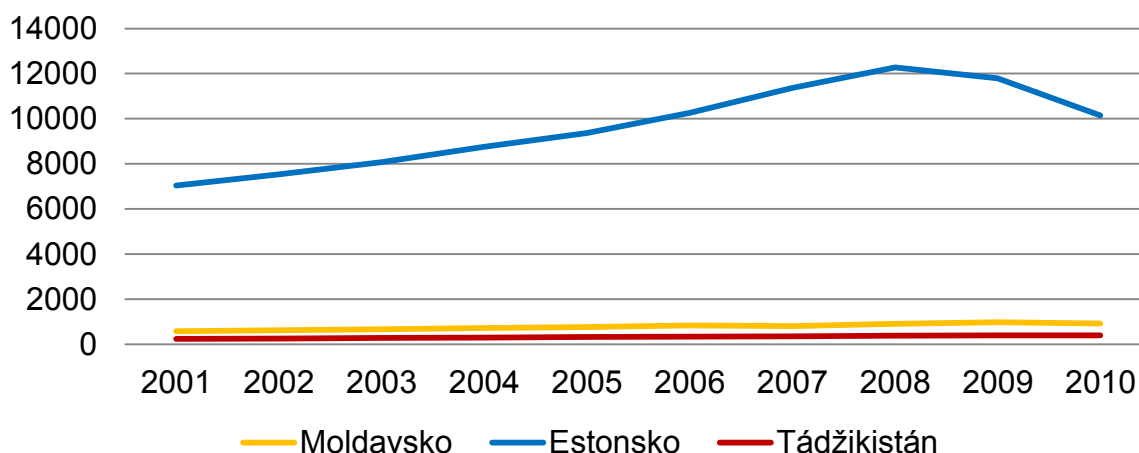
Graf 3.35 Vývoj moldavského HDP 1991 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v mil. USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

⁷² Cantarji; 2013

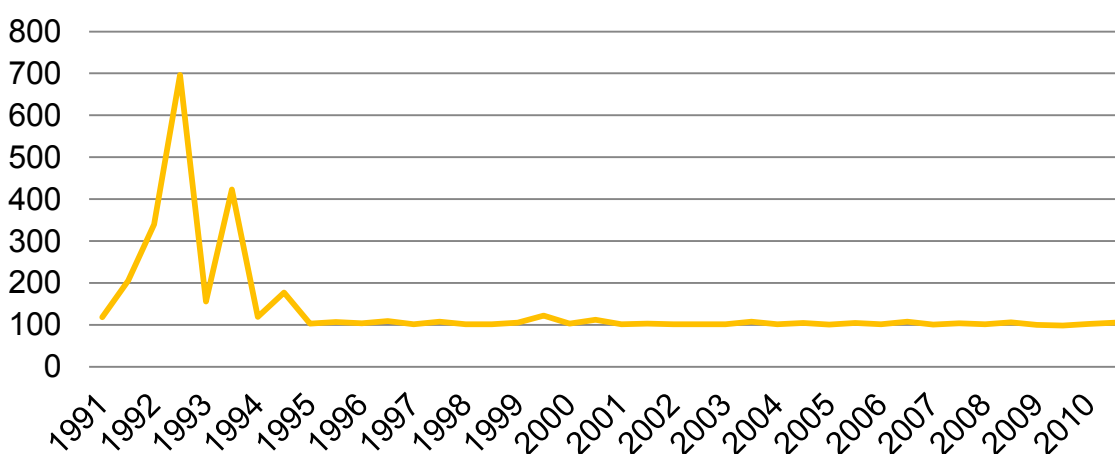
Graf 3.36 Vývoj moldavského HDP per capita v období 1991 – 2000 v porovnání s Estonskem a Tádžikistánem; v USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Přechod z centrálně plánovaného systému na ten tržní a otevřený se projevil v rámci růstu cen podobným způsobem jako v případech Ukrajiny a Gruzie. Liberalizace cenové tvorby vyústil k ohromnému navýšení cen. Zvláště pak v roce 1992, kdy se v červnu toho roku CPI přibližoval k hranici 700%. V polovině 90. let se vývoj CPI uklidnil, jeho hodnota kolísala kolem linie 102% s výjimkou roku 2009, kdy se Moldavsko krátce dostalo do nízké deflace, viditelný na grafu 3.37⁷³.

Graf 3.37 Vývoj CPI Moldavska v období 1991 – 2010; v %

Zdroj: moldavský statistický úřad; vlastní úprava

⁷³ moldavský statistický úřad; 2015

3.3.5 Začlenění Moldavska do mezinárodních organizací

Po posledních parlamentních volbách si zahraniční politika Moldavska upevnila prozápadní směřování. Již od 90. let je Moldavsko členem WTO, dále udržuje členství v Radě Evropy, IMF, GUAM nebo také v OSN. Členství naopak po rozporech s Ruskou federací vypovědělo SNS.

3.4 Magické čtyřúhelníky Ukrajiny, Gruzie a Moldavska posledních let

Magické čtyřúhelníky (dále jen MČ) představují grafickou metodu znázornění stavu 4 hlavních indikátorů ekonomiky dané země. Nesporná výhoda takové ilustrace tkví v možnosti názorné komparace zkoumané země s jinými státy. OECD před časem stanovila optimální hodnoty na jednotlivých osách:

- růst HDP = 3%,
- bilance/HDP = 0%,
- inflace = 0% a
- míra nezaměstnanosti = 5%⁷⁴.

V následujících obrázcích jsou vždy vykonstruovány 4 MČ, tři z nich patří zkoumaným zemím, poslední z nich znázorňuje optimální MČ. Ani jedna z těchto zemí nekopíruje optimální hodnoty 4 zkoumaných indikátorů.

a) Rok 2010

V případě růstu HDP se k 3% nejvíce přiblížila Ukrajina, která v roce 2010 rostla tempem 4,2%. Nejvyšší ekonomický růst v tomto roce zaznamenalo Moldavsko.

Ani optimální míru nezaměstnanosti žádná ze zemí nekopírovala. Moldavsko z komparovaných zemí dosáhlo nejnižší nezaměstnanosti (7,4%), naopak relativně nejvíce nezaměstnaných žilo v Gruzii (16,3%).

Podle OECD je ideální mírou inflace hranice 2%. Nejnižší tempo růstu cen bylo zaznamenáno v Gruzii, kde míra inflace měla hodnotu 8,5%. Nejvíce rostly ceny na Ukrajině (13,8%).

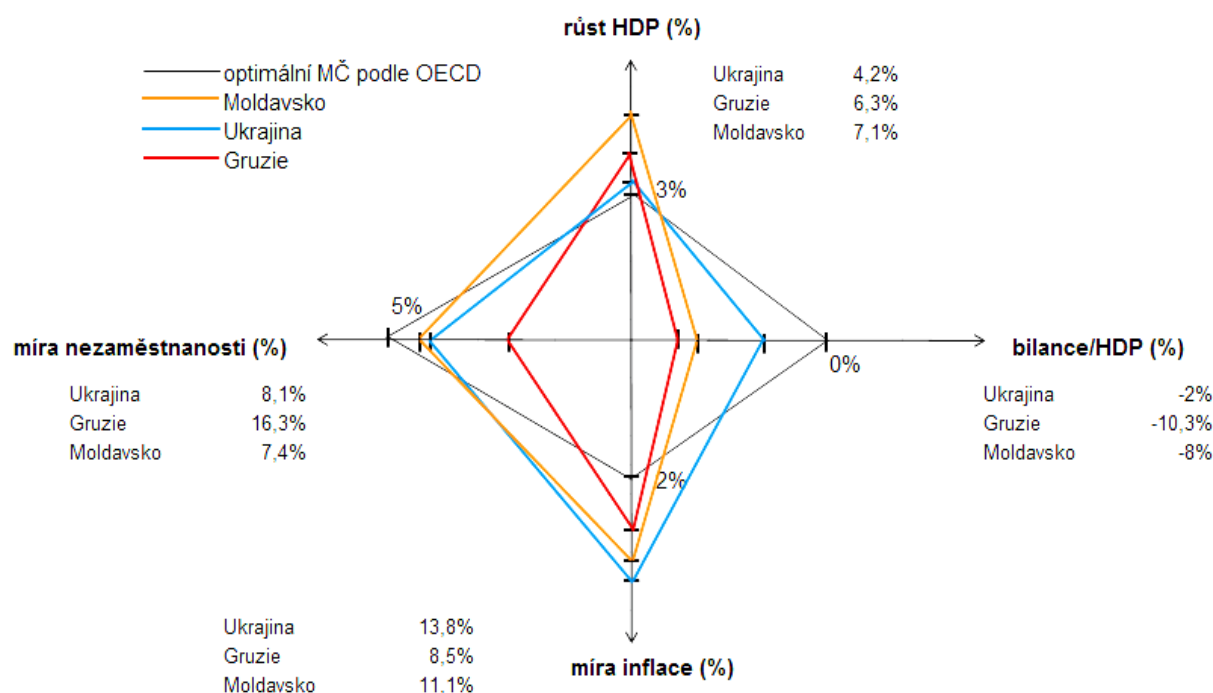
---

⁷⁴ Kliková, Kotlán; 2012

Poslední ukazatel, procentuální podíl přebytku/schodku platební bilance na HDP, také nebyl žádnou ze zemí dosažen. Nejnižší schodek ve výši 2% zaregistrovali na Ukrajině, nejvyšší schodek pak v Gruzii⁷⁵.

Nejideálnější MČ patří Ukrajině. Její 2 ze 4 indikátorů (růst HDP a bilance/HDP) se ze všech zemí přibližuje optimu nejvíce.

Obrázek 3.4 Magický čtyřúhelník Ukrajiny, Gruzie a Moldavska pro rok 2010

Zdroj: World Bank; vlastní zpracování

b) Rok 2011

Rok 2011 znamenal pro Ukrajinu a Gruzii rok vyššího ekonomického růstu než z předchozího roku. Pouze moldavská v růstu zpomalila. Nejvyšší růst zaznamenala Gruzie se 7,2%, nejpomaleji rostla Ukrajina (5,2%).

Nezaměstnanost tento rok klesla ve všech třech zemích a přiblížila se tak optimální hodnotě. Nejblíže se k optimu míry nezaměstnanosti klesla v Moldavsku (z 7,4% na 6,7%). Nezaměstnanost klesla i v Gruzii, ale stále nabývá vysokých hodnot (15,1%).

Platební bilance v roce 2011 upadala do větších schodků ve všech třech zemích. Nejvíce narostl v případě Ukrajiny, a to o 4 p.b., avšak stále je ukrajinský

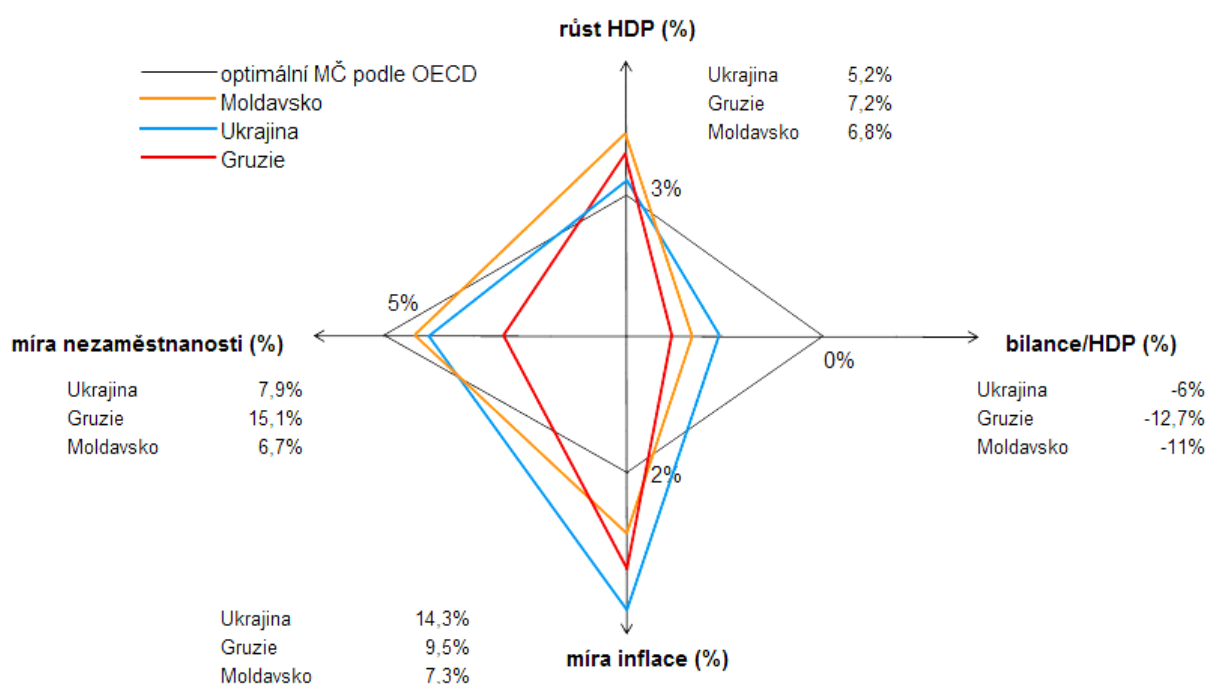
⁷⁵ The World Bank; 2015

schodek PB nejnižší (-6%) a nejvíce se blíží k ideálu podle OECD. Ani na postu nejhorší pozice se nic nemění, Gruzie i v tomto roce vykazuje nejvyšší schodek (-12,7%).

Růst cen zpomalil pouze v případě Moldavska, kdy se inflace pohybovala kolem 7%. V ostatních zemích inflace vykazovala vyšší hodnoty oproti předchozímu roku, ukrajinské ceny rostly tempem 14,7%, gruzínské 9,5%.

Nejhorších výsledků v tomto roce dosáhla Gruzie. Ve všech sledovaných indikátorech byla ze všech národů ideálním hodnotám nejdále. Moldavsko s Ukrajinou se k optimu nejvíce přiblížily ve dvou případech (Ukrajina – růst HDP a bilance/HDP; Moldavsko – míra nezaměstnanosti a míra inflace)⁷⁶.

Obrázek 3.5 Magický čtyřúhelník Ukrajiny, Gruzie a Moldavska pro rok 2011

Zdroj: World Bank; vlastní tvorba

⁷⁶ World Bank; 2015

- **Rok 2012**

Pro rok 2012 je charakteristický zpomalení ekonomického růstu, v případě Moldavska došlo dokonce k poklesu (-0,7%). Pro Gruzii se nejednalo o razantnější zpomalení. I přes nepříznivý vývoj hospodářství ostatních zemí gruzínská ekonomika rostla tempem 6,2%.

Gruzie sice v tomto roce rostla nejrychleji, ale čelila také nevyšší míře nezaměstnanosti, která dosahovala 15%, tedy podobně, jako v roce minulém. Největší pokles nezaměstnanosti zaznamenali v Moldavsku, jehož míra (5,6%) téměř kopíruje optimální výši podle OECD.

Poměr schodku platební bilance na HDP se v roce 2012 téměř nezměnil, pouze Moldavsko dokázalo svůj schodek snížit o 4 p.b. Moldavský schodek představoval 7%, ukrajinský 8% a gruzínský 11,7%.

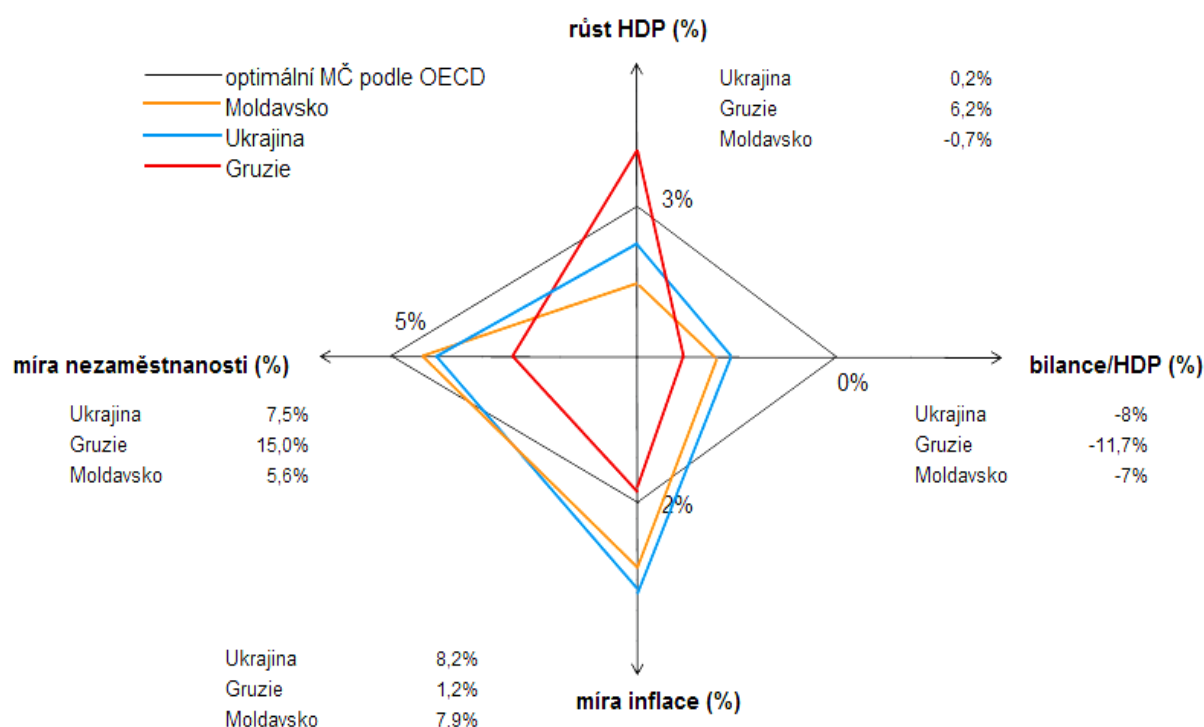
Moldavská inflace se během roku 2012 vůči roku 2011 téměř nezměnila. Jinak tomu bylo v Gruzii a na Ukrajině. V obou případech se podařilo inflaci snížit. Gruzínské ceny rostly pouze o 1,2%, což je hodnota nacházející se pod optimálním bodem. Inflace Ukrajiny a Moldavska se pohybovala kolem 8%⁷⁷.

V tomto roce se nejvíc k optimálnímu MČ přiblížila moldavská ekonomika, když ve dvou indikátorech vykazovala hodnoty nejblíže ideálním hodnotám v komparaci se zbylými dvěma zeměmi.

---

⁷⁷ World Bank; 2015

Obrázek 3.6 Magický čtyřúhelník Ukrajiny, Gruzie a Moldavska pro rok 2012

Zdroj: World Bank; vlastní tvorba

• 2013

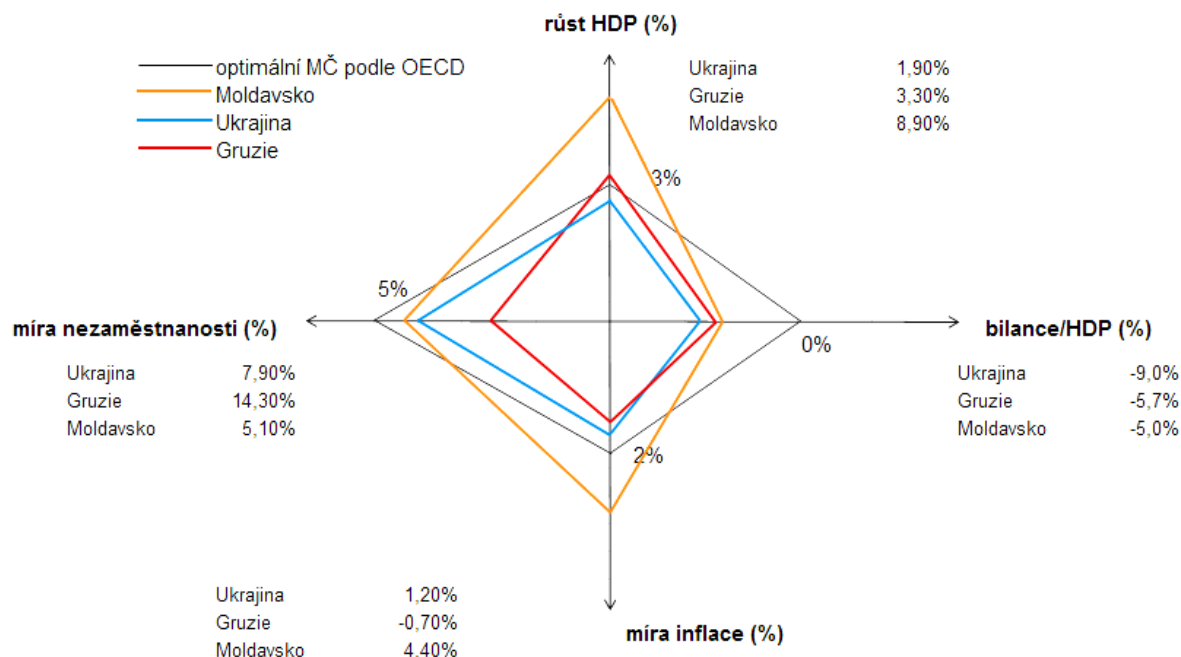
Moldavská a ukrajinská ekonomika prožila v roce 2013 oživení. Moldavský HDP rostl skoro devítiprocentním tempem, ukrajinský vzrostl o 1,2%. Pouze v Gruzii se růst HDP zpomalil o polovinu. Míra nezaměstnanosti se na rozdíl od růstu HDP téměř neměnil. Ve všech třech případech se míra nezaměstnanosti oproti minulému roku lišila pouze v desetínách procenta.

Změny však nastaly ve stavech schodků platební bilance. Největší rozdíl byl zaznamenán v Gruzii, kdy v roce 2012 schodek dosahoval skoro 12% HDP, o rok později se zmenšil na necelých 6%. Moldavsku se podařilo zmenšit deficit o 2 p.b., tedy na -5%. V případě Ukrajiny nenastala zásadní změna.

Míra inflace v rámci těchto tří zemí klesala. Na Ukrajině a Moldavsku dosahovala kladných hodnot (1,2% a 4,4%), pouze Gruzie spadla do mírné deflace (-0,7%).

I v roce 2013 byl moldavský MČ nejpodobnějším MČ sestavenému OECD. Nejlepší výsledky vykazoval v případě poměru bilance k HDP a v míře nezaměstnanosti.

Obrázek 3.7 Magický čtyřúhelník Ukrajiny, Gruzie a Moldavska pro rok 2013

Zdroj: World Bank; vlastní tvorba

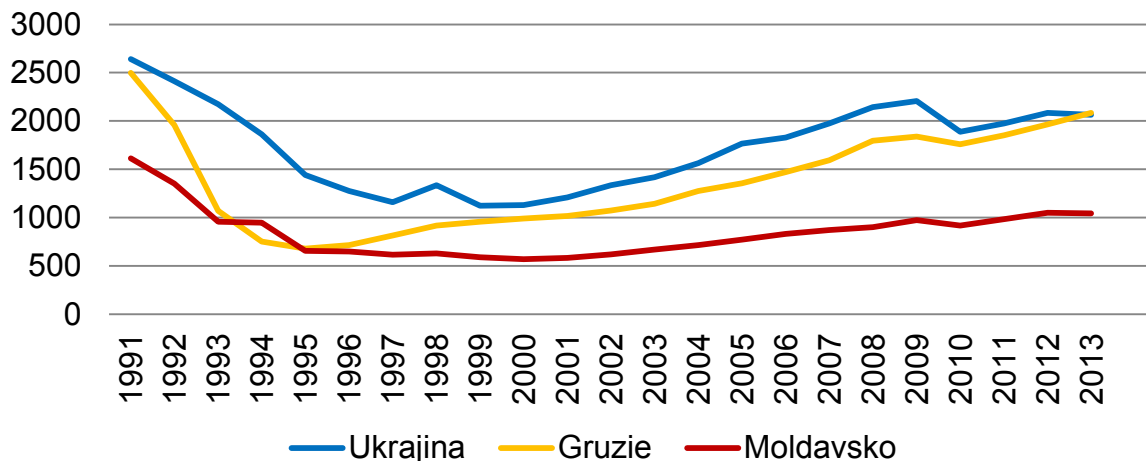
3.5 Komparace Ukrajiny, Gruzie a Moldavska

Všechny tři země mají část společné historie, jako součást SSSR, která předurčila jejich nynější postavení na světovém trhu. I díky své geografické poloze jsou zemědělskými zeměmi, které jako součást SSSR byly využívány právě pro účel vyvážení zemědělských produktů do celého Sovětského svazu, a proto zde není plně rozvinut průmysl.

Po rozpadu SSSR si země triády prošly podobným ekonomickým vývojem. Přeměna režimu z centrálně plánovaného na tržní s sebou přinesl negativní ekonomický růst a zvýšení inflace, které dosahovalo až hyperinflačních hodnot. Ekonomická situace v zemích triády byla do jisté míry ovlivněna také vnitrostátními neshodami a problémy. Za poslední 4 roky, jak můžeme vidět na magických čtyřúhelnících, se stav HDP lepší, dochází v zemích k ekonomickému růstu (kromě

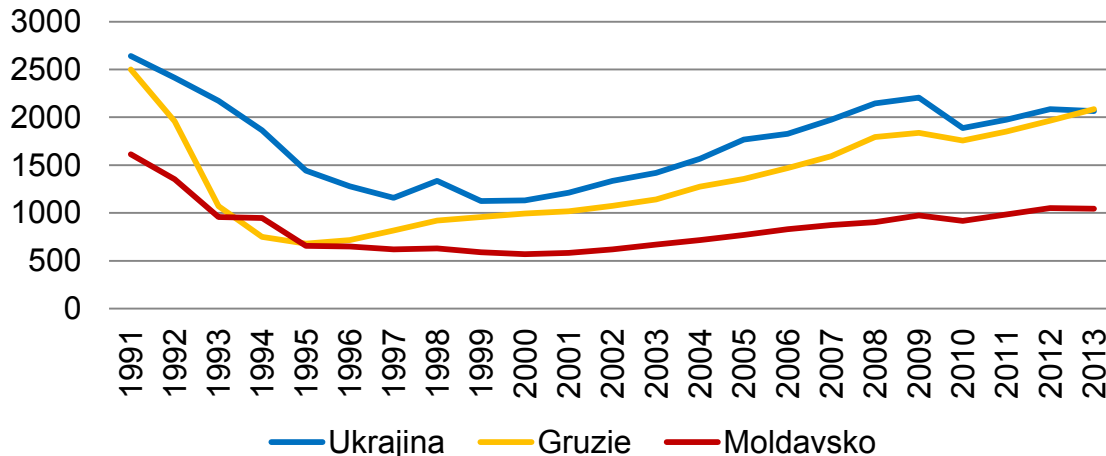
roku 2012 v Moldavsku). Vývoj HDP a HDP per capita jsou znázorněny v grafech 3.38 a 3.39.

Graf 3.38 Vývoj HDP Ukrajiny, Gruzie a Moldavska; v mld. USD

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Graf 3.39 Vývoj HDP per capita Ukrajiny, Gruzie a Moldavska, v USD

Ukrajina, Gruzie i Moldavsko jsou otevřenými zeměmi s vysokou mírou otevřenosti. Ve všech třech případech zaujímá Rusko pozici důležitého obchodního partnera. V Gruzii a na Ukrajině dokonce dosahuje až čtvrtinového podílu na vzájemném obchodu. Kromě Ruska a postsovětských zemí státy triády obchodují i s EU. Podíl obchodu s EU se téměř rovná obchodu se státy SNS.

4 POTENCIÁL ZAPOJENÍ UKRAJINY, GRUZIE A MOLDAVSKA DO EVROPSKÉ A EUROASIJSKÉ INTEGRACE

Ukrajina, Gruzie a Moldavsko stojí před rozhodnutím, kterým směrem se mají jejich zahraniční politiky a obchodní toky ubírat. Tyto země se nacházejí právě v oblasti, ve kterých se bojuje o vliv. Analyzované země byli část své historie pod přímým působením Ruska a Rusko toto privilegium ztratit nechce. Po rozpadu SSSR se však Ukrajina, Gruzie a Moldavsko snaží zapojit do západní integrace a odříznout se tak od východního vlivu, což vyvolává domácí neshody a konflikty. Na začátku 21. století působí v Evropě dvě integrační seskupení, Evropská unie a Euroasijská hospodářská unie. Zkoumané tři země mají předpoklady být součástí obou.

a) Evropská unie

Evropská unie je výsledkem snah vytvoření užšího integračního seskupení zemí Evropy. Jedná se o jedno z nejpropracovanějších a nejsložitějších společenství na světě, které sdružuje 28 evropských států (k březnu 2015) navzájem spolupracujících a využívajících jak společných, tak i koordinovaných polití za účelem podpory hospodářského růstu prostřednictvím investic do energetiky, výzkumu a dopravy s ohledem na co nejmenší negativní vliv na životní prostředí. EU představuje pouze 7% světového obyvatelstva, ale celou pětinu světového exportu a importu, což z ní dělá jednoho z nejvýznamnějších obchodních center světa⁷⁸.

Základy dnešní Unie sahají do 50. let, od té doby došlo k razantním změnám nejen v rámci integrace, ale také na poli globálním. Největší změna nastala po pádu Východního bloku a ukončení Studené války. Státy, které se vymanily z vlivu Sovětského svazu, procházely procesem transformace ekonomiky a zahraniční politiky. Vytvářely se menší integrace na úrovni zóny volného obchodu, např. CEFTA, s vidinou budoucího přistoupení do EU. Na tento krok byla nutná příprava obou stran (přistupující i přijímající strany).

Dnes má EU daná pravidla, kdy a za jakých předpokladů se může země stát členem, jedná se o tzv. kodaňská kritéria, zahrnující politické a ekonomické podmínky, např. fungující tržní hospodářství, demokracie, dodržování lidských práv

---

⁷⁸ Evropská unie, europa.eu; 2015

nebo udržitelnost na společném trhu. Nedílnou součástí procesu vstupu do EU je i přijímání *acquis communautaire*, což představuje veškerou legislativu EU⁷⁹.

b) Euroasijská unie

Integrační tendence v oblasti bývalého Sovětského svazu započaly již po jeho rozpadu na začátku 90. let. Prvním integračním uskupením, které se v nové éře Evropy vytvořilo, je Sdružení nezávislých států, které v době vzniku mělo vidinu ve vytvoření oblasti vzájemné spolupráce na politické, ekonomické nebo kulturní a humanitární úrovni. Počet členů se neustále mění, ve čtvrtině roku 2015 bylo členem SNS 11 států, kde členství Ukrajiny je velmi problematické a diskutabilní. V průběhu několika let existence SNS byly vytvářeny užší vztahy mezi Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem, kdy vyvrcholením těchto užších vazeb je vytvoření celní unie v roce 1995, ke které se později přidaly i Kyrgyzstán a Tádžikistán. V rámci této celní unie bylo založeno Euroasijské hospodářské společenství.

Ze všech členských zemí byly právě Rusko, Bělorusko a Kazachstán zeměmi, které měly mezi sebou tendence vyšší integrace. V roce 2011 ruský prezident Putin navrhl vytvoření Euroasijské hospodářské unie, která má představovat jednotný ekonomický prostor. O rok později byla hlubší integrace schválena a nastaven termín oficiálního vzniku unie na 1. leden 2015⁸⁰. Do té doby musely všechny země splnit závazky a sjednotit různá pravidla, které jim ukládala přijatá deklarace. 1. ledna 2015 nakonec opravdu vznikla Euroasijská unie, ke které se během její přípravy přidala i Arménie. V květnu téhož roku se očekává přistoupení Kyrgyzstánu. Předmětem této unie je vytvoření zóny volného pohybu jak zboží, tak i služeb, kapitálu a pracovních sil s možností vytváření společných politik po vzoru Evropské unie⁸¹.

Členství států v jedné z unií vylučuje členství v té druhé, proto se národní elity, především však politici, musí rozhodnout, která z unií, a s tím spojený politický a obchodní směr, je pro daný stát vhodný pro svůj vlastní rozvoj.

---

⁷⁹ Fiala, Pitrová; 2010

⁸⁰ Bekyashev; 2014

⁸¹ Zprávy tiskového oddělení velvyslanectví Ruska; 2015

4.1 Současný stav vztahu Ukrajina, Gruzie a Moldavsko – EU

Ukrajina, Gruzie i Moldavsko jsou součástí projektu Východní partnerství EU fungující v rámci Evropské sousedské politiky, jehož počátky se datují do roku 2009. Cílem uskutečnění tohoto projektu je postupné hospodářské a politické přidružení zemí, kterých se projekt týká. Kromě Ukrajiny, Gruzie a Moldavska se jedná o Arménii, Azerbajdžán a Bělorusko. Na naplňování cílů poskytuje EU nemalou finanční podporu. Země triády jsou právě těmi státy, které dosáhly na vyšší úroveň vazeb s EU. V roce 2014 všechny 3 země zdokonalily své smluvní vztahy podpisem Asociačních dohod a vytvořily tak tím komplexní oblast volného obchodu. Asociační dohody jsou ve všech třech případech asymetrické. Pro každou z nich se otevřel evropských trh odstraněním cel. Asymetrie spočívá v tom, že se vývozci z EU budou muset setkávat s omezeními v oblastech, ve kterých není ukrajinský, gruzínský nebo moldavský trh přizpůsoben podmínkám na evropském trhu.

Asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou je považována za jednu z nejobsáhlejších mezinárodních smluv s třetími zeměmi, které kdy EU uzavřela. Odstraňování obchodních bariér není jediným bodem smlouvy. Ukrajina po nabytí platnosti dohody bude muset obměnit své právní předpisy, týkající se vnitřního trhu EU, podporovat demokracii atd. Nabytím účinnosti Dohody by mělo dojít k radikálnímu snížení 98% obchodních cel na zboží vyváženo z EU 28 na Ukrajinu a 99% toho ukrajinského do EU. Tato situace by měla přispět k lepšímu přístupu Ukrajiny do Evropy, k podpoře obchodu a tím i k zvýšení počtu volných pracovních míst. S tím souvisí i praktická část Dohody, a to různá opatření pro ochranu evropského spotřebitele nebo naopak na podporu uchycená na trhu, např. změny názvu produktů nebo ochrana ukrajinského automobilového průmyslu. Ukrajina podpisem doufá, že se tímhle úkonem dostala blíže k plnému členství v EU. Podpis Dohody však nemá pouze pozitivní stránku věci. Existují zde i náklady, které musí jedna i druhá strana vynaložit. Pro celou EU je stanoven rozpočet na 7 let dopředu a neočekává se, že by měly vzniknout další výdaje. Další výdaje nicméně budou potřeba, a to na podporu oživení a zajištění stabilního vývoje ukrajinské ekonomiky. Dalším nákladem, ne však finančním, jsou občanské nepokoje, které vyplývají

s rozdělení obyvatelstva na toužící po užším spojení se Západem a na nadšence pro ruský směr⁸².

Dne 29. listopadu 2013 byly na summitu Východního partnerství ve Vilniusu parafovány dvě asociační dohody: EU – Gruzie a EU – Moldavsko. Součástí těchto dohod je rovněž i prohloubená a komplexní zóna volného obchodu. Gruzii náleží Kapitola IV a Moldavsku Kapitola V. Od asociačních dohod se očekává především liberalizace obchodu. Cílem je odstranění technických překážek obchodu a samozřejmě odstranění cel. V obchodu s Gruzii by měla být odstraněna veškerá cla u průmyslových výrobků a také u výrobků zemědělských s výjimkou přechodných období u citlivých položek. V červnu 2014 došlo v rámci zasedání Evropské rady k podpisu těchto dohod s oběma státy. Dohody představují v obou zemích obrovský pokrok a politické odhodlání přiblížit se Evropské unii. Od dohod se dále očekává, že přinesou podnikatelsky příznivější ekonomické a politické prostředí. To by mělo podnikatelům EU v daných oblastech výrazně usnadnit vzájemný obchod. Dále se předpokládá modernizace a demokratizace v těchto východních státech. Obě země musí rovněž přizpůsobovat své právní předpisy fungování evropského trhu. Pro Moldavany cestující do EU platí od dubna 2015 bezvízový režim, ačkoliv tento posun není přímo součástí asociačních dohod⁸³.

4.2 Zásadní prvky v rozhodování o členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska v EU

Vstup do EU by mělo pro tyto tři státy jisté přínosy, které ze členství vyplývají. Patří mezi ně vstup na společný trh a společná celní politika, zvýšení důvěryhodnosti země v případě přímých zahraničních investic, přístup k strukturálním fondům v případě členství v EU a další. Členství a příprava na něj vykazuje také své negativní stránky, do kterých spadá např. náklady na přizpůsobení se legislativě apod. Níže jsou definovány vybrané efekty potenciálního členství států do EU.

---

⁸² 5 facts you need to know about Ukraine-EU trade deal.(online)

⁸³ Euroskop. Asociační dohody podepsány. (online).

4.2.1 Podíl na jednom z největších trhů světa

Zásadní pozitivem členství v EU by bylo pro obchodníky uvolnění obchodu v podobě odstranění cel a kvóty, omezující vzájemný obchod, a nastolení společného celního sazebníků vůči členským zemím, které spojením tvoří trh s půl miliardou obyvatel.

Do jisté míry Ukrajina, Gruzie i Moldavsko již dnes profitují z odstranění obchodních bariér ve vztahu k EU. K březnu 2015 mají Ukrajina, Gruzie a Moldavsko uvolněnější přístup na evropský trh díky podpisům asociačních dohod. V minulosti podpis asociačních dohod předvídal budoucí členství v Unii, příkladem může být Česká republika nebo Slovenská republika, které asi 10 let před uzavřením přístupové dohody prošly přípravou na celní unii v podobě realizace asociačních dohod. Pro účely této diplomové práce budeme počítat s předpokladem, že před vstupem do EU nebyla uzavřena a realizována žádná dohoda o liberalizaci vzájemného obchodu a tedy odstranění celních a množstevních bariér.

Jeden z efektů integrace je spojen v aplikaci celní unie v rámci volného pohybu zboží, který přístupujícím zemím rozšiřuje možnosti exportu a importu. Všechny tři státy jsou zemědělskými zeměmi a liberalizace obchodu s EU, jakožto velkým trhem, by měl pozitivní účinky, zvláště pak pro odbyt svých zemědělských produktů (více o rozvoji zemědělství viz podkapitola 4.2.2). Zrušením cel by se těmto třem zemím otevřel nový a vcelku velký trh, na který by mohly své produkty vyvážet. Pro srovnání velikostí jednotlivých trhů se můžeme podívat na tabulku 4.1.

Tabulka 4.1: Srovnání velikostí trhů EU a jednotlivých zemí

EVROPSKÁ UNIE		rozloha (v tis. km ²)	počet obyvatel
rozloha (v tis. km ²)	počet obyvatel		
4494,6	506,913 mil.		
		Ukrajina	603,7
		Gruzie	69,7
		Moldavsko	33,843
			45,49 mil.
			4,477 mil.
			3,559 mil.

Zdroj: World Bank; vlastní úprava

Z tabulky je patrné, že EU a vstup do ní představuje pro tyto tři země opravdu velkou příležitost pro vývoz, co se množství týče. Výhoda členství a zrušení cel nespočívá pouze na objemu exportu a importu. Odstranění cel výrazně ovlivňuje také úroveň cen. Po odbourání cel dochází z krátkodobého hlediska ke snížení cen produktu, což vyvolává vyšší poptávku po dováženém zboží a zvyšuje se tak domácí konkurence,

kteřá podmiňuje efektivnější produkci a vyvolává i cenovou konkurenci, dlouhodobou neudržitelností extrémně nízkých cen a velkým počtem firem na domácím trhu dojde ke snížení počtu producentů (slučování, odkupy nebo krach firem), díky kterému budou firmy vyrábět efektivněji za nižší náklady, firmy tak využijí úspor z rozsahu a zvýší se jim tak konkurenceschopnost⁸⁴.

Již dnes export a import do a z EU u zkoumaných zemí pohybuje kolem 45% a vstupem na společný trh by se procento zvětšilo pravděpodobně na úkor SNS. Vstupem do EU by Ukrajina, Gruzie a Moldavsko nepřijaly pouze společný celní sazebník vůči třetím zemím, ale také by museli převzít všechny režimy preferenčních cel, které EU stanovila vybraným zemím. Triáda dosud skoro vůbec neobchoduje a nespolupracuje se zeměmi ACP, což by přivzetím režimu mohlo rozšířit potenciální cíle exportu.

Přijetí triády (Ukrajina, Gruzie a Moldavsko) by pro přistupující neznamenal jen otevření hranic pro zboží. K tomu, aby mohl obchod probíhat, musejí být přijata pravidla, která již na JVT fungují. Přijímání těchto pravidel má pozitivní, ale i negativní stránku. Předpisy, týkající se pohybu zboží, jsou dokladem jisté kvality výrobků, se kterými se obchoduje. Vyprodukovaný výrobek v rámci EU nese garantovanou kvalitu, která je žádaná i u třetích zemí, např. USA nebo Kanada. Triáda by jako členové JVT mohly na této garanci profitovat, především tak Ukrajina, na jejíž území jsou vyráběny letadlové a raketové součástky, které by mohly být pro USA, jako importéra těchto produktů, lákavé. S volným pohybem zboží je spjat i způsob zdanění, které by v případě přistupujících států muselo být reformováno tak, aby byl daňový systém co nejvíce harmonizován s Unijním standardem, což v případě Ukrajiny není potřeba, ukrajinský daňový systém je relativně harmonizován s evropským. Změna by nastala i v případě ochrany průmyslového a duševního vlastnictví, ochrany spotřebitele, dále pak na i poli zadávání veřejných zakázek.

Volný pohyb služeb by byl pro triádu důležitým prvkem. Tyto zaostalejší země znamenají pro poskytovatele služeb prostor, kde mohou nově nabízet své služby, např. v oblasti bankovníctví. Banky sídlící v EU by tak mohly bez velkých obtíží vytvářet pobočky nebo dceřiné společnosti. Takový nový „evropský“ bankovní systém může přilákat další nové investory a jeho dobré fungování prospívá pozitivnímu vývoji

---

⁸⁴ Baldwin, Wyplosz; 2012

HDP. Příklad bankovních služeb byl pro demonstraci poskytování služeb vybrán záměrně. Bankovníctví vykazuje pro přistupující zemi na JVT potenciál, jako důležitý hráč pro ekonomický rozvoj země, avšak může být pro stát nebezpečné, pokud nejsou harmonizovány podmínky, za kterých může být banka zřízena a jakým způsobem bude regulována.

Třetí ekonomickou svobodou JVT je volný pohyb osob. Ta v sobě zahrnuje obyvatele, turisty, pracující, studující, ale také osoby fyzické a právnické. Volný pohyb pracujících by měl pro třídu zásadní význam. Již v dnešní době Ukrajinci, Gruzínci a Moldavané ve velkých počtech cestují do zemí EU za prací a často nelegálně jako černí pracovníci na stavbách. Vstupem do EU by obyvatelé těchto tří zemí získali občanství EU, které zaručuje společně s podpisem Schengenské dohody a její realizací možnost jakkoliv a bez omezení se pohybovat po zemích, jež jsou součástí Schengenského prostoru. Občanství EU také zaručuje možnost přestěhování se do jakékoliv části EU a hledat si tam práci bez rozdílu, zda je uchazeč z domácí nebo jiné země EU, a to za předpokladu, že není aplikováno právo přechodného omezení příchodu pracovníků z nových zemí, které může trvat až 7 let od vstupu. V případě Ukrajiny, Gruzie a Moldavska se toto omezení může očekávat ze strachu přílišné imigrace pracovníků a omezené zaměstnatelnosti domácích uchazečů o zaměstnání. Po uplynutí 7 let však nebude existovat žádná bariéra pro cestování za prací. Po vstupu do EU se dá předpokládat, že tohoto práva využijí méně kvalifikovaní občané pracující především v primárním a sekundárním sektoru. Předpoklad stojí na faktu, že v nynějších členských zemích je nedostatek učňovských absolventů, kteří jsou následně doplňováni pracovníky právě z Ukrajiny, Moldavska a Gruzie. Výhodou volného pohybu pracovních sil pro přistupující země spočívá ve snižování míry nezaměstnanosti a transferu výtěžku zpátky do domácích zemí, tedy na Ukrajinu, do Gruzie a Moldavska, čímž se zvyšuje hrubý národní produkt. V prvních letech členství se však může nezaměstnanost naopak zvýšit, a to přílivem nového zboží od jiných členů EU a neschopnosti ukrajinských, gruzínských a moldavských producentů zareagovat na nový stav, podniky nebudou moci konkurovat, sníží svou produkci a stavby zaměstnanců.

Volný pohyb osob dovoluje využívat i nejednotných daňových sazeb. V případě, že by daňová sazba pro fyzické nebo právnické osoby byla stabilně nižší v některé z členských zemí, otevírá se pro novou třídu možnost založení firmy nebo

přenesení sídla právě do země s nižšími daněmi. Díky volnému pohybu osob je to možné bez větších komplikací. Jedinou podmínkou je při zakládání a přenášení firmy v hostující zemi dodržování její pravidel pro správu firmy.

Efekty vstupu na JVT EU na triádu jsou následující:

- odstraněním mnoha regulací v rámci volného pohybu zboží a služeb se pro Ukrajinu, Gruzii a Moldavsko otevírá evropský trh a jako členové JVT nabývá jejich produkce konkurenceschopnosti na celosvětovém poli získáním jakési prestiže spojenou s faktem, že veškerá produkce, která vyhovuje pravidlům EU je dostatečně kvalitní a atraktivní i pro tradiční obchodní partnery EU, např. USA, Japonsko apod.
- JVT přináší všem svým členům tzv. úspory z rozsahu, tento efekt by jistě neminul ani analyzovanou triádu. Všechny tři země nejsou průmyslově plně rozvinuté, jejich ekonomika je stavěna především na zemědělství. Úspory z rozsahu by také nastaly jako důsledek prohlubování specializace právě na zemědělství a tedy rozvržení zbylé výroby a produkce do celého integrovaného trhu. Došlo by k využití komparativních výhod.
- Třetí efekt se týká pracovního trhu. Pracovní migrace je ve většině případů podmíněna vidinou vyššího výdělku, Ukrajincům, Gruzíncům i Moldavanům, kteří vycestovali, by se vstupem do JVT otevřely nové možnosti uplatnění téměř bez žádných omezení. Z pohledu podnikatelů se nově přistupující státy s nižšími mzdami stávají velmi atraktivní pro přesun své výroby právě do těchto zemí z důvodů levné kvalifikované pracovní síly za podmínek, které jsou stejné v rámci JVT pro všechny členy. Snižující se míra nezaměstnanosti má pozitivní vliv na životní úroveň obyvatel a na její koupěschopnost, která je následně doprovázena ekonomickým růstem a přílivem příjmů do státního rozpočtu.

4.2.2 Vliv členství v EU na zemědělství

Vstupem do EU by se země triády staly součástí Společné zemědělské politiky EU. Všechny tři země jsou zemědělsky zaměřené, ale používají staré a nemoderní techniky s vyšší zátěží na životní prostředí. Vstupem do EU by se země musely přizpůsobit nárokům EU na kvalitu produkce a produkčního prostředí. Ke splňování těchto nároků by byla potřeba finanční podpora pro modernizaci zemědělství a rozvoj venkova. Ukrajina s Gruzii a Moldavskem by jistě dosáhly na nemalou

finanční injekci. Splněním vysokých nároků by se zemím otevřel jednotný společný trh zemědělských produktů umožňující volný pohyb zemědělských komodit a získaly by tak ochranu před vnějšími tržními vlivy a jiné garance, např. garanci cen. EU si zakládá na své potravinové samostatnosti, toho by mohly země triády využít, EU by se stala jistým odběratelem zemědělských produktů, které země nabídnou. Samotná produkce získá lepší kvalitu a konkurenceschopnost vůči potenciálním dovozům z třetích zemí. Rozvoj zemědělství jde ruku v ruce s rozvojem venkova, pomocí finančních subvencí na lepší integraci producentů potravin, na lepší management farem, na podporu udržitelného rozvoje venkova, na posílení výzkumu a inovací v zemědělství apod.

4.2.3 Vnější postavení

Vlivem členství v EU by země triády ztratily kus své suverenity v oblasti obchodu se třetími zeměmi. EU stojí na Společné obchodní politice, která vykazuje absolutní pravomoc řízenou Evropskou komisí. Díky této politice EU navenek vystupuje jednotně. Příkladem je vystupování na projednávání na konferencích pořádaných WTO. Všechny členské země jsou sice členy WTO samostatně, ale hájí návrhy a názory prezentované Komisí, jež jako představitel EU je také samostatným členem WTO.

Takové odevzdání suverenity se na první pohled projevuje jako nepřilíš lákavé pro Ukrajinu nebo Gruzii a Moldavsko. Na druhou stranu by se však jako nedílná součást EU stávaly obchodními partnery pro USA, Kanadu, země BRICS apod. Pro sto zemí na světě je navíc EU hlavním obchodním partnerem. EU jako celek v současnosti udržuje obchodní vztahy i se zeměmi, se kterými by jednotlivé státy triády těžko jednaly a vytvářely zóny volného obchodu atd. Příkladem může být vyjednání Komplexní dohody o hospodářské a obchodní spolupráci (CETA) s Kanadou ze září 2014. Země triády by se tak mohly stát cílovou lokalitou kanadských investorů a dalším zdrojem vývozu EU do Kanady.

Důležitým faktorem členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska je více než kladný vztah EU s USA, a to nejen po obchodní, ale i zahraničněpolitické stránce. Z obchodního směru tvoří EU společně s USA polovinu světového HDP s třetinovým podílem na celosvětovém obchodu. Navzájem jsou také největšími obchodními partnery a jsou si navzájem největšími investory, jejíž investice by v přístupujících

zemích vyvolalo zmenšování míry nezaměstnanosti a zvyšování koupěschopného obyvatelstva a životní úrovně. Utužování vzájemných obchodních vztahů mezi EU a USA je v neustálém procesu. V dnešních dnech (2015) se projednává tzv. Transatlantická dohoda o obchodu a investicích (TTIP), jež má ještě více liberalizovat vzájemný obchod, vytvořit si vlastní pravidla a sdílet podobné hodnoty, jako třeba význam demokracie, lidských práv atd.⁸⁵ Úspěšným vyjednáváním TTIP by se Ukrajině, Gruzii a Moldavsku rozšířil prostor pro své obchody o 100%.

4.2.4 Vliv členství v EU na objem přímých zahraničních investic (PZI)

Případné členství v EU by mělo v oblasti PZI velmi přínosný vliv. Každý případ rozšíření EU byl doprovázen zintenzivněním přílivu PZI do přistupujících zemí. Pro tento příliv PZI stačila i reálná šance vstupu země do EU. Tento fakt je potvrzen v tabulce 4.2, kde jsou vyčísleny PZI pro vybrané země v roce 5 let před vstupem, tedy v období, kdy nebyla stoprocentní jistota, že se země stanou právoplatnými členy EU, a rok po vstupu do EU. Ve všech případech je výše uvedené dokázáno. Pro ilustraci byla doplněna výše PZI triády analyzovaných zemí z roku 2013.

Tabulka 4.2 Výše PZI ve vybraných zemích v daných letech; v USD

	1991	1996
Rakousko	360 071 603	4 414 662 673
Finsko	-232 904 202	1 118 243 130
	2000	2005
Česká republika	4 987 079 129	11 601 977 306
Slovensko	2 052 480 853	2 998 306 985
Polsko	9 343 000 000	11 051 000 000
	2003	2008
Rumunsko	1 844 000 000	13 849 000 000
Bulharsko	2 096 788 700	10 296 720 634
	2013	
Ukrajina	4 509 000 000	
Gruzie	949 335 750	
Moldavsko	249 040 000	

Zdroj: World Bank; vlastní úprava

⁸⁵ CES ifo; 2014

Pokud se při každém rozšíření zvýšila úroveň PZI do jednotlivých zemí, dá se předpokládat, že by se tento efekt mohl projevit i v případě Ukrajiny, Gruzie a Moldavska. Dalším argumentem pro potvrzení domněnky vyšších hodnot PZI je nynější nízká hodnota PZI/ob. do jednotlivých zemí a pravděpodobnost jejich vyrovnaní na Unijní úroveň. Z tabulky 4.2 je dobře viditelné, že současná výše PZI na Ukrajinu nedosahuje ani hodnoty PZI do ČR v období 5 let před vstupem do EU.

Dá se očekávat, že příliv PZI bude následován růstem HDP v PKS/ob. Tento jev byl pozorován v zemích, které byly vybrány pro porovnání předchozího indikátoru. PZI představují zdroj pro ekonomický růst. Investoři, kteří se rozhodnou investovat na Ukrajině, v Gruzii nebo Moldavsku budou chtít využít garance relativně stabilních obchodních a politických vztahů a především levné pracovní síly a nenasyceného trhu. Investoři zde přesunou svou sériovou výrobu, zvýší se produktivita práce a zaměstnanost v zemích. Kromě zvyšování HDP v PKS/ob. a zaměstnanosti sebou PZI nesou inovace a nové technologie. To vše však nastane pouze za předpokladu právní a finanční stability jištěnou přijetím a implementací evropské legislativy.

4.2.5 Podpora snižování disparit

Ani jedna ze tří zemí nepatří mezi nejvyspělejší ekonomiky. K tomu, aby se Ukrajina, Gruzie a Moldavsko přibližovaly na ekonomickou úroveň nejvyspělejších členů Unie, můžou využít fondy, které fungují jako prostředek pro realizaci kohezní politiky. Příspěvky z fondů by měly být primárně určeny na zkvalitňování životní úrovně nebo životního prostředí, mělo by napomáhat k vytváření nových pracovních míst pomocí vzdělávacích projektů, podporou stávajících malých a středních podniků a celkově podporovat podnikání. Všechny tři země se potýkají s nedostatečně kvalitní dopravní obsluhností, tato situace by mohla být řešena také prostřednictvím fondů.

Každá ze zemí by měla nárok na finanční prostředky v rámci Politiky soudržnosti EU. V tabulce 4.3 byly porovnány vybrané země EU, které se počtem obyvatel, rozlohou a ekonomickou výkonností nejvíce podobají zemím třídy. V tabulce jsou uváděny i plánované finanční prostředky pro realizaci regionální politiky pro období 2014 – 2020. V případě Ukrajiny se počtem obyvatel a rozlohou nejvíce podobá Polsku, pro které připraveno skoro 90 mil. €. Dá se předpokládat, že na výdaje do oblastí dopravy, životního prostředí nebo zlepšování podnikatelského prostředí může být vyhrazena obdobná částka. Gruzie má podobné

charakteristiky jako Chorvatsko, pro které je vyčleněno přes 11 mil. € a Moldavsko je nejvíce podobné pobaltským zemím, pro které je připraveno cca 7 mil. €⁸⁶.

Tabulka 4.3 Plánované finanční prostředky pro realizaci regionální politiky pro vybrané země EU

	obyvatelé (v mil.)	rozloha	million €
Bulharsko	7,3	110 879	10 015,3
ČR	10,5	78 867	24 184,3
Chorvatsko	4,4	56 594	11 187,2
Litva	3	65 300	5 620,6
Lotyšsko	2,04	64 589	8 499,6
Maďarsko	9,93	93 028	25 400,3
Polsko	38,54	312 685	89 039,4
Portugalsko	10,5	92 090	25 915,3
Rumunsko	21,36	238 391	31 177,9
Řecko	11,29	131 957	4 416,8
Slovensko	5,47	49 036	15 897,7

Zdroj: europa.eu; vlastní úprava

4.2.6 Zlepšování životního prostředí

Mezi priority EU a jedním z bodů Strategie Evropa 2020 je udržitelný rozvoj, tzn. takový rozvoj, který je ohleduplný k životnímu prostředí. K tomu používá několik nástrojů od emisních povolenek přes využívání obnovitelných zdrojů až po finanční podpory na pořízení statků šetrnějších k životnímu prostředí.

Země triády mají za sebou socialistickou minulost, která se vyznačovala náročností na neobnovitelné zdroje a na drancování životního prostředí. Environmetální stav zemí dodnes nevykazuje známky velkého zlepšení. Ze všech zemí triády je na tom po environmentální stránce nejhůře Ukrajina. Průmyslová neohleduplnost vůči životnímu prostředí způsobila, že největší města bojují se znečištěným ovzduším a se zamořováním řek, která pak znečišťují Azovské moře pesticidy a chemickými hnojivy. Situaci nepomohla ani exploze černobylské jaderné elektrárny v roce 1986⁸⁷.

⁸⁶ ec.europa.eu;2015

⁸⁷ Naturvernforbunde; 2015

Ukrajina, Gruzie i Moldavsko by se vstupem do EU zavázaly k dodržování pravidel a dohod, které EU vyjednala. Členské země se postupně stávají méně závislé na neobnovitelných zdrojích, investují do vývoje environmentálně nezávadných produktů, např. vývoj hybridních automobilů, solární panely na ohřev vody atd. EU vyžaduje „zelenou“ přeměnu, tzn. přeměňování nevyužitých zastavěných ploch na parky plné zeleně, zlepšení podzemních i povrchových vod, omezování vypouštění škodlivých látek do ovzduší, řešení odpadové otázky atd. Na tohle všechno by země triády musely brát ohled a vynaložit nemalé částky avšak s podporou fondů EU⁸⁸.

4.2.7 Energetika

Energetiku, kromě zemního plynu, tvoří těžba a distribuce uhlí, ropy, jaderného paliva, ale i obnovitelné zdroje energie, jako jsou voda, vítr nebo využití geotermálů. EU disponuje velice malým zdrojem fosilních zdrojů energie a je nucena tyto zdroje dovážet ve velkém množství. Energetika je pro všechny zúčastněné strany bodem číslo jedna. Země triády jsou také energeticky závislé na dodávkách z Ruska, především na dovozu plynu a ropy. Ale díky své geografické poloze, především Gruzie, se stává pro EU strategickým polem. Gruzie sama má velký energetický potenciál. Na jejím území se nachází geotermály a možnosti využití vodních toků pro tvorbu elektrické energie. Původní gruzínská závislost se v průběhu posledních let snížila díky nových cest distribuce suroviny do země a dále na západ z Azerbajdžánu a ze zemí střední Asie. Tento fakt zvyšuje atraktivitu pro státy EU a investory pro budování infrastruktury a napomoci tak EU k potenciálně větší diverzifikaci zdrojů. V případě, kdyby byl původně plánovaný projekt Nabucco opravdu realizován, získala by pak Gruzie navíc další příjem do státního rozpočtu formou tranzitních poplatků⁸⁹.

Ukrajina je také pro EU v rámci energetiky významným partnerem. Přes její území prochází hlavní plynovod směřující z Ruska do zemí EU. Ukrajinským vstupem do EU by mohla skončit cenová válka a potenciální ohrožení zastavením dodávek plynu na Ukrajinu a dále na západní trhy. V těchto dnech se intenzivně jedná o tzv. energetické unii, která má zajistit bezpečné dodávky energetických zdrojů,

---

⁸⁸ Operační program Životní prostředí; 2015

⁸⁹ eviweb; 2013

přístup k elektrické energii pro všechny a zajištění solidarity v rámci EU v případech blackoutů apod⁹⁰.

Zapojením se přistupujících států do EU do energetické politiky EU by přinesla také změnu chování spotřebitelů zemí triády. S ohledem na vývoj světových cen energetických zdrojů a na kvalitu životního prostředí EU vybízí členské státy k úsporám energie, ke zvýšení energetické účinnosti a k využívání alternativních zdrojů. Taková přeměna chování spotřebitelů s sebou může přinést i pozitivní vliv na ekonomický růst. Přejít na úspornější energetickou politiku stimuluje hospodářskou aktivitu. Např. zvýší se poptávka po ekologičtějším kotlích, po stavebních pracích při renovaci domů atd.⁹¹

Evropská unie představuje prostor, ve kterém by země triády mohly ekonomický růst a přiblížit se tak k úrovni nejvyspělejších zemí. EU zemím nabízí otevřený trh, ke kterému mají přístup další více či méně vyspělé ekonomiky. Tyto ekonomiky na druhou stranu otevírají EU své trhy a nové příležitosti, příkladem může být dohoda s Kanadou a připravovaná dohoda s USA. EU je také hlavním iniciátorem pro ochranu životního prostředí a omezování tak vypouštění emisí, zvýšení využití obnovitelných zdrojů apod. Omezování neobnovitelných zdrojů energie jde také ruku v ruce ve zmenšení závislosti na dovozu fosilních paliv ze zahraničí s cílem stát se konkurenceschopnějším ve světové ekonomice.

4.3 Současný stav vztahu Ukrajina, Gruzie a Moldavsko – EAHU

Vztahy všech třech zemí s Ruskem se diametrálně vyvíjí podle vnitřní politické situace. Rusko projevuje zájem zintegrovat postsovětský region, jehož součástí jsou i země triády. První snahou Ruska o vytvoření integrace byl projekt Společenství nezávislých států. Počet členů se neustále mění, ve čtvrtině roku 2015 bylo členem SNS 11 států, kde členství Ukrajiny je velmi problematické a diskutabilní, jediné Moldavsko je současným oficiálním členem SNS. V průběhu několika let existence SNS byly vytvářeny užší vztahy mezi Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem, kdy vyvrcholením těchto užších vazeb je vytvoření celní unie v roce 1995, ke které se později přidaly i Kyrgyzstán a Tádžikistán. V rámci této celní unie bylo založeno Euroasijské hospodářské společenství.

---

⁹⁰ euractiv; 2015

⁹¹ Evropská komise; 2015

V letech těsně po rozpadu Sovětského svazu se dalo očekávat, že se nově vytvořené země budou mezi sebou integrovat. V posledních letech byl však vztah mezi zeměmi triády a Ruskem silně narušen. Společným prvkem sporů byla separatistická tendence oblastí ve státech a jejich podpora právě Ruskou federací. Gruzie vlivem vstupu ruských jednotek na její a uznání samostatnosti gruzínských oblastí území v roce 2008 opustila SNS. Od této chvíle spolu Gruzie a Rusko neudrží více než přátelské vztahy.

I Moldavsko neudrží s Ruskem blízké politické vztahy. Je to projevem zásahu jednotek ruské armády v ozbrojeném konfliktu v otázce nezávislosti Podněstří na Moldavsku. Chladný vztah s Ruskem se utužil i po dvojitém vyhlášení vývozního embarga moldavských vín. Oficiálním důvodem uložení embarga byla jejich nedostatečná kvalita. Zákaz vývozu vín silně zasáhl moldavskou ekonomiku, až 80% veškerého exportu vína mířilo na ruský trh. Moldavsko však postihlo ruské embargo ještě jednou, a to jako reakce na přijetí a podepsání Asociačních dohod s EU⁹².

Ukrajina se jako celek v posledních letech projevovala téměř, obrazně řečeno, schizofrenicky, kdy na přelomu tisíciletí Ukrajina podporovala myšlenku vytvoření jednotného ekonomického prostoru spolu s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem, a na druhé straně připravovala analýzy a strategie pro vstup do evropské integrace. Jasná odluka od směřování k Rusku nastala po Oranžové revoluci v roce 2004. Od této doby vedou tyto dvě země několik sporů, ať už o dodávky zemního plynu nebo podpora Gruzie v konfliktu o Jižní Osetii. Lehké oživení vztahu Ukrajina – Rusko po nástupu Viktora Janukovyče na post prezidenta Ukrajiny, který v nedávné minulosti odmítl podepsat Asociační dohody s EU. Tohle rozhodnutí vyvolalo dodnes trvající vnitrostátní konflikt, který je podle některých médií a tvrzení západních politiků podporován Ruskem vysláním několika jednotek na problematické oblasti⁹³.

---

⁹² Drieniková; 2014

⁹³ FOR FIN; 2014

4.4 Zásadní prvky v rozhodování o členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska v EAHU

Eurasijská unie vznikla teprve nedávno (1. 1. 2015). Jeho budování bylo inspirováno Evropskou unií, avšak jeho krátká působnost nedovoluje propracovanost koordinovaných politik a zejména si v těchto dnech vydobýt očekávané postavení na světovém trhu. Je velmi obtížné po tak krátké době působnosti integrace nastítnit ekonomické důsledky členství Ukrajiny, Gruzie a Moldavska z důvodů zatím nerealizovaných plánů a vizí integrace a dosud nejasných nynějších dopadů integrace na dnešní členy EAHU.

4.4.1 Integrace historicky podobných zemí

Prvek, který může pozitivně stimulovat integraci zemí triády do EAHU je kulturní a jazyková blízkost se zeměmi, které už členy jsou. Rusko, Bělorusko, Kazachstán s Arménií prožily společně se zeměmi triády velkou část 20. století jako jeden stát. Po rozpadu SSSR se přirozeně předpokládalo, že se nově vzniklé suverénní státy dříve nebo později začnou integrovat na ekonomické úrovni. Politická úroveň, kromě Běloruska, je pro některé země i po 25 letech je potenciální nadřazenost Ruské federace palčivým tématem.

EAHU v současnosti vystupuje jako čistě ekonomická integrace bez jakýchkoliv zásahů do politické suverenity členských států. Vytvořením společného trhu, které zahrnuje volný pohyb nejen zboží, služeb, kapitálu, ale i volný pohyb osob. Díky podobnosti jazyků a kultury zainteresovaných stran je migrace v rámci Unie snazší než v případě EU. Odbouráním bariér pohybu v rámci integrace může napomoci pracovní migraci. Ať už úmyslně nebo ne, v pracovní migraci bude pravděpodobně dominovat Rusko, jako cílová země. Z důvodů nepříliš vyvinutých obchodních vztahů a nízkou atraktivitou mezi členskými státy, nepočítaje již zmíněné Rusko, veškerá migrující pracovní síla pravděpodobně poputuje právě do Ruska. Tento stav by se dal nazvat jako neviditelná bariéra volného pohybu osob způsobena vysokou dominancí jednoho ze členů. Více o společném trhu viz podkapitola 4.4.2.

4.4.2 Společný trh

Členstvím v Euroasijské unii se země triády dostanou na společný trh čítající 20 mil. km², což EAHU řadí na rozlohové první místo, a k tomu přes 170 mil. obyvatel (bez potenciálně přístupující Ukrajiny, Gruzie a Moldavska). Připojením se k jednotnému trhu této Unie se sjednotí technické normy, podobně jako v EU, což je nezbytné ke správnému fungování společného trhu. Nově vytvořená Unie vytvořila po vzoru EU prostor s volným pohybem zboží, služeb, osob i kapitálu. Tato hlubší integrace však nefunguje tak dlouho na to, aby se zjistilo, jaké účinky to na země má, ale dá se předpokládat, že stávající země, které jsou součástí této integrace, potenciál volného pohybu ne zcela využijí, stejně tak, jako potenciální členové. Na rozdíl od EU, která je tvořena vícerymi centry (Německo, Francie atd.) je v rámci EAHU jedna země, která se dá nazvat jako leader, a tou je Rusko. Každý ze členů, ať už současných nebo z těch případných, obchoduje převážně s Ruskem a málo pak již se zbylými zeměmi, příkladem může být Ukrajina. Export Ukrajiny z menší čtvrtiny (24%) míří pouze na ruský trh, kdežto do EU Ukrajina vyváží 26% veškerého exportu. Na první pohled nepatrný rozdíl, avšak po hlubší analýze zjistíme, že rozdíl je obrovský. EAHU se skládá ze 4 (brzo 5) států, kteří mezi sebou obchodují v menším měřítku⁹⁴. Stmelujícím prvkem je tak Rusko, které je pro zbývající členy zásadním obchodním partnerem. Kdyby byla Ukrajina součástí EAHU, ztratila by tak diverzifikaci obchodních partnerů, zaměřila by se pouze na ruský trh. Potenciální členství by navíc Ukrajině nepřineslo konkurenční výhodu nedostatkem inovací, nízkou kvalitou své produkce a jednostranným zaměřením exportu, která může být rychle nahrazena produkcí jiného státu.

Trochu jiný případ je Gruzie. Rusko nefiguruje na předních příčkách co do objemu vzájemného obchodu. V případě exportu je pro Gruzii zásadní jiný stát, který však není členem EAHU, a to Azerbajdžán a v dovozu Turecko. Obchodní výměně s EU se tak vyrovná pouze obchod se zeměmi SNS, ve většině případu se zeměmi, které nejsou součástí EAHU. Pokud by však Gruzie do EAHU vstoupila, nevyhnula by se, stejně jako Ukrajině, snížení diverzifikace. Se zeměmi EAHU má Gruzie minimální vztahy, prohloubila by se pouze výměna s Ruskem, což by nepodnítilo inovace, ekonomický rozvoj apod.

---

⁹⁴ zn.ua; 2015

Moldavsko má podobné obchodní partnery jako Ukrajina. V exportu i importu dosahuje Rusko největšího objemu. V případě dalších členských zemí opět vzájemný obchod je na velmi nízké úrovni. V případě členství v EAHU by nastal podobný efekt, jako v obou přechozích situacích.

4.4.3 Soběstačnost v oblasti zdrojů energie

EAHU sdružuje státy, kterým v součtu patří první místo na světě v zásobách plynu a ropy (20,7 % a 14,6% světových zásob). Unie tedy nemusí řešit problematiku nedostatku zdrojů energie jako EU, naopak je EAHU vývozcem těchto komodit a tím si upevňuje své důležité místo ve světové ekonomice. EAHU do konce této dekády plánuje vytvořit společný trh s elektřinou a do roku 2025 pak uhlovodíkový trh, který zaručuje hlubší koordinaci a větší světovou cenovou konkurenceschopnost.

Zavádění společného trhu s plynem se však nechystá. Zastánci členství v EAHU tvrdí, že po přistoupení zemí triády do Unie získají přístup k levnějším energiím. Zdá se však nepravděpodobné, že se nízká cena dala udržet dlouhodobě, zvláště v případě, že se Rusko chystá deregulovat ceny na domácím trhu. V tomto případě se cena zdrojů energií nedá brát jako výhoda členství.

4.4.4 Neexistence ekvivalentu Politiky soudržnosti EU

EAHU funguje na koordinaci finančních systémů, regulace hospodářských politik nebo zemědělství a dopravy. V čem však v současnosti Unie nespolupracuje, je vzájemná pomoc při řešení nižší vyspělosti členských zemí. Jedním z důvodů bude, že všechny země mají podobnou hodnotu HDP per capita a neexistuje tak důvod pro solidaritu vyspělejších zemí vůči těm slabším, jako je tomu v případě EU, kde jsou velké rozdíly, např. HDP per capita Německa vs. Rumunska.

Při porovnání HDP per capita již členských zemí se státy triády v tabulce 4.4 je vidět, že ani v případě vstupu těchto zemí nedojde k výrazným změnám a nevznikne tak žádná potřeba solidarity. Neexistuje tak možnost dotační pomoci pro regionální rozvoj nebo zlepšování zaměstnatelnosti obyvatel pomocí vytvořených fondů jako ekvivalent strukturálních fondů EU.

Tabulka 4.4 Porovnání HDP per capita členských zemí; v USD

Země	HDP per capita	Země	HDP per capita
Arménie	2309,71	Gruzie	2156,94
Bělorusko	4915,93	Moldavsko	1136,23
Kazachstán	5424,63	Ukrajina	2138,28
Rusko	6923,45		

Zdroj: tradingeconomics.com; vlastní zpracování

Faktem, že v EAHU není potřeba řešit nerovnosti států, Ukrajina, Gruzie a Moldavsko nepocítí nutkání dorovnávat se vyspělejšími zeměmi v rámci integrace. Dá se tedy předpokládat, že bude jejich rozvoj pomalejší, než by tomu mohlo být v případě členství EU.

4.5 Shrnutí potenciální integrace Ukrajiny, Gruzie a Moldavska

Integrace do EU by mohla přinést Ukrajině, Gruzii i Moldavsku nové příležitosti, které mohou pomoci zemím triády k vyššímu ekonomickému růstu, k vyšší konkurenceschopnosti, ke zvýšení životní úrovně nebo také ke zlepšení životního prostředí. Připojením se do EU získají možnosti, jak pomoci svému rozvoji a definitivně se politicky odříznout od Ruska. Na rozdíl od EAHU Evropská unie vystupuje v oblasti obchodu jednotně a její představitelé tak mají vyšší možnosti k vyjednávání výhodných obchodních dohod se strategickými partnery. Tento fakt je pro země triády nesporně přínosným. Pravděpodobně by kupř. Moldavsko nebylo samostatně schopné navázat např. s USA výhodné dohody pro obě strany a přilákat tak na své území zahraniční investory, kteří by s sebou přinesli inovace a především zaměstnanost.

Obě integrace vytvářejí zónu volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Mezi evropskou a euroasijskou verzí je však zásadní rozdíl. Z teoretického hlediska se jedná o stejný systém, kdy se uvolňují bariéry pro volný pohyb při respektování jistých pravidel. V praxi by však byla pro země triády zajímavější evropský prostor. V EAHU je jasná dominance největšího státu, Ruska, téměř všechny pohyby by byl spojen pouze s Ruskem, naopak v EU neexistuje jeden jasný leader, který by jasně převyšoval podílem na vzájemných výměnách. Tím se prakticky Ukrajině, Gruzii

a Moldavsku otevírá větší manévrovací prostor, jak pro pracovní migraci, tak i pro vzájemný obchod.

Přístupem do jakékoliv z těchto integrací se ukončí éra, kdy není zcela jasné, jakým politickým směrem se chtějí země triády ubírat. V případě výběru západní integrace se země připojí k režimu, ve kterém figurují zásadní hráči světové politiky a obchodu – Německo, Francie, UK, Itálie a dál USA, Japonsko atd. Tyto vyspělé země přestanou mít strach do nově politicky stálé země investovat a začít s ní spolupracovat v nejrůznějších oblastech od bezpečnostních otázek až po klimatické. Pozice Ukrajiny, Gruzie a Moldavska se co do možnosti ovlivňovat světové dění mnohem zlepší. V případě vstupu do východní integrace se také vyjasní politická vize zemí. Ovšem nastává problém v úrovni významnosti této integrace. Složení EAHU nenahrává ke zvýšení své prestiže. Ovšem při spolupráci EAHU s Čínou se mohou země stát oblastmi, se kterými je nutno počítat.

EU nabízí zemím triády možnost ekonomického rozvoje možnostmi využívání fondů k tomu určených v rámci politik (společná zemědělská nebo soudržnosti). Takto využití peníze mají napomoci k modernizaci pracovního prostředí, zlepšení dopravní infrastruktury, menšímu znečišťování životního prostředí apod. Tím vším by se země, které finanční prostředky čerpají, měly postupně dostávat na ekonomickou úroveň těch nevyspělejších zemí v EU. V případě EAHU taková možnost neexistuje. Všechny členské země jsou si úrovní ekonomického rozvoje velice podobné a Ukrajina, Gruzie s Moldavskem nejsou výjimkami.

Energetika je důležitým bodem pro obě integrace a země triády. V této oblasti má jasnou výhodu EAHU. Na jejím území se nachází vysoký objem zásob nerostného bohatství, především fosilních zdrojů energie. EAHU je tak energeticky soběstačná, na rozdíl od EU, která z velké části musí tyto zdroje dovážet právě ze zemí EAHU. Připojení se na společný trh EAHU by Ukrajina, Gruzie a Moldavsko mohli těžit právě z této soběstačnosti. Všechny tři země jsou totiž také vysoce závislé na ruských dodávkách zdrojů energie.

4.6 Současné směřování politik Ukrajiny, Gruzie a Moldavska

Všechny tři země mají ambice stát se v budoucnu členy jedné nebo druhé unie. V těchto dnech to však vypadá, že se vydaly prozápadním směrem. Nedávné události jasně vypovídají o tom, že vliv Ruska na fungování těchto států by měl být upozaděn. V Gruzii a Moldavsku tento byl názor vyjádřen pomocí voleb, kde v obou případech vyhrály strany, které prosazují prozápadní politiku, a podpis Asociačních dohod s EU nevyvolal větší protesty.

Ukrajina je v tomto rozhodnutí rozpolcena. Spor, který dnes naplňuje přední stránky novin a informují o něm přední světová média, je právě způsobena rozdělením Ukrajiny na 2 tábory, kdy západní část Ukrajiny by chtěla prosadit zahraniční politiku spojenou s EU, východní část je zásadně pro těsnou spolupráci s Ruskem a EAHU. I přes tento spor se nové vládě a prezidentovi podařilo schválit a podepsat Asociační dohody právě s EU. Tento akt však vyvolal ještě ostřejší spory, které v těchto dnech nekončí.

5 ZÁVĚR

Problematika zapojení se Gruzie, Moldavska a především Ukrajiny do integračních seskupení je v současnosti ožehavým a často skloňováním tématem politologů, ekonomů a novinářů. Za dobu existence těchto republik se jejich politická prezentace ideologicky měnila. V dnešních dnech Gruzie a Moldavsko vykazuje prozápadní tendence zahraniční politiky a projevila zájem o integraci do EU. Ukrajina si dnes prochází bouřlivým hledáním své zahraniční identifikace zahraničního směřování. Odmítnutí podpisu asociační dohody na poslední chvíli ukrajinským prezidentem vyvolalo vlnu nevole, která eskalovala až v tzv. ukrajinskou krizi. Tato krize spočívá v ideologické rozdělení Ukrajiny na dvě části: na SZ část, prosazující prozápadní politiku, a na JV ruský hovořící část, která vidí budoucnost Ukrajiny spojenou s integrací do EAHU.

Diplomová práce se sestává ze tří částí. První z nich se věnuje teoretickému pojetí integrace. Je v ní definován rozdíl mezi globální a regionální integrací. Dále je více rozpitvána regionální integrace, z jednoduchého důvodu. Obě unie (EU a EAHU) reprezentují právě regionální formu integrace. Každá z nich se dnes nachází na jiném stupni vývoje. Stupně integrace se člení buď podle tradičního modelu anebo podle aktuálnějšího modelu, které kopíruje nynější vývoj EU. Země, které se integrují, musí počítat s otázkou odevzdávání suverenity. V případě vysoké ztráty suverenity se jedná o paradigma supranacionální. Odevzdávání suverenity zkoumají dvě ekonomické teorie, a to federalismus a neofunkcionalismus. Integrace, ve které nedochází ke ztrátám suverenity, je integrací intergovernmentální. Mezivládní paradigma zahrnuje několik teorií, mezi ně patří teorie vzájemné závislosti, tzv. interdependence, a koncepce víceúrovňového vládnutí. První část diplomové práce také představuje, jaké překážky mohou nastat při vytváření integrace. Jedná se o protiintegrační síly, které mohou působit buď samotným předem anebo již v průběhu integrace. Mezi síly, které negativně působí na spolupráci národů, patří např. separatismus, nacionalismus, xenofobie, problematické historické nebo územní vztahy a spory apod.

Druhá část se již věnuje zemím, na které se diplomová země zaměřuje. Jsou jimi Ukrajina, Gruzie a Moldavsko. Tato část představuje každou zemi jednotlivě avšak se stejnou strukturou. Všechny tři země vykazují jistou vzájemnou podobnost. Všechny byly součástí SSSR, osamostatnily se v roce 1991, prošly se ekonomickými

krizemi (pokles HDP, hyperinflace atd.) ze začátku své existence vlivem přechodu na tržní hospodářství. Jejich ekonomický vývoj byl narušován vnitřními neshodami a separatistickými tendencemi oblastí, které se buď chtějí zcela osamostatnit anebo se stát součástí Ruska. Všechny země této triády jsou silně zemědělsky zaměřené a jsou vysoce závislé na ruském dovozu zdrojů energie. Kromě Gruzie, jejíž největším exportním partnerem je Azerbajdžán a importním partnerem Turecko, je pro zbylé dvě největším vývozcem a dovozcem Rusko. Podílu Ruska na vzájemném obchodě může konkurovat jen EU. Na závěr této kapitoly jsou zkonstruovány 4 magické čtyřúhelníky představující stav 4 ukazatelů za období 2010 – 2013.

Poslední část představuje dvě integrační seskupení, kterých mohou být Ukrajina, Gruzie a Moldavskou součástí. Jedná se o Evropskou unii a Euroasijskou unii. Evropská unie představuje půlmiliardové tržní prostředí s vazbami se stovkou zemí po celém světě. Nejintenzivněji však spolupracuje s nejvyspělejšími zeměmi světa (USA, Kanada nebo Japonsko). EAHU je představitelem východní integrace, která vznikla až začátkem roku 2015. Jeho součástí je velké Rusko a tři (čtyři) další státy, které představují trh s necelými 200 miliony obyvatel. V této kapitoly jsou představeny vztahy zemí triády s těmito dvěma integracemi a potenciální důsledky vstupu do integrací, které mohou na přistupující země dolehnout. Za předpokladu, že cílem integrace zemí je zvýšení své konkurenceschopnosti, ekonomický růst a rozvoj, dá se předpokládat, že vstupem Ukrajiny, Gruzie a Moldavska by těchto svých cílů mohly vstupem do EU dosáhnout. Tyto tři prvky mohou být naplněny investicemi do vzdělávání, infrastruktury, zlepšování životního prostředí a především do stabilizace politického prostředí. Všechny tyto prvky může EU zemím nabídnout prostřednictvím politik, které jsou v rámci EU zřizovány právě pro tyto účely. EAHU byla vytvořena na již existující celní unii, která byla k roku 2015 rozšířena na společný trh s volným pohybem zboží, služeb, osob a kapitálu. EAHU však sdružuje státy s podobnou ekonomickou úrovní, neexistuje tak mezi nimi solidarita, která by se projevila investicemi do slabších zemí. Hlavním tahounem této integrace je Rusko, které jako hlavní tahoun integrace představuje zemi, se kterou všichni členové úzce spolupracují, avšak vzájemné vztahy mezi zbylými státy již nejsou na tak vysoké úrovni. Neexistuje tak zde diverzifikace trhu. Potenciální spolupráce s nečlenskými zeměmi by se opět vyvíjela podle preference jednoho státu, který by byl, bez existence společného parlamentu, schopen sám přehlasovat zbytek národů.

Z ekonomického hlediska EU nabízí zemím triády větší možnosti, jak své ekonomiky rozvíjet. Vstupem do EU se Ukrajině, Gruzii a Moldavsku otevírá půlmiliardový trh pro své zboží, prostor, kde se pracovně uplatnit, uvolnění bariér pro podnikání v zemích EU a opačně, možnost zahraničních podnikatelů bez větších problémů podnikat na území triády apod. Jako součást EU by dostaly větší možnost ovlivnit dění na půdě světové ekonomiky, např. při jednáních na půdě WTO, kde by Komise musela hájit a prosazovat zájmy i těchto zemí. Vlivem disparit mezi zeměmi v EU byly vytvořeny fondy, které mají prostřednictvím Politiky soudržnosti pomáhat nejméně rozvinutým státům EU k přiblížení se k těm nejvyspělejším a zvýšit svou konkurenceschopnost a své postavení ve světové ekonomice.

Cílem práce bylo charakterizovat jednotlivé země triády, které stojí na prahu členství v obou uniích, a vymezit možné elementy ovlivňující rozhodování pro výběr jednoho či druhého zahraničního směřování, zaměřené především na ekonomické otázky. V třetí kapitole byly země triády představeny z politického i ekonomického hlediska. Klíčová čtvrtá kapitola byla věnována možným důsledkům členství v uniích, které se dají považovat za záchytné body u rozhodování, zda vstoupit do EU nebo EAHU. Výsledkem diplomové práce je zjištění, že po ekonomické stránce je pro Ukrajinu, Gruzii a Moldavsko výhodnější, kdyby se staly členy Evropské unie.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012, ISBN 978-007-7131-722.

BEKYASHEV, Damir Kamilevich, Kamil Abdulovich BEKYASHEV a Sergey Jurgenich KASHKIN. *Mezhdunarodno-pravovyye osnovy sozdaniya i funktsionirovaniya Yevraziyskogo ekonomicheskogo soyuza*. Čeljabinsk: Prospekt, 2014. ISBN 978-5-392-12414-5.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 803 s. ISBN 978-807-3252-236.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2012, 293 s. ISBN 978-80-86572-76-5.

KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 218 s. ISBN 978-807-3674-670.

KUKLÍK, Jan a René PETRÁŠ. *Nadnárodní integrace v Evropě: příspěvek k aplikaci "Principů" E.F. Smidaka*. Vyd. 1. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, 238 s. ISBN 978-80-87109-02-1.

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003, xiii, 375 s. ISBN 80-717-9738-3.

VARADZIN, František. *Mezinárodní ekonomie: (teorie světového hospodářství)*. Vyd. 1. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-807-4311-161.

ZLÝ, Bohumír. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2009, 284 s. ISBN 978-807-3997-199.

Internetové zdroje

AKTUÁLNĚ.CZ. *Novým premiérem Moldavska se stal proevropský*

podnikatel. [online]. 2015 [7. 3. 2015]. Dostupné

z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/novym-premierem-moldavska-se-stal-proevropsky-podnikatel/r~acf07ce8b79b11e49e4b0025900fea04/>

CANTARJI, Vasile a Georgeta MINCU. *Costs and Benefits of Labour Mobility*

between the EU and the Eastern Partnership Partner Countries: Country report: Moldova [online]. 2013 [7. 3. 2015]. Dostupné

z: http://www.iza.org/files/ENPI_moldova.pdf

CARNEGIE – ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE. *The Underachiever:*

Ukraine's economy since 1991. [online]. 2012 [1. 3. 2015]. Dostupné

z: <http://carnegieendowment.org/2012/03/09/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991#>

CESIFO. *Macroeconomic Potentials of Transatlantic Free Trade: A High Resolution*

Perspective for Europe and the World [online]. 2014 [20. 3. 2015]. Dostupné

z: http://www.cesifo-group.de/DocDL/cesifo1_wp5019.pdf

ČESKO - GRUZÍNSKÁ SMÍŠENÁ OBCHODNÍ KOMORA. *Informace o*

Gruzii. [online]. 2015 [5. 3. 2015]. Dostupné z: [http://www.czech-](http://www.czech-georgia.eu/cz/information-about-georgia)

[georgia.eu/cz/information-about-georgia](http://www.czech-georgia.eu/cz/information-about-georgia)

DRIENIKOVÁ, Kristína. *Perspektívy vývoja zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči*

krajinám Východného partnerstva v kontexte vzťahov s Ruskou federáciou. [online].

2014 [8. 3. 2015]. Dostupné

z: <http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=99.pdf>

ĐURICOVÁ, Katarína. *Aplikácia vybraných teórií medzinárodných vzťahov na*

vnútroštátne vojenské konflikty v postsovietskom priestore [online]. Brno, 2014 [10. 3.

2015]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/397370/fss_m/Durecova_DP_-_final.pdf.

Diplomová práca. Masarykova univerzita.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. *Economic integration*. [online]. 2013 [21. 2. 2015].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/178433/economic-integration>

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. *Moldova*. [online]. 2015 [7. 3. 2015]. Dostupné z:<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/388005/Moldova/42818/Agriculture-forestry-and-fishing>

ENVIWEB. *Energetika Gruzie* [online]. 2013 [1. 4. 2015]. Dostupné z:<http://www.enviweb.cz/clanek/energie/97753/energetika-gruzie>

EURACTIV. *Energetická unie - Bezpečnější Evropa?* [online]. 2015 [14. 4. 2015]. Dostupné z:<http://www.euractiv.cz/energetika/analyza/energeticka-unie---bezpecnejsi-evropa-012585>

EUROPEAN FORUM FOR DEMOCRACY AND SOLIDARITY. *Ukraine*. [online]. 2015 [21. 1. 2015]. Dostupné z:<http://www.europeanforum.net/uploads/countries/pdf/ukraine.pdf>

EUROPEAN INITIATIVE: LIBERAL ACADEMY TBILISI. *Ekonomická transformace: 20 let nezávislosti*. [online]. 2012 [7. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.ei-lat.ge/images/stories/The_Economic_Transformation_of_Georgia_-_20_Years_of_Independence_Interim_Report_geo.pdf

EUROPEUM. *Pan-Evropa - vize jednotné Evropy dvacátých let*. [online]. 2000 [14. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/27-integrace--5/595-pan-evropa-vize-jednotne-evropy-dvacatych-let>

EUROSKOP. *Projekty sjednocené Evropy*. [online]. 2015 [14. 2. 2015]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8974/sekce/projekty-sjednocene-evropy/>

EVROPSKÁ KOMISE. *Energetika: Udržitelná, bezpečná a dostupná energie pro Evropu* [online]. 2015 [1. 4. 2015]. ISBN 978-92-79-42188-4. Dostupné z: http://bookshop.europa.eu/en/energy-pbNA0614043/downloads/NA-06-0614043-043-CS-C/NA0614043CSC_002.pdf?FileName=NA0614043CSC_002.pdf&SKU=NA0614043CSC_PDF&CatalogueNumber=NA-06-0614043-043-CS-C

EVROPSKÁ KOMISE. *Platný rozpočet 2014-2020*. [online]. 2014 [13. 3. 2015]. Dostupné z:http://ec.europa.eu/regional_policy/cs/funding/available-budget/

EVROPSKÁ UNIE. *Ekonomika EU*. [online]. 2015 [9. 3. 2015]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_cs.htm

FORUM EKONOMICZNE. *Ukraina – dwa kolory. Ekonomiczne zróżnicowanie regionów*. [online]. 2014 [27. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.forum-ekonomiczne.pl/article/ukraina-dwa-kolory-ekonomiczne-zroznicowanie-regionow/#.VQLEzPmG9u4>

FOR FIN - ODBORNÝ MESAČNÍK PRE FINANCIE A INVESTOVANIE. *Ekonomické a politické vzťahy Ruska a Ukrajiny*. [online]. 2014, December/2014 [10. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.derivat.sk/files/2014casopisforfin/FF_2014_Dec_Bacisin_%20Ukr_Rusko.pdf

HN ONLINE.SK. *Petro Porošenko sa už vyhlásil za prezidenta. Druhé kolo podľa neho nebude*. [online]. 2014 [21. 1. 2015]. Dostupné z: <http://hn.hnonline.sk/svet-120/petro-porosenko-sa-uz-vyhlasil-za-prezidenta-druhe-kolo-podla-neho-nebude-618858>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Parlamentní volby na Ukrajině vyhrál Porošenkův blok, naznačily první odhady*. [online]. 2014 [21. 1. 2015]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-63012560-parlamentni-volby-na-ukrajine-vyhral-porosenkuv-blok-naznacily-prvni-odhady>

iDNES.cz. *Moldavané se po třech letech obstrukcí dočkali nového prezidenta*. [online]. 2012 [7. 3. 2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/moldavane-se-po-trech-letech-obstrukci-dockali-noveho-prezidenta-phv-/zahranicni.aspx?c=A120316_114917_zahranicni_aha

INFORMAČNÍ A PODNIKATELSKÝ SYSTÉM I-RU.CZ. *Gruzie* [online]. 2015 [5. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.irucz.ru/cz/info/104000000000/gruzie/zeme/>

KATEDRA GEOINFORMATIKY UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. *Gruzie - charakteristika státu* [online]. 2015 [5. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.geoinformatics.upol.cz/app/rozvoj/proj/gruzie.php>

KUTA, Martin. Moldavsko - referendum a parlamentní volby 2010. In: *Parlamentní institut* [online]. 2011 [6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67733>

LÍDL, Václav. Gruzie v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2013, roč. 2013, č. 6 [6. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.amo.cz/editor/image/produkty1_soubory/amocz-bp-2013-06.pdf

MINISTERSTVO ZAKORDONNYKH SPRAV UKRAYINY. *Uchast' Ukrayiny u mizhnarodnykh orhanizatsiyakh*. [online]. 2015 [2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Gruzie - vnitropolitická charakteristika*. [online]. 2015 [5. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/gruzie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Očekávaný vývoj v teritoriu*. [online]. 2013 [21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.export.cz/australie-a-oceanie/novy-zeland/novy-zeland-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu/2038-novy-zeland-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní informace o OECD*. [online]. 2015 [1. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html

NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF THE REPUBLIC THE MOLDOVA [online]. 2015 [7. 3. 2015]. Dostupné z: www.statistica.md/index.php?l=en

NATIONAL STATISTICS OFFICE OF GEORGIA [online]. 2015 [1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://geostat.ge/index.php?lang=eng>

NATURVERNFORBUNDE. *Environmental issues in Ukraine* [online]. 2015 [20. 3. 2015]. Dostupné z: <http://naturvernforbundet.no/international/environmental-issues-in-ukraine/category948.html>

OFFICE OF THE STATE MINISTER OF GEORGIA. *Georgia-EU cooperation: Facts and Figures* [online]. 2015 [6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.eu-nato.gov.ge/en/eu/cooperation>

Operační program Životní prostředí [online]. 2015 [20. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.opzp.cz/>

PITROVÁ, Markéta. Teorie evropské integrace a politický vývoj Společenství. *Politologický časopis* [online]. 2002, č. 4 [21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2002/4/2002-4-3-Pitrov%E2%80%A0-Teorie%20evropsk%C4%81%20integrace%20a%20politick%C5%BE%20v%C5%BEvoj%20Spole%C3%BCenstv%C2%B0.pdf>

POLONEWS. *Głównym handlowym partnerem Ukrainy jest Unia*. [online]. 2015 [28. 2. 2015]. Dostupné z: <http://polonews.in.ua/aktualnosci/gospodarka/g-wnym-handlowym-partnerem-ukrainy-jest-unia.html>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Parlamentní volby v Gruzii 2012* [online]. 2012 [4. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=137873>

REFERATY Z EKONOMIKY. *Ekonomika Ukrajiny v umovakh nezalezhnosti*. [online]. 2015 [28. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ekonomika/part3/010.htm>

RESURS NAUCHNO-PRAKTICHESKIKH KONFERENTSIY. *Osoblivosti integracii Ukrainy v svitovyj ekonomickyj prostir*. [online]. 2013 [2. 3. 2015]. Dostupné z: http://confcontact.com/2013_03_15/2_Biliy.htm

RIEGER, Lukáš. Ukrajina 2014. *Cevro.cz: Čtrnáctideník* [online]. 2014, 5/2014 [23. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2014/14denik_5_2014.pdf

STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. *Statistical yearbook of Ukraine for 2013* [online]. Kyiv, 2014 [cit. 28. 2. 2015]. ISBN 978-966-8459-37-5. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/10/sz_2013_engl.zip

THE COOPERATION COUNCIL FOR THE ARAB STATES OF THE GULF [online]. 2015 [21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.gcc-sg.org/eng/index.html>

THE WORLD BANK [online]. 2015 [8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator>

TRPELKOVÁ, Dita. Porovnejte klíčové teoretické přístupy (paradigmata) k evropské integraci. In: *Scribd.com* [online]. 2015 [21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/98688584/1-Porovnejte-klicove-teoreticke-pristupy-k-evropske-integraci#scribd>

ZN.UA. *Ukraina i tamozhennyi soyuz problemy integracii* [online]. 2015 [10. 4. 2015]. Dostupné z: http://gazeta.zn.ua/internal/ukraina-i-tamozhennyi-soyuz-problemy-integracii-_.html

ZPRÁVY TISKOVÉHO ODDĚLENÍ VELVYSLANECTVÍ RUSKA. *K problematice euroasijské ekonomické integrace*. [online]. 2015 [15. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.czech.mid.ru/cz/press-rel/news_48.htm

SEZNAM ZKRATEK

ANZCERTA	Australsko – zélandská obchodní dohoda
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
BAFTA	Baltická zóna volného obchodu
CARICOM	Karibské společenství
CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CETA	Komplexní dohoda o hospodářské a obchodní spolupráci mezi Evropskou unií a Kanadou
CPI	index spotřebitelských cen
CU	celní unie
ČR	Česká republika
EAHU	Euroasijská hospodářská unie
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu
ENP	Evropská politika sousedství
EU	Evropská unie
Ex	export
FHMU	formativní hospodářská a měnová unie
GCC	Rada pro spolupráci arabských států
GUAM	Gruzie, Ukrajina, Azerbajdžán a Moldavsko
HDP	hrubý domácí produkt
HDP per capita	hrubý domácí produkt na obyvatele
HMU	hospodářská a měnová unie

HPU	hospodářský a politická unie
Im	import
JV	jihovýchod
JVT	jednotný vnitřní trh
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
MERCOSUR	Společný trh jihu
MČ	magický čtyřúhelník
MMF	Mezinárodní měnový fond
MoE	míra otevřenosti ekonomiky
NAFTA	Severoamerická zóna volného obchodu
NATO	Severoatlantická aliance
NX	čistý export
OSN	Organizace spojených národů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PCA	Dohoda o partnerství a spolupráci
PHU	primární hospodářská unie
PKS/ob.	parita kupní síly na obyvatele
PVO	pásmo volného obchodu
PU	politická unie
PZI	přímé zahraniční investice
RHU	rozvinutá hospodářská unie
SNS	Společenství nezávislých států

SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
SZ	severozápad
triáda	Ukrajina, Gruzie a Moldavsko
TTIP	Transatlantická dohoda o obchodu a investicích
ÚHMU	úplná hospodářský a měnová unie
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar
UK	Spojené království
WTO	Světová obchodní organizace
ZVO	zóna volného obchodu

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. dubna 2015

Bc. Julie Dudková